Abbé-ho ze Segur-u:

Krátké a důvěrné ODPOVĚDI

k nejrozšířenějším

námitkám proti katolickému náboženství.

Zčeštil

Václav Davídek,
katecheta v Turnově.

V Brně, 1896.
Tiskem a nákladem pap. knihtiskárny benediktinů rajhradských.

Předmluva překladatelova.

Odevzdávaje překlad výborné knížečky velikého Francouze do rukou milého čtenářstva, kojím se blahou nadějí, že spisek tento bude přátelsky přijat všude, kde proti pravdě náboženské úmyslně a jako naschvál zaujati nejsou. Potřeba odpovědí k útokům proti našemu náboženství jeví se denně tím nutnější, čím mocněji nepřítel Kristův pod svůdnými, avšak špatně rozuměnými hesly: »svoboda, bratrství, pokrok, osvěta« — bratrům našim béře skvost po praotcích nejcennější — víru naši, víru svato-Václavskou.

Kéž řádky tyto na přímluvu Rodičky Boží a sv. Václava, patrona Čechie, slouží mnohým k poznání a mnohým k obrácení! Toho kdybych dosáhl, dosti bych odměněn byl.

V Turnově, na den Neposkvrněného Početí Panny Marie, 1895.

V. D.

Předmluva.

Milený čtenáři!

Tuto knížečku jsem schválně pro tebe napsal. Tobě ji věnuji a to zvláště v případě, že by se ti na první pohled nelíbila; to bude znamením, že jí neobyčejnou měrou potřebuješ.

Říká se: dobrá kniha jest dobrý přítel. Doufám, že ti předvádím takového přítele; přijmi ho jako přítele s ochotou a otevřeným srdcem. I já s těmitéž pocity ti ho předvádím.

Ačkoliv mluví o věcech vážných, přece mám pevnou domněnku, že tě nebude nuditi. To jsem mu velice důtklivě odporučil, a on mně slíbil, že nebude kázati, ale důvěrně s tebou mluviti. Až přečteš poslední kapitolu, řekni mi, zdali slovu nedostál.

Beze vší pochybnosti brzy seznáš, že předsudky, které vyvracím, trojího druhu jsou. Jedny plynou z bezbožnosti, — ty jsou nejhorší, proto jsem jimi započal; druhé jsou následkem nevědomostí, poslední pak dětmi svobody. Mám za to, že většina těchto námitek tobě neznáma jest, a že ty sám jsi si je vážně neučinil. Neohlížej se však na to, načrtl a zodpovídal jsem je více jako ochranný prostředek pro budoucnosť a protijed, jejž ti z opatrnosti do ruky dávám.

Prosím dobrotivého Boha, aby tyto jednoduché rozmluvy byly ti ku prospěchu, a zvláště tvé srdce si zjednaly.

Ze sladké zkušenosti vím: pravé štěstí v tom záleží, abychom Boha poznávali, Ho milovali, Jemu sloužili; protož nemám horoucnějšího přání, než aby toto mé štěstí — je tak čisté a pevné! — i tvým vlastnictvím se stalo.

Úmysl je dobrý, zvláště za našich časů má to již jakousi cenu. Zdali kniha tato dobrou jest? Doufám, ačkoliv nepřeceňuji svoji spůsobilosť.

Bez vší pochybnosti budeš se domnívati, že o některých otázkách je krátce pojednáno; obával jsem se, abych tě neunavil a proto jsem raději volil mnohdy ne vše dopodrobna psáti, abych nepřivodil na tebe dřímotu. Běda knize, při které usneme!

Prosím tě: nečti v ní mnoho najednou; čti spíše s rozmyslem a uvaž starostlivě důvody, které ti předkládám. Ale především tě prosím: hledej pravdu s čistým, dobrým úmyslem, neodvrhuj jí od sebe, když se tvému rozumu jeví. Je-li srdce beze lsti a upřímné, pak bude v něm rychle a lehce světlo.

Odpovědi.

I.

Nemluv mně o náboženství!

Odpověď: A proč pak?

Náboženství nezáleží v jiném než v tom: »Boha poznati, Jej milovati, Jemu sloužiti, věděti, co jest dobré, a konati to.« Je v tom pro svět něco, co by tebe i každého rozumného a poctivého muže nedůstojno bylo?

Věř, že neznáš náboženství. Ovšem, jak si je ty představuješ, pochopuji bez obtíží, že se ti nelíbí, že je ti protivné, ale ono je docela něco jiného, nežli představa, kterou si o něm ve světě tvoříme.

Chci ti náboženství ukázati v několika důvěrných zábavách; hodlám ti je tak objasniti, že ono jest pro tebe stvořeno a ty pro ně, ano ti v poznání tvé pravdu, v srdce tvé pokoj přináší, ano ti poučení dává o otázce: »kdo jsi? odkud jsi? k čemu jsi určen?« a ti oznamuje, že bez něho jsi bytostí, která se minula s cílem svým, a že tedy ztracen jsi a nešťasten.

Nad to — může býti co důstojnějšího pozornosti, píle a úcty rozumného člověka, než učení, ze kterého největší mužové vzdělání a potravu čerpali?

Můžeme-li, aniž bychom dříve byli zkoumali, něco důstojnějšího nalézti, než víru, které se přidrželi muži, jako sv. Vincenc z Pauly, sv. František Xaverský, svatý Karel Boromejský, sv. František Sales., sv. Bonifác? Sám Napoleon pravil: »Největší zásluha, kterou jsem si o Francii zjednal, byla, že jsem Francii navrátil náboženství. Bez náboženství, — co by bylo z lidí? Navzájem by se uškrtili pro nejkrásnější ženu, pro nejšťavnatější hrušku.«

Ó bys mohl, milený příteli, svědkem býti každodenně, jako já, jak toto požehnání plné náboženství slzy ubohého suší, srdce největších rouhačů přeměňuje, ze spustlého zločince světce činí; ó bys viděl, jak do každé duše, odříkání se, naději, pokoj, radosť a čistotu vlévá: — jistě, že bys jinak mluvil a bez pochyby zvolal: »Ach, vypravuj mně o náboženství, mluv stále o něm! osvěť můj rozum jeho světlem, očisť mé srdce jeho působením — pomocí něho naplň mne útěchou v zármutku!«

Dovol mi tedy s tebou o náboženství mluviti, abych ti ukázal, že tento oblažující dojem skutečným jest — (rád bych tě k tomu přiměl, abys se mu nevyhýbal) —; tedy dovol mi, abych naši zábavu započal vypravováním dojemného výjevu, jehož svědkem jsem byl, a při němž ovšem sám jsem byl i činným. Tento výjev bude ve prospěch mého tvrzení hlasitěji mluviti, než by to všechny řeči dovedly.

Roku 1848. seděl nešťastný jeden poddůstojník ve vojenském žaláři v Paříži; byl k smrti odsouzen, a očekával hrozné vykonání rozsudku. Jeho provinění bylo těžké; zúmyslně zavraždil svého důstojníka, aby se pomstil za to, že mu trestem vyhrožoval. Jsem duchovním správcem tohoto žaláře; v této hodnosti navštívil jsem nešťastného Herbuela, abych mu poskytl útěchy a pomoci náboženské. Litoval svého přečinu od okamžiku, kdy ho spáchal, a proto nalezla má útěcha lehce průchod do srdce jeho. Dva nebo tři dny na to, co doslechl o rozsudku, přijal sv. svátosti a od onoho okamžiku byl jako přeměněn.

»Nyní,« pravil mně nejednou, »nyní jsem šťasten. Jsem připraven — ať naloží se mnou dobrotivý Bůh jak se mu líbí; pociťuji v sobě hluboký pokoj. Že zemříti musím, rmoutí mne jen proto, že nemohu ze zločinu svého dosti se káti.« Zpovídal se a přijal svátosť oltářní téměř každý týden. Po dvouměsíčném uvěznění bylo mu 1. listopadu 1848 oznámeno, kdy bude poprava vykonána. Přijal toto oznámení s poklidem křesťana. Ovšem chvělo se srdce jeho křečovitě, ale duše opanovala toto mocné otřesení, a on ani na okamžik neztratil vnitřního poklidu srdce. »Jak Bůh chce,« odpověděl veliteli žaláře; »ovšem doznávám, že jsem po tak dlouhém odkládání nenadál se

takového konce.« Sám jsem zůstal u něho a předsevzal jsem ještě jednou vyslechnutí jeho vin a podal jsem mu sv. poslední posilu. Modlil se po celou noc, jen chvílemi hovořil tiše se strážníky, kteří byli u něho na stráži. Osudný vůz, který ho do Vincenesu odvézti měl, přijel v 6 hodin. Herbuel objal klíčníka a velitele žaláře, kteří se nemohli zdržeti slz. Pak jsem vstoupil s ním do uzavřeného vozu.

Za jízdy byl klidný — ba dokonce veselý. Řekl mi: »Důstojný pane, nemohu vám říci, jak vznešený byl pro mne okamžik sv. přijímání; ach, jak šťasten jsem byl! Bylo to požívání věčné slávy, jež mi Dobrota božská propůjčila. Věděl jsem, že je Všech Svatých, po celý čas jsem se modlil. Včera večer jsem byl dokonce i vesel a jsem posud. Nemohu projeviti vnitřního klidu, který jsem po tuto noc celou pociťoval; o takové radosti nemůže si nikdo pojmu učiniti.« — A odešel k popravě! — Doložil: »Smrť není mi ničím. Vím, kam jdu, — že jdu nahoru k svému Otci, že jdu do své vlasti. V okamžiku budu tam — Ovšem jsem zlý člověk, hříšník, nejhorší ze všech — stavím se docela až na nejzazší místo. Urazil jsem Boha, zhřešil jsem; Bůh je však dobrotivý a já mám nevýslovnou důvěru v Něho.« Když na to modlitbu četl, která ho na poslední večeři Páně pamatovala, šeptal docela potichu: »Můj Bůh jest přítomen!« a byl všecek svatou radostí naplněn.

»Ach, já věřím pevně všem pravdám církve. Ó jak veliký jest poklid mé duše! — a jak je krásný tento den! — Budu brzy u Pána Boha!« Pak obrátil se opět s úsměvem ke mně a pravil: »Důstojný pane, budu vás nahoře očekávati, sám vás tam uvedu — anebo spíše — čím bych mohl já k tomu přispěti?« Pak opět v sebe zabrán pravil: »Já nejsem nic, Bůh je všechno! Co dobrého na mně jest, Jemu náleží, od Něho přichází Samého; — nemám nižádné zásluhy; jsem veliký hříšník!« Ukázal mi svoji modlitební knížku*) a pravil: »Vojínové by měli tuto knížku vždycky při sobě míti a nikdy jí

*) Jest mezi francouzskými vojíny velice rozšířená knížka s titulem: Manuel du chrétien.

od sebe nedávati. Kdybych byl po celý svůj život v ní čítal, nebyl bych onen čin spáchal a nešel bych nyní k popravě.«

Okamžik se blížil; podal jsem odsouzenci krucifix. Uchopil ho s hlubokým pohnutím a pozoroval ho s nevýslovnou láskou a opakoval s tichým hlasem ono zvolání: »Můj Spasiteli, můj Vykupiteli! Ano, jest to On, který za mne zemřel. I já pro Tebe zemru.« Pak políbil svatý obraz.

Všechno bylo připraveno, sestoupili jsme. Herbuel prosil, aby směl sám veleti »palte!« a bylo mu to dovoleno. Při tom pravil: »Měl jsem dosti odvahy k zločinu, proto musím míti též dosti síly ku smíření.« Pokleknul a přijal mé poslední požehnání, pak postavil se naproti oddělení vojínů, kteří ho zastřeliti měli, a volal k nim chvějícím hlasem, ukazuje jim při tom kříž: »Kamarádi, umírám jako křesťan, vizte obraz Pána našeho Ježíše Krista, pozorujte ho dobře! Umírám, jako křesťan. Nejednejte, jak já jsem jednal. Ctěte své představené!« Ještě jednou jsem ho objal — za okamžik slyšel jsem hrozný třeskot — a Herbuel objevil se před Bohem, který kajícímu hříšníku rád odpouští.

Rci mi, příteli, co myslíš o náboženství, které má moc, tak velikého provinilce k takové smrti připraviti? Nezasluhuje, abychom poněkud o tom přemýšleli?

II.

Není žádného Boha.

Odpověď: Víš to však jistě?

Kdo stvořil nebe a zemi, slunce, měsíc a hvězdy, člověka, svět? Udělalo se to snad samo? Co bys řekl o člověku, který by ti ukázal dům a tvrdil, že se sám udělal? Co bys o něm myslil, kdyby jen říci chtěl, že takového něco je možným? — Jistě bys myslil, že šašky si z tebe tropí, — nebo také, že je blázen. A měl bys úplnou pravdu. Když však nemůže se ani dům sám postaviti, čím méně se mohou podivuhodní tvorové, kterými svět naplněn jest, na povrch vynésti?

Není žádného Boha.

Kdo ti to řekl? Beze vší pochybnosti některý z těch zaslepenců, kteří ovšem milého Boha ještě nespatřili a nyní z toho soudí, že Ho není. Avšak nejsou ve skutečnosti žádné jiné bytosti, než toliko ty, které můžeme viděti, slyšeti, čichati, jich se dotýkati? Tvá myšlenka, chci říci tvá duše, která myslí, není-li skutečně? Tak jistě je, tak přesvědčivá a rozhodná jest tvá jistota o jejím bytí, že by mudrování celého světa nebylo s to, by tě o opaku přesvědčilo. A přece, viděl jsi svou myšlénku, svou duši? Slyšel jsi ji? Dotknul jsi se jí?

Nahlížíš správně, jak směšné jest říkati: »Není Boha, poněvadž Ho nevidím.«

Bůh jest pouhý duch, t. j. bytosť, kterou není možno čidly našeho těla, smysly naší duše postřehnouti. Naše duše je také duch. Bůh ji stvořil k svému podobenství.

Vypravuje se, že v minulém století, když popírání jsoucnosti božské na denním pořádku bylo, stoloval učený muž s několika tak zvanými filosofy. Mluvili o Bohu a popírali Jeho jsoucnosť; ale onen mlčel. Konečně se ho tázali, co on o tom soudí. Právě bily hodiny. Ukázal prstem na ně a řekl následující duchaplná slova a jistě důmyslná:

»Čím více o tom přemýšlím, tím méně mohu se o tom přesvědčiti, že tyto hodiny jdou a žádný hodinář jich neudělal.«

Co oni páni odpověděli, se nevypravuje. Musili míti zajisté mnoho rozumu, aby si z rozpaků pomohli.

Uvádí se také štiplavé slovo, které dáma jedna pověstnému popírateli Boha ze školy Voltairovy v odpověď dala. Tento se velice namáhal, aby ji na své popírání Boha (atheismu) obrátil; nadarmo! Konečně rozhněván tímto odporem vykřikl: »Nebyl bych se domníval, že ve společnosti důmyslných lidí budu já samojediný, který by nevěřil v Boha!« — »Avšak, milený pane,« odvětila ona dáma, »vy nejste samojediný; mé koně, můj psíček mazlíček, má kočka — ty mají všechny tuto česť. Než to ubohé zvíře má přece tolik pravého citu, že se tím nechlubí.«

Víš dobře, milený příteli, co neohrabaný výrok: »Není Boha« — dobře po česku znamená! Podám ti věrný překlad. Znamená to tolik, jako: »Já jsem ničema, a chtěl bych, aby Boha nebylo, neboť já se Ho velice bojím.«

III.

Smrtí se vše končí.

Odpověď: Ano u psů, koček, oslů, vrabců a tvorů podobných. Ty však jsi velice ponížený, když se k této společnosti počítáš.

1. Jsi člověk, můj milý, ale žádné zvíře a mezi oběma jest přece nemalý rozdíl. Člověk má duši, která s to jest přemýšleti, pravé nebo nepravé věci chtíti — a tato duše jest nesmrtelná; ale zvíře nemá žádné duše, musí docela zahynouti. To, co činí člověka člověkem, jest právě ona duše, t. j. bytosť v nás, která myslí, která nám pravdu poznati a dobro milovati dává. Tím se rozeznáváme od milého dobytčete; a proto je to tak veliká urážka, když k někomu řekneme: »Ty jsi dobytče, ty jsi hloupé zvíře, ty jsi pes!« a pod. Podobnou nadávkou olupujeme jej o přední důstojnosť, tu totiž, že je člověkem.

Když však někdo řekne: »Jakmile zemru, jest všemu konec,« tedy jest to tolik, jako kdyby sám řekl: »Jsem zvíře, jsem kus dobytčete.« A pozoruj věc bedlivěji, jakým zvířetem by byl? V pravdě mnohem níže by stál, než jeho pes. Neboť tento běhá rychleji, spí lépe, vidí dále, má citlivější nos a pod. Mnohem méně by byl, než jeho kočka, neboť ona vidí i v noci a nepotřebuje se ani o kabát ani o obuv starati atd. Slovem, kdo říká: »Smrtí se vše končí,« říká zároveň: »Jsem nejnižší zvíře, nejvíce politování hodný kus dobytčete na světě.« Nuže tedy, dělá-li ti to radosť, říkáš-li to, říkej to sám před sebou. Nám však dovol, za něco lepšího se míti a mocným hlasem vyznávati, že my lidé jsme. Tolik nám musíš dovoliti.

2. Avšak, — co by se musilo z této země státi, kdyby tvrzení tvé podklad mělo? Pravá sluj vrahů!

Právo a bezpráví, ctnosť a neřesť by nebyly nic více, než prázdná slova, ba více: byly by to nenáviděné lži. Krádež, cizoložstvo, vražda, otcovražda, byly by zcela lhostejné úkony, samy o sobě zrovna tak dobré a spravedlivé, jako počestnosť, čistota, dobročinnosť, láska k dětem.

Ve skutečnosti — když z jedné strany v onom jiném světě neměl bych se čeho obávati, a z druhé strany bych to dosti chytrácky navlékl, abych se neměl čeho strachovati na tomto světě, — proč bych nekradl, nevraždil, jakmile by mne vlastní prospěch k tomu pudil? Proč bych se nepoddával všem prostopášnostem chlipnosti? Proč bych neměl všechno to bezpráví v úkrytě, všechny tajné hříchy páchati, které tím zločinnější jsou, čím s větší opatrností je musím páchati? Nemám se více čeho báti; mé svědomí? — aj, to jest hlas lháře; pokusím se utlumiti je. Jedno toliko jest, na co dobrý pozor dáti musím — totiž zrakům policejního komisaře a četníkům se vyhnouti. Pro mne a každého jiného zchytralce jest toliko jedno, co právem nazvati mohu: »od oněch se nedati vypátrati« — jediné pravé bezpráví, — od nich dopaden býti. Jestliže jsem jen trochu chytrácky kradl — pak mohu docela spokojeně cizí majetek prohýřiti a při tom budu před celým světem ve vážnosti. Umru-li, navrátím se v »nic« a mezi mnou a mezi obětmi mých prostopášností není nižádného rozdílu, než, že budu míti skvostnější pohřeb.

Tedy, milený můj příteli, kdyby někdo před tvým sluchem takovou řeč chtěl vésti, pokládal bys jej za hodna namáhání, abys mu odpověděl? Ty bys nanejvýš myslil: »Ubohý člověk ztratil rozum! Měl by se do bláznice odvésti. Jest nebezpečným dravcem. Kdo takové náhledy má, je všeho schopen.«

Avšak, kdyby skutečně rýč hrobaře našemu celému bytí konec učinil, — pak by byl onen člověk, kterého z tolika důvodů za nebezpečného blázna pokládáš, úplně ve svém právu, a vyzývám tě, abys jeho ošklivé a nesmyslné zásady vyvrátil.

Nestává-li nižádného více života budoucího, života po smrti, pak vyzývám tě, abys mně ukázal, v čem za-

sluhuje sv. Vincencius z Pauly většího uznání, než zbůjník a vydřiduch?

Právo a bezpráví jsou pak prázdná slova.

»Dle vlastního ovoce poznáš strom,« učí nás zdravý rozum lidský a evangelium sv. Lukáše, kapitola 6., verš 44.

Dle hrozných následků posuzuj tuto zásadu. — Pak se však neodvažuj říci: »Je-li člověk mrtev, jest u něho po všem veta.« Nyní víme, co to znamená.

3. Jako pak strom dle ovoce posuzovati máš, tak můžeš o něm souditi dle lidí, kteří strom tento sázejí a ošetřují — a přijdeš k témuž výsledku.

Jací jsou to lidé, kteří stále říkají: »Po smrti ničeho není«, »není Boha«, »není žádné duše, žádného budoucího života«? Ukaž mi jediného hodného otce rodiny, jediného věrného manžela, jedinou čistotnou manželku, jediného řádného, úcty hodného, ctnostného muže, který takové učení káže.

Toliko nepravosť má tu smutnou přednosť, že lidem takové zásady vštěpuje. Teprve když nějaký bezectný způsob života ho nutí, spravedlnosti božské se obávati, pociťuje-li, že patří k opovrženým mezi lidmi, teprve pak uznává ony zásady za pravé a doufá, že pomocí jich dotírající výčitky svědomí utlumí, veřejné mínění ošidí a dosáhne, že mírnější úsudek o něm se pronese. Když toto tvrzení, že nic vyššího není, nad tento pozemský svět (tento neohrabaný materialismus), jako výsledek svého přemýšlení, svých vědomostí vytrubuje, domnívá se, že velké množství lidí tomuto učení zjedná. Aby mu to pak nějakou jistotu poskytovalo, hodlá získati určitý, větší počet lidí, kteří by výstřednostmi, darebáctvím, nevěrectvím, zahálkou a všeho druhu nepořádkem vynikali.

4. Nedomnívej se však, milený příteli, že toto zhoubné vyznání u bohaprázdných lidí jest skutečné přesvědčení, pevná víra. Nic než prázdná slova jsou to!

Pozoruj jen bohaprázdného člověka v okamžiku, kdy umírá. Jak změnil svoji řeč! Studoval tento člověk, tak bychom se ptali, dříve nežli onemocněl, náboženství, uvažoval o něm zraleji? Nikoliv! Jedině ten možný jest

případ, že stojí před pravdou, která bude ho souditi. To je vše! Nekalá řada náruživostí unikla před strašným světlem pravdy. Volání svědomí, které tak dlouho tlumil, dere se mocněji v popředí.

Již neopovrhuje knězem, již nedělá si šašky z modlitby, ze sv. zpovědi, ze Svátosti oltářní. Již neuznává, že nebe a peklo jsou pohádky pro děti, vypravování, kterým bychom nanejvýš babám strach nahnati mohli.*)

5. Neujímám se slova toliko já proti oněm zásadám. Veškerenstvo je se mnou zavrhuje.

Žije někde národ, žil někdy národ, mezi nímž by víra v posmrtný život nevládla? Uvádím na mysl jen onu náboženskou úctu, která na každém místě, po všechny věky zemřelým prokazována jest. Všude a povždy byli mrtví ctěni, byly modlitby konány za matku, otce, dítě, přítele, kterého smrť urvala. Na čem se zakládá tento všeobecně rozšířený obyčej? — Ne-li na nepřekonatelném citu nesmrtelnosti, který nás učí, že umírání nic není, než přechod do jiného života?

»Proč naříkáte«, pravil Bernard ze sv. Pierru, an umíral ku své manželce a dítkám. »Tentýž díl mne samého, který vás miluje, bude dále žíti. Jen na okamžik budeme rozděleni a to zajisté nemůže býti ani pro mne ani pro vás těžkým. Já to cítím — opouštím zem, avšak nikdy život.«

To jest hlas svědomí, sladký a potěšitelný hlas pravdy. To jest zároveň slavné slovo křesťanství. Toto nás učí: »Přítomný život jest pomíjející zkušebný čas, a Bůh mu propůjčí korunu věčné odměny.« Bůh nás vyzývá a pobádá tuto věčnosť si zasloužiti ctností a věrným vyplněním svých povinností. Když dospěl křesťan k cíli své pozemské dráhy, odevzdává s plnou důvěrou

*) Vím ovšem, že jsou výminky; neobrátí se všichni popírači budoucího života před svou smrtí. Nevědomosť, otupělosť, spustlosť, jakožto následky jistých náruživostí, lichá naděje na uzdravení, ale především tvrdošíjná nadýmavosť zaviňují, že bohaprázdný právě tak umře, jak žil. Avšak „výminka potvrzuje pravidlo“ anebo „není pravidla bez výminky.“ Můžeme tedy tvrditi, že popírači Boha a věčnosti ničím jiným nejsou než drzými lháři.

duši svému Stvořiteli. Za čistým, svatým, mírumilovným životem následuje svrchovaná blaženosť nemající konce.

Kéž vzdálen jest od nás, vzdálen od naší osvětou zářící vlasti, beznadějný materialismus, který by nás o ony vznešené naděje olupoval! Pryč od nás, vy drzé lži, které srdce snižujete, které všechno ničíte, co jest dobré, všechno, co ctné a sladké na zemi jest! Pryč od nás bludné učení, které chuďasu trpícímu a naříkajícímu, pošlapané nevinnosti žádný jiný úděl poskytnouti nechce, než zoufalosť! Lidské svědomí zavrhuje tě s opovržením.

IV.

Náhoda vládne světem, neboť by nebylo tolik nepořádku na světě. Jak mnoho jest nepotřebného a špatného! Jak mnoho nedokonalostí! Zřejmo jest, že se o nás Bůh nestará!

Odpověď:

1. Věříš tomu ve skutečnosti, co jsi zde pravil? Mám oprávněnou pochybnosť — nezazlívej mi to! To jsou opět ony myšlenky, které člověku na mysl jinak nepřicházejí, než když srdce jeho jest nemocno.

Jsi poněkud nedůvěřivým k sobě samému! Vášeň vstupuje nám právě tak lehce do hlavy, jako víno, a toto nebezpečnější opilství má ten následek, že nechá ještě mnohem nesmyslnější tlachy bláboliti, než druhé.

Co jest bezprostřední praktický následek takového mluvení: »Bůh se o nás nestará«? Není tímto následkem — ptám se tě vážně — svoboda, že oddáváme se špatným náklonnostem a nečiníme jim přítrž? Anebo, nemohl bych následek tohoto mluvení takto vyjádřiti: Chceš-li někde hřích spáchati, rád bys se ho dopustil ve všem pohodlí, bez strachu a bázně?

2. Rci přece, co znamená tato náhoda, kterou na trůn kladeš místo Prozřetelnosti božské? Náhoda — nevím jaká, kterou celý svět nezná, kterou žádný člověk nikdy nebude moci vysvětliti; pouhé nic, které beze všeho ohledu vše činiti, vše ovládati, neobmezeným pánem všeho býti má.

Mám-li ti říci, co jest to náhoda neb osud aneb určení — jedno jest, jak to zoveš? Pouhé nic jest to, prázdné slovo to jest, bez významu, vynalezené neznabohy za tím účelem, aby toto prázdné slovo na místo jména Onoho mohli položiti, kterého se tak velice bojí, na místo Prozřetelnosti. Je to pohodlnější způsob řeči, který si přivlastňuje moc vysvětlovati věci; ve skutečnosti však ničím není, než nesmyslem a blbostí.

Náhoda nemůže tedy nic ovládati, poněvadž ničím není. Bůh samojediný, svrchovaný vládce a jediný Stvořitel všech věcí, ovládá všechny, bdí nade všemi, pořádá všechny Svou Prozřetelností. Jinými slovy: Ve Své svrchované dobrotě, moudrosti, spravedlnosti, pořádá je všechny vesměs a každou zvláště, by došly svého kýženého cíle. Tímto cílem jest On Sám. Pořádá pak věci tyto k cíli cestou, kterou uznal za nejspůsobilejší. A jako všechno bez námahy stvořil, právě tak všechno ovládá, aniž by Ho to unavovalo. Jeho velikosti je to právě tak nepatrné o všechny své tvory se starati, jako je stvořiti. Následkem pouhé skutečnosti, že jest nekonečná bytosť, ví všechno, vidí všechno, řídí vše najednou, bez proměny, bez namáhání Svého ducha. V okamžiku, kdy se stará o nejnepatrnější věci, v tomtéž čase, s toutéž svrchovanou moudrostí, vševědoucností a převelikou dobrotou pečuje o nejvznešenější bytosti. — Neznaboh bojí se, že by tak velké dílo unavovalo milého Boha. Ó jaká to veliká starostlivosť, jaká dobrosrdečnosť! Nikdy, nikdy, upokoj se v tom ohledu! Bůh bdí nade všemi tvory, zvláště též nad tebou, který's Jeho rozumem opatřenou bytostí za tím účelem, abys Ho poznal, Ho miloval, Jemu sloužil a tak důstojným se stal Jeho Samého na věčnosti.

3. Ty však popíráš tuto starostlivosť, poněvadž, jak pravíš, mnoho nepořádku ve světě nalézáš. Tážeš se: Proč je tolik nepotřebných, bezúčelných věcí, tolik nedokonalostí, tolik zla na zemi? Proč se narodil jeden chud, druhý bohat? K čemu tolik nerovnosti v lidských poměrech? K čemu tolik namáhání, tolik nářku na jedné straně, tolik štěstí na straně druhé? — Když tě posloucháme, domnívali bychom se, že všechno jde semo

UNIVERSITNÍ BRNO KNIHOVNA

tamo, ty však že bys byl mnohem lépe všechny věci zařídil. Kdo pak ti to však řekl, vzácný velduchu, že to, co se ti nelíbí, též skutečně nepořádek jest? Jak? Ty soudíš, že tato bytosť neužitečnou jest ve světě, ježto nevíš, k čemu má sloužiti? Ty domníváš se, že ona věc jest neužitečná, ježto neznáš jejích dobrých vlastností? Kdo jsi — řekni mně to, žádám tě za to — kdo jsi, ty nevědomé, malé stvoření, omezené ve svém náhledu, v prostředcích, v celé bytosti? Kdo jsi, že se odvažuješ odsuzovati dílo Onoho, který sám všemohoucnosť, všemoudrosť, předobrotivosť, nejvyšší spravedlnosť Sám jest? To jest přece podivuhodná domýšlivosť!

Kdyby nevědomec, který ani čísti neumí, dílo kteréhokoliv z našich největších básníků otevřel, kdyby tolik jemu neznámých znamének na tisícerý způsob spořádaných, a mezi sebou spojených spatřil, brzy osm pohromadě, brzy šest, jindy opět tři nebo sedm nebo dvě, aby slova činily; a kdyby více řádek nalezl, které by za sebou následovaly, jedna na počátku, druhá na konci jedné stránky; kdyby tyto archy nalezl, které by dohromady spojeny byly, jeden v předu knihy, druhý na konci, jiný opět uprostřed; kdyby zpozoroval, že zde stránka prázdna zůstala, tam ona opět písmeny přeplněna téměř jest; zde veliké začáteční písmeny, tam malé atd.; kdyby nyní, poněvadž ničemu z toho nerozumí, tázati se chtěl: Proč jsou tyto písmeny, tyto listy, tyto řádky tam umístěny a raději ne jinde? Proč to, co stojí na začátku, není raději na konci neb uprostřed? a p. — Tedy bychom mu odpověděli: »Milený příteli, žil kdysi veliký básník, člověk to velikých schopností, který všechno toto tak spořádal, aby své myšlénky takto vyjádřil; kdybychom jednu stránku na místo druhé položiti chtěli, jediný jen řádek, ba jediné slovo, písmeno jedno přeměnili; pak by toto krásné dílo se v nepořádek obrátilo, a vznešený úmysl původce by byl zkažen.« Kdyby pak tento neučený muž hráti si chtěl, jakoby tomu rozuměl, a počal pořádek knihy haněti a řekl by: »Mně se zdá, že by to bylo daleko lepší bývalo, kdybychom všechna písmena, která si podobna jsou, dohromady byli seřadili, velká k velkým, malá k malým; že by mnohem krásnější po-

řádek nastal, kdyby všechna slova stejně dlouhá byla a z tolikéhož počtu písmen sestávala. K čemu zde prázdná strana a raději ne tamto? To všechno jest špatně uspořádáno. Onen muž, který toto zřídil, ničemu nerozuměl; všechno je dle náhody sem tam přeházeno.« — Odpověděl bys mu: »Sám jsi člověk nevědomý! Sám jsi onen, který ničemu z toho nerozumí! Kdyby věci dle tvého rozumu byly sestaveny, pak by nebylo ani smyslu, ani porozumění v knize. Jak to jest, správně to jest! Rozum, který tisíckráte větší jest než tvůj, všechno to tak uspořádal. Nerozumíš-li však, proč to tak je, připiš to jen své nevědomosti.«

Činíme to jinak, haníme-li díla Boží? Obrátíme-li zrak svůj na svět, není-li to pak Jeho velká kniha, do které my nahlížíme? Staletí jsou jako po sobě následující stránky této knihy; roky její řádky. Všechna stvoření od andělů a lidí až k nepatrnému stebélku trávy a písečnému zrnku jsou její písmena, každé jest na své místo postaveno rukou velikého Mistra, který sám jediný své věčné úmysly a obsah svého díla zná. Tážeš se však, proč jedno stvoření dokonalejší jest než druhé? Proč v zimě mrazivo, v létě teplo jest? Proč toto zde sem a ono na jiné místo postaveno jest? Proč právě nyní prší v tomto okamžiku a ne v jiný čas? Proč se zde dostaví výjev, příznivý zevnější okolnosti, pro zdraví, tamto ale pro nemoc? Proč dítě umírá a vedle onen stařec žije? Proč urve smrť dobrodince a ne zlosyna, který jen na škodu jest? a podobných více — pak ti odpovím: Neskonalá moudrosť, prozíravosť, spravedlnosť, přenesmírná dobrota vše na ten způsob uspořádaly, a jisto jest, že vše je v pořádku, ať se nám i opak zdá.« Odpovím ti: »Abychom mohli o dílu nějakém zdravý úsudek pronésti, musíme je dokonale znáti, v jeho celku i jednotlivostech je přehlédnouti a prohlédnouti, prostředky s účelem porovnati, k jehož uskutečnění sloužiti mají.«

Který však člověk, která bytosť mohla kdy vniknouti v tajemství věčných ustanovení Stvořitele?

Toho však bylo by nevyhnutelně zapotřebí, aby moudrosť a spravedlnosť Prozřetelnosti k lidem po-

chopena býti mohla, vzhledem na ony lidi, jimž rozum a svoboda darována byla, aby s to byli dobré nebo zlé činiti, aby jim to k zásluze nebo k odsouzení připočteno býti mohlo? Pak bychom musili brány věčnosti otevřené viděti, kde zvláštním způsobem vyrovnáno bylo, co se nám nespravedlností na zemi zdálo. Tázali jsme se sebe: Proč netrestá Bůh tohoto velikého provinilce? Proč je zlosyn Štěstěnou zasypán, an onen spravedlivý muž pod záhubou neštěstí klesá? Jak velice se stará o to Bůh? Kde je zde Jeho spravedlnosť, Jeho moudrosť, Jeho dobrota?

Věčnosť rozluští nám onu hádanku. Spravedlivé a moudré je to, odměniti pomíjejícím štěstím tohoto světa onu malou míru dobra, kterou tento neznaboh, tento veliký hříšník přece též naplnil, ježto na věčnosti tresty trpěti musí. Ony spravedlivé, pro jejich neštěstí politovati, oni snadno vytrpěli těmito pomíjejícími nepříjemnostmi za malé chyby, k nimž je jejich lidská slabosť strhla; věčná blaženosť může jen nezkalenou odměnou jich ctností býti.

Opět je to věčnosť, která nám vysvětlí, pokud často nepříjemnosť dobrodiním jest, ana duše v štěstí na Boha zapomněla, k Němu ho přivedla. Jak mnoho duší děkuje v nebi Bohu a budou Mu ještě děkovati, že je strastmi na světě navštívil! Bohatství naproti tomu a pomíjející štěstí jsou přečasto tresty. Jak mnozí ztratili pro tato pomíjející dobra věčné blaho a jím povrhli! Jak mnoho jich bude na věčnosti zábavy, hodnosti a bohatství proklínati, které jim k záhubě sloužily!

Měřítkem věčnosti musíme vše změřiti, co jest lidem na zemi proti mysli. Jinak je to nemožno, abychom třeba jen i tu nejnepatrnější věc mimo úmysly božské pochopili.

Především jest nám tedy naše náhledy změniti. Přestaňme souditi našeho nejvyššího soudce! Ani ty, milený příteli, ani já, věř mi, žádný z nás neprozírá tak daleko, jako On.

Co činí, dobře činí a sešle-li zlo, děje se to jen vždy za příčinou odstranění většího zla. Pamatuješ se z dětských let na onu dobrou, starou bajku o zahradníkovi?

Spatřiv na úponkách slabých
ana tykev mocná visí,
„Věru divná věc to, já bych
na tenkou tu smitku,“ dí si,
„nepověsil také břímě,
spíše by se líbily mně
tykve pěkné běložluté
na mohutném dubě — zdá se,
že by honosil se v kráse.“

Protože bylo vedro, oprávce světa hledal stín dubu a ulehnul pod ním k odpočinku. Ve spaní spadl mu žalud právě na nos; probudí se, vyskočí a cítí, že krvácí.

„Ještě není nejhůř,“ poutník
povídá a spěje dál —
a tu spěšném na pochodu
stud ho pojal; vždyť si přál
na dubě za žalud malý
tykve aby vyrůstaly.
Dí: „Ó jak jsem hloupým byl!
Kdyby tykev byla dřív
na nos slítla — nejsem živ!
Pán vše moudře zařídil.“

Milený příteli, učiň jako on! Daleko vzdálen buď toho, Prozřetelnosti dokonce popírati, střez se naproti tomu naříkati na to, co ti přisoudila.

V.

Náboženství jest dobré jen pro ženy.

Odpověď: A proč ne také pro muže?

Buď jest náboženství pravé anebo nepravé. Je-li pravé, pak jest pravé a tedy i dobré právě tak pro muže, jako pro ženy. Není-li však pravé, pak zase tak méně se hodí pro muže, jako pro ženy, neboť lež se nehodí pro nikoho.

Ovšem je dobré náboženství pro ženy, avšak i, a to z těchže příčin, jako pro muže.

Podobně jako ženy, tak mají i muži vášně své přemáhati, a to často prudké, jako ženy tak i muži

nemohou nad nimi zvítěziti bez bázně a lásky Boží, bez oněch mocných prostředků, kterých jen náboženství jim poskytuje.

Život mužů jako život žen jest řada těžkých a namáhavých povinností, povinností k Bohu, společnosti, rodině, povinností k sobě samému.

Muži, podobně jako ženy, mají jednoho Boha, ku kterému se modlí, jemu sloužiti mají. Přijali nesmrtelnou duši, pro jejíž spásu se mají přičiniti, nepravostem se vyhýbati, v ctnostech se cvičiti, nebe si zasloužiti, peklu ujíti, soudu se báti. Mužům jako ženám hrozí neustále smrť, na niž se připraviti musí.

Pro muže jako pro ženy zemřel Ježíš Kristus na kříži; Jeho zákony jsou pro celý svět dány.

Náboženství jest proto právě tak pro muže jako pro ženy. Je-li nějaký rozdíl, pak jest to onen, že toto jest mužům potřebnější než ženám, obzvláště mladým mužům. Tito jsou ve skutečnosti mnohem více nebezpečenstvím vydáni, mnohem, mnohem spíše zlo konati, jsou větším počtem příkladů zlých obklopeni, zvláště v příčině nemravnosti, nestřídmosti a neznabožství. Proto potřebí jest jim prostředku jakéhosi k zachování se, poněvadž nebezpečenství, které jim hrozí, větší jest a nad hlavami jejich se vznáší.

VI.

Jen když jsem poctivec, dosti na tom jest. To jest to nejlepší náboženství; to stačí.

Odpověď: Ano, abych nebyl oběšen, ne však, abych přišel do nebe. Před lidmi to stačí, ne však před Bohem, nejvyšším soudcem.

1. Pravíš, milený příteli, že jest dosti na tom, jsi-li jen poctivcem? To je pojmenování, které mně velice zdlouhavým, příliš volným se zdá a dle různých náhledů a přání se řídí.

Ve skutečnosti zeptej se tak jednou onoho muže, jehož mravy tak jsou zkaženy, zdali při tak lehkovážném živobytí poctivým mužem býti může? »Jaká to otázka!«

odpoví ti. »Mladistvá pochybení nemohou přece brániti někomu, aby nebyl poctivým mužem! Já alespoň,« řekne ti důvěrně, »se domnívám jím býti; a neradil bych nikomu, aby mi tento čestný titul popíral.«

Žeptej se jedenkráte lakotného kupce, který své špatné zboží falšuje a pak je za pravé prvého druhu prodává Ptej se dělníka, který v dílu jen polovinu činí, než kdyby za jednotlivý kus placen byl. Onoho továrníka anebo mistra, který předstírá špatné časy, aby mohl svým dělníkům a tovaryšům nevyhnutelně potřebný klid nedělní urvati — zeptej se všech, zdali jejich způsob v jednání překážkou jest, aby nemohli za poctivé lidi pokládáni býti? Nikdo se z nich ani na okamžik nezastaví ti odpověděti: »Jsem poctivec; tyto nepatrné obchody nebo výdělečky z obchodu nemění ničeho na věci.«

Taž se potom marnotratníka, zdali promarnění jeho jmění, které povinen by byl vlastně svým dětem zachovati, ptej se starého lakotáře, zdali jeho ziskuchtivosť, tamo známého nedopity, zdali jeho pijáctví dostačitelnou příčinou by bylo, každého o jméno poctivého muže připraviti? Každý ti bude tvrditi, že je spořádaný muž, ba velice spořádaný muž a bude nanejvýš pro svou libůstku, pro milovanou náklonnosť svoji trochu ohledu vyžadovati.

Dle vlastního tvrzení tuto uvedených lidí může prostopášník, podvodník, piják, lakomec, lichvář, marnotratník, hejsek zcela poctivým mužem slouti a nikdo jim všem tohoto čestného titulu nemůže odpírati, pokud snad peněz a jmění nekradli, nikoho nezabili.

Není tato nová morálka tuze pohodlná? Kdo neseděl na lavici obžalovaných, před trestním soudem nestál, nebude musiti dle toho ani před Bohem žádnou zodpovědnosť klásti. Budoucně nemusíme se srdce tázati, nýbrž jen ramen svých, chceme-li lidi posouditi, t. j. kdo nemá znamení zavržení na zádech, ten jest hodným, důstojným do království nebeského přijíti.

Jaké je to náboženství, které se nám má kázati pod názvem »Náboženství poctivce!« A ty, milený příteli, bys mohl na dále říci, že to je tvé náboženství? To je

to nejlepší? Náboženství, které všechno má za dovoleno, mimo krádež a vraždu? »Na to nikdo nemyslí,« odpovídáš mi, »pak jsem tomu nerozuměl. To ovšem není náboženství, nýbrž zkáza pro mravy, to je kletby důstojné učení.«

2. »Nikoliv,« pravíš dále, »vyrozumívám pod tímto jménem „poctivý muž“ více, než se každodenně pod tím vyrozumívá. Nazývám poctivým mužem toliko onoho, kdo všechny své povinnosti plní, jak se sluší, který dobro koná a zla se vystříhá.«

Já však odpovídám ti na to sebevědomě a odvolávám se při tom na zkušenosť: Jsi-li skutečně takovým, co jsi právě pověděl a jsi-li tím bez mocné pomoci náboženské, pak jsi osmým divem světa. Já bych však mohl sto proti jedné vsaditi, že takým nejsi. Neboť mně nenamluvíš, abych věřil, že nemáš žádných vášní, bezúzdných náklonností. Každý člověk je má a to nejednu. Jsi-li nakloněn k prostopášnostem, nestřídmosti, smyslnosti — kdo tě zdrží? Máš-li zvláštní naklonnosť na příklad ku hněvu, lenosti nebo pýše, kdo bude tyto vášně ovládati? Kdo zadrží tvoji napřaženou ruku, kdo jazyk tvůj za zuby? To všechno zmůže toliko bázeň Boží! Avšak v tvém náboženství poctivého muže není žádná řeč o tom.

Má-li to rozum uskutečniti? Víme bohužel ze skutečnosti, jak málo rozumná domluva v boji s prudkou vášní zmůže. Co ji potom zdrží? Nemohu nic jiného nalézti, než bázeň před policií, nežli násilí. Ale rci mně, jaké jest to náboženství?

Děkuji za ně — to je mně mé milejší. — A řekni mně sám, jaký poctivý muž by to byl, kterého by jen policie přinutit mohla, by zachovával pořádek? Nikdy, nikdy! Toliko samojediné křesťanské náboženství skýtá nám účinných prostředků proti naší vášni, ono jediné může naproti násilné vášni hráz postaviti.

Netvrďme, že je člověk nade všechny hříchy povznešen, že je andělem (tím skutečně není). Pak musíme připustiti, že je nám to nemožno bez mocné pomoci, kterou křesťanství nám poskytuje, abychom stále věrni mohli býti všem oněm velikým povinnostem, jichž vy-

plnění vlastně člověka poctivcem činí. Především bez křesťanství nemůžeme těchto povinností s oním čistým úmyslem plniti, který sám o sobě krásu jejich doplňuje.

Sami nejctnostnější křesťané prohřešují se mnohdy proti těmto povinnostem — tak veliká jest lidská slabosť! A ty, milený příteli, chtěl bys samojediný toho všeho prost býti? — Onino prohřešují se mnohdy proti svým povinnostem, ačkoliv již z pramenu víry nadlidskou sílu čerpají. A ty, jemuž ona mocná uzda schází, který přirozeným náchylnostem a pudům na pospas jsi vydán, ty chceš dokazovati možnosť věrným zůstati? Já to tvrdím důvěrně. Kdo však nejsa křesťanem přece říci chce, že je poctivý muž (v tom smyslu, jejž si sám naposledy učinil a který jsem já sám pak poněkud ostřeji omezil) — ten žije buď v silném sebeklamu, nebo lže s plným vědomím.

3. Jdu však ještě dále. I tehdá, kdybych se mohl přesvědčiti, že ty, milený příteli, všechny své občanské, otcovské, manželské, dětské, přátelské povinnosti, jedním slovem všechny povinnosti, jež dle úsudku tohoto světa někoho poctivcem činí, dokonale vyplňuješ, pak bych ti přece řekl: »Na tom ještě není dosti! Ne, ne, to nestačí!«

Ale proč? Poněvadž jest na nebi Bůh, jenž všechno ovládá, který tě stvořil, tě živí, tě k Sobě volá, který ti zákon dal. Poněvadž vzhledem k tomuto velkému Bohu máš povinnosti, máš Ho ctíti, Jemu vděčen býti, k Němu se modliti, povinnosti, které právě tak přísné, jako nevyhnutelné, ba ještě skutečnější a nevyhnutelnější jsou, než tvoje povinnosti k rovnému tobě. Neboť tyto poslednější mohou na okamžik pro tebe přestati, jakmile bys v úplné osamocenosti a oddělenosti od ostatních lidí žil. Tvoje povinnosti však vzhledem k Bohu — na všech místech a po všechen čas zůstanou tvými povinnostmi, všude a nepřetržitě jsi povinen v Něho věřiti, v Něho doufati, Jej milovati, Jemu se klaněti, k Němu se modliti.

4. »Jsem dobrý člověk, nemám si co vyčítati!« — Může nevděčník k sobě sám takto mluviti? Nikdy, jistě, že nikdy! Nuže — ty sám, ty, poctivče, dle úsudku světa, jsi nevděčníkem, neboť zapomínáš na svého Boha. Jest

tvým Otcem, od Něho máš své bytí, život, rozum, mravní důstojnosť, zdraví, zevnější dobra, všechno; celý svět stvořil pro tebe, tobě k užitku, k tvé radosti; připravuje pro tebe v nebi nevýslovné štěstí. Jest tvým pánem a mistrem; žehná ti, odpouští ti, když chybuješ, jest shovívavý a trpělivý k tobě, miluje tě.

Ty však, co Mu dáš za to? Jakou lásku, úctu, věrnosť Mu vynahradíš? S chladným srdcem přivlastňuješ si dokonce námitky, které vymyslili Jeho nepřátelé, aby tě Jeho službě odcizili. Naproti všemu, co se na Jeho úctu a službu vztahuje, jevíš výsměšky, nenávisť a opovržení. Nemodlíš se, neklaníš, neděkuješ Mu. Žertuješ, věřiti-li se má Jeho slovu, následovati Jeho zákony. Nevděčníku! Nemáš si co předhazovati? Ty, že vyplňuješ všechny své povinnosti?

Prosím tě, ustaň tak velice sama sebe klamati. K čemu ti to může sloužiti, sama sebe podváděti? Co ti to může pomoci, své bezpráví přikrývati, popírati?

Přiznej se raději naopak zjevně, že jho náboženské je ti obtížné, t. j. jho povinnosti; a abys se této bez míry veliké nestoudnosti zbavil, vymyslil jsi si své čestné muže náboženství.

Toto ale jest netoliko nedostatečné, — ne, ale, abychom pravdu zjevně pověděli, není ničím více, než prázdné, bezvýznamné dunění slov, které k tomu má sloužiti, aby před zrakem světa a před tvým vlastním zrakem slabosti, poklesky přikrylo, které zažehnati jen kněžstvo může.

VII.

Mé náboženství v tom záleží, abych svému bližnímu dobro prokazoval.

Odpověď: Nemůže nic lepšího býti, než své bližní milovati, jim dobře činiti. Právě to jest, co křesťanské náboženství s největší důtklivostí nařizuje. Ba ono jde při tom tak daleko, že toto přikázaní na roveň staví oné veliké, základní povinnosti: »Boha milovati.« — Máš Boha, svého Pána z celého srdce milovati, to jest, do-

kládá ono, první přikázaní, a druhé, které prvému rovno jest, zní: »Miluj svého bližního.«

To jsou vlastní slova Ježíše Krista. — (Evangelium sv. Matouše, kapitola 22., verš 37—40.) Avšak Kristus přičinil přídavek, kterého's, příteli drahý, si snad nepovšimnul. Pravil: »Z těchto dvou přikázaní skládá se celý zákon.« Ty však, jehož celé náboženství, jak pravíš, v tom záleží, že svému bližnímu dobře činíš, potlačuješ jednu z oněch dvou povinností, a to právě onu, která tu druhou k hrdinnosti stupňuje. Potlačuješ onu povinnosť, Boha milovati, Jemu sloužiti.

Aby člověk mohl choditi, musí obě nohy míti, není-liž pravda? Právě tak vyplníme-li své povolání na tomto světě, abychom do nebe se dostali, musíme ona dvě veliká přikázaní následovati: »Miluj Boha, miluj své bratry, jako sebe sama.«

A málo kde se plní druhé z těchto přikázaní, kde prvé nepanuje. Tak dokazuje zkušenosť téměř devatenácti století. Křesťané, u nichž láska k bližnímu se zakládá na lásce k Bohu, jsou jediní, kteří opravdově, skutečně, čistě a stále milují.

Kdo byli největší dobrodincové pokolení lidského při jeho vášních? Byli to Svatí, t. j. lidé, kteří zářili láskou k Bohu. Abychom jen jediný ze všech uvedli, pozoruj sv. Vincence z Pauly, tohoto hrdinu bratrského milosrdenství, tohoto otce všech nešťastných, který ještě nyní mnoho nadací na celé zemi činí, jež od něho původ mají. A kdo byl sv. Vincenc z Pauly? Kněz, muž církevní! Odkud čerpal tuto velikou náklonnosť k bližnímu? Ze své lásky k Bohu, z nábožnosti k Ježíši Kristu.

Které humanní ústavy prospívají nejlépe? (Nechceme právě říci, že ony jen ku prospěchu jsou!) Které trvají, zřízeny jsou a rozšiřují se po staletí? Jsou to ony, které církev zřídila, které na zbožné myšlénce spočívají, které zároveň korunovány jsou křížem Ježíše Krista.

Kdo zřídil kláštery a nemocnice? Církev! Kdo od dávných časů pod přístřeší své bral trpící, děti, dospělé i starce? Církev! A ona to činí do dnešního dne, neohlížejíc se na překážky, které jí v cestu staví zaslepený

svět. Kdo zbudoval k umírnění všech oněch bolestí řády mnichů a jeptišek, aby jedni opuštěných dětí se ujímali, jiní aby chudé děti vychovávali? Tito aby nemocné ošetřovali, onino, aby k obsluze a uzdravení pomatených a bláznů, ještě jiní k vykoupení otroků a zajatých, aby cestujících přijímali atd. atd.? Kdo jiný nežli církev? Církev sama. Ona poskytuje nejdokonalejší vzory obětavosti pro blaho člověčenstva. Jí máme děkovati za milosrdné sestry, misionáře, a mnichy na hoře Bernardu usídlené.

Církev to vše osvědčuje z lásky k Bohu, kterážto láska jest nejpevnější podklad, nejčistší a jediný nevyvážitelný pramen lásky blíženecké.

Právě za našich časů se mluví více, než kdy jindy o humanitě neboli lidskosti, o bratrské lásce, o péči o nemocné a p. Více než kdy jindy jsou v ohledu tomto soustavy rozšířeny, řeči o tom konány, knihy psány. — Krásné řečnické výkony nestojí nic. —

Ale proč to všechno tak málo prospělo? Poněvadž opravdová, oživující síla těmto snahám schází — **náboženství** totiž. Žádný účinek nestává bez své příčiny; příčina však, nejužitečnější pohnutka bratrského milosrdenství, jest v lidském srdci a zůstane: láska k Bohu.

Nevěř tedy, milený příteli, všem oněm krásným systémům bratrské lásky, které ničeho neví o náboženství.

Bez našeho Pána a Spasitele Ježíše Krista není opravdové, účinlivé, čisté, vytrvalé lásky k bližnímu!

VIII.

Náboženství mnoho káže o budoucím věčném životě, mělo by však tímto pozemským žitím se zaměstnávati, mělo by veškeru pozemskou bídu mírniti a odstraniti; zde na zemi mělo by blaženosť rozšiřovati.

Odpověď: Pod touto nerozmyšlenou námitkou jest jedna z těch největších starostí skryta, která nás neustále hryže a pálí, která se všeho chytá, jakmile jen něco se v nitru našem pohne, starosť o naše štěstí.

Hledáš štěstí. Snažíš se, bys šťasten byl, a to právem; neboť tě Bůh ve své otcovské lásce k jinému

nestvořil, než aby tě šťastným učinil. Hledej tedy povždy štěstí — ale prosím tě — střez se, abys se nezmátl u volení prostředků. Mnoho cest ku štěstí vedoucích jest před tebou; jenom jedna jest pravá. Běda, dáš-li se na nepravou!

A snáze se můžeme v tom zmýliti za našich časů, než kdy jindy bylo; neboť nikdy ještě nebyl svět tolika prolhanými naukami o této důležité otázce zaplaven, jako dnes.

Částečně jsou to zbloudilci, větším dílem nešlechetníci, kteří všude a vším, obzvláště novinami nauky rozšiřují, které lahodíce vášním, lehce průchodu do srdcí všech naleznou.

Snaží se lidé namluviti: Jsme stvořeni, abychom na světě užívali, naděje v budoucí život je strašidlo pro mozek, štěstí záleží jenom v dobrém hmotném stavu, v penězích a požitcích, které si za peníze opatřiti můžeme.

Jiní, smělejší a sprostší, přidávají: Všechny prostředky jsou dobré, když pomocí jejich si jen peníze zjednáme, abychom za peníze všech těchto radostí požívali. Každý musí tohoto svrchovaného štěstí dosáhnouti, ať tím občanská společnosť, rodina, náboženství třeba se rozpadnou. Nynější stav lidské společnosti jest nedostatečný, pochybený, zločinný. Povinností naší jest, abychom ve všem převrat učinili, vše změnili, celému světu jinou podobu dali; pak bude celý svět šťasten.

Toto učení — vždyť ty je znáš, milený příteli? Je to — komunismus. — Nazývá se též jinak furierismus, socialismus, saint-simonismus a p. Celkem jsou všechny tyto soustavy v poměru stejném ku mravovědě, a co se jejich vlastní mravouky dotýče, tu odchylují se od sebe jen v několika málo malicherných jednotlivostech v jich plnění. Učenci nazývají toto učení pantheismus — (všebožství), neboť mravouka pantheismu jest téměř tatáž, jako komunismu. Tento pantheismus není nic jiného než komunismus, který se přestrojil za učence a latinsky mluví.

Nechci ti, milený příteli, pohanu učiniti, abych ti dokazoval, že toto požitkářské blaho člověka snižuje, jej o důstojnosť připravuje.

Vždyť je to očividné. Tato nauka ničí vše, čím se vlastně od toho milého dobytčete lišíme, ničí, boří ctnosť, obětavosť, mravní pořádek, právo. Platí-li ono učení, pak liší se pes od svého pána toliko srstí a svojí postavou, neboť své štěstí nalézá jeden jako druhý v ukojení svých náklonností a choutek v požívání.

Na to však, o čem nejsme ještě daleko přesvědčeni, na to chci tvoji pozornosť obrátiti, totiž na úplnou nemožnosť komunistické nauky, na pošetilosť jejího tak zvaného štěstí. Chci ti to srozumitelným učiniti, že tato nauka v odporu je netoliko s přirozenou povahou věcí, nýbrž i se skutečnými pravdami, kterých nikdo změniti nemůže. Chci ti ukázati, že je směšný sen, nebezpečné blouznění o pozemském království nezkaleného štěstí, o ráji lenochů, a že za skvělými výkony řečnickými, kterými se roztahuje, nic, pranic nevězí.

Je-li vůbec kde co tak zřejmého, jako světlo sluneční, nepopíratelného a zkušeností dokázaného, pak je to bez odporu smutná nutnosť, ve které se zde na zemi nalézáme, nutnosť trpěti a zemříti. To jest úděl člověka na zemi, nerozlučný úděl od jeho bytosti. To jest stav, ve kterém se nalézám já, ve kterém se nalézáš ty, ve kterém se nalézali předkové, v němž se budou nalézati naši potomkové. Žádná síla pozemská nedovede tuto nutnosť s nás sejmouti. Ptám se tě: Nejsou-li a nebudou-li na zemi stále v každém čase nemoci a bolesti všech druhů? Nejsou-li a nebudou-li stále vdovy a sirotkové, matky, které bez naděje nad kolébkou svého dítěte naříkají? Nenalézáme-li a nebudeme-li povždy nalézati spory různých povah, zápasy protivných náklonností, srdcervoucí sklamání?

Může-li vůbec něco toto úhlavní zlo na světě odstraniti? Mohl-li by snad nový pořádek ve společnosti — ať je to jakýkoliv vůbec — zameziti, aby bolení na prsou, horečka, mor, nemoci vůbec a bolesti nás nepřepadaly, aby nám nejdražší příbuzní smrtí nebyli uzmuti? Která nová ústava státní může nás citlivého účinku střídání se ročních počasí, drsnosti mrazu, pražícího žáru slunce zbaviti? Kterakým lepším uspořádáním věcí mohly by se nepravosti povahy lidské odstraniti, pýcha, zištnosť,

násilnosti, hněv? Ba dokonce, který zákon státní propůjčí nám jistoty proti smrti?

Vše toto — buď jest, anebo není. Je-li však něco tak jistého, tak určitého, jako přítomnosť těchto nedostatků, jako jich nepřetržité trvání? Kdo by toto popírati chtěl, musil by všecek rozum ztratiti.

A když nyní tato jediná okolnosť skutečností jest, — rci mně, milený příteli, co bude výsledkem jejím, mezi tímto nesčíslným počtem nevyhnutelných věcí zlých, plynoucích z onoho trvajícího požívání, z onoho dokonalého štěstí pozemského, které nám kommunismus přislibuje? Již to nebezpečenství nemoci, již bázeň před mrzutostí, již pomyšlení na smrť stačí, aby ono štěstí, ono požívání překazilo — a přece číhají tito hrozní nepřátelé dnem i nocí před našimi dveřmi.

Dle toho není tvůj kommunismus, socialismus — nebo jak to učení vůbec nazvati chceš — nic než sen, marné blouznění a jsi v odporu s přirozenou povahou věcí. Dle toho klame sám sebe nebo podvádí tě, kdo ti štěstí na zemi přislibuje, kde žádného štěstí nemůže býti; maluje ti štěstí v takovém stavu neokusených radostí, kterýž není možný.

Štěstí musíš tedy jinde hledati; neboť je skutečně štěstí, blaženosť, to víme, za to nám ručí moudrosť, dobrota a moc Boží. Kde však ho máš hledati? Nikde jinde, než kde nám ho křesťanství ukazuje — klíčící na zemi a dokonané v nebi.

Křesťanství samo o sobě nestojí žádným způsobem v odporu s velikou pravdou naší smrtelnosti; řeší nám naopak hroznou hádanku bolu a smrti. Dává nám v tom pokutu za hřích spatřiti. Ukazuje nám v nevyhnutelných strastech života jen pomíjející zkoušky, které dle úmyslu našeho nebeského Otce určeny jsou, naši věrnosť zkoušeti, nás od chyb očistiti, nás stále víc a více Spasiteli našemu připodobniti, zásluhy si získati pro blaženosť tím větší v naší věčné vlasti. Křesťanství učí a pomáhá nám tuto pozemskou trampotu trpělivě, mnohdy

i radostně snášeti; učí a pomáhá nám, otcovskou ruku laskavě líbati, která nás jen pro naše blaho trestá.

Pojímá člověka celého, a to tak, jak jest. Odpovídá skutkům, na které kommunismus zapomíná — totiž naší prvotní zkaženosti, odsouzení k pokání, vykoupení Ježíšem Kristem, nutnosti, abychom Spasitele následovali za příčinou podílu na Jeho vykoupení, že nás věčný život očekává atd. — Křesťanství nemudruje na zdař Bůh o vrtohlavých domněnkách, jako kommunismus. Křesťanství má všechny, všechny lidské potřeby před očima: lidské tělo, duši, život ve světě, příští život — nepomíjí ničeho. Kommunismus nevidí na člověku, než slupinu; na jádro, t. j. na duši zapomíná. Křesťanství naproti tomu, ano na tuto slupinu t. j. tělo nikdy nezapomíná, vidí zároveň jádro, a doznává, že toto jádro větší ceny jest, než ona slupina. Všechno vztahuje na duši, věčnosť, Boha.

Takovým jemným a právě tak pronikajícím zacházením očisťuje krok za krokem duši od pýchy, náruživostí, prostopášností, zištnosti — zkrátka ode všech nepravostí a odstraňuje zároveň ony nemoci smrtelné, jichž jsoucnosť jsme právě byli poznali. Neboť ve skutečnosti nemoci naše pocházejí téměř vždy z náruživostí. Tyto náruživosti chlácholí křesťanství, na uzdě je drží, poutá. A pak daruje srdci našemu onen sladký pokoj, který ovocem je čistého svědomí.

Víra důkladně ukazuje onu cestu, která ku blaženosti vede — a k jaké blaženosti! Naděje a láska nechají nás na této cestě putovati, a břímě povinnosti za jejich vůdcovství stává se příjemné a sladké!

Ač křesťanství činí mnoho pro duši, nezapomíná však na tělo. Neboť svatým ho udržuje jako chrám nesmrtelné duše, která již sama živým chrámem Božím jest. Křesťanství pomýšlí stále na prostředky, všechny bolesti tělesné mírniti, hojiti, ba dokonce je předejíti; — ústavy milosrdenství, nemocnice a p. — Kde se dbá hlasu křesťanství, tam lidská bída se zmenšuje, tam je boháč přítelem, bratrem, ba často služebníkem chuďasa, zde přebytek svůj vysype do klína strádajícího, a tak se

stává chudoba, když vůbec nemůže býti odstraněna, snesitelnou.*)

Křesťanství stará se o tělo, ovšem ne jako o hlavní věc, o mistra — to by byl převrácený svět — nýbrž jako o vedlejší věc, tovaryše. Udržuje ho střízlivostí a čistotou; posvěcuje ho vnější bohoslužbou, přijímáním sv. svátostí, obzvláště ale spojením se svatým tělem Ježíše Krista ve Svátosti oltářní. Křesťanství slyší ještě poslední vzdechy těla a dává mu důstojné průvodce až k poslednímu místu — a i tam ještě nedává mu na vždy s Bohem, neboť ono ví a učí, že jednou toto lidské tělo, očistěno křtem smrti, zářící z prachu povstane a k slávě se povznese, aby se svou duší spojeno bylo a s ní v nebi nevýslovných radostí požívalo.

Takový jest účinek křesťanství. Zná, přislibuje a propůjčuje blaženosť.

Na zemi se nám dostává, jenom co možného jest; nedostává-li se nám všeho, pak příčina toho spočívá v tom, že na zemi nemá ani všechno dáno býti, ani nemůže. Své přislíbení staví na nepopíratelných důkazech. Křesťan ví a jest tím jist, že jednou dosáhne, čeho ještě nemá.

A v pravdě každý pravý křesťan jest šťasten. Ovšem má své starosti, své bolesti. — neboť nemožno jest bez těchto žíti; ale jeho srdce je neustále naplněno svatým pokojem a sladkou spokojeností.

Všímá si kommunismus zbloudilých, oklamaných chuďasů, které ve sny uhejčkává, také tak? Přislibuje,

---

*) Bída se nemůže odstraniti, poněvadž příčiny nemohou býti zničeny. První z těchto jest nerovnosť lidí vzhledem na jejich tělesné síly, jejich zdraví, jejich duševní nadání, jejich vědění, jejich činnosti a p. Může někdo všechny lidi rovnými učiniti, silou, rozumem, dobrou vůlí?

Druhá příčina bídy spočívá neméně hluboko jako prvá. Jsou to nepravosti naší bídné, hříchem zkažené povahy: lenosť, rozpustilosť, pijáctví, marnotratnosť atd. Lidská bída jest jeden z trestů za hřích. Proto je to nemožno chudobu zapuditi; ale není nemožno, útrapy bídy zmírniti, zmenšiti, v trpělivosti posvětiti — a to způsobuje náboženství.

Buďte všichni boháči pravými křesťany a milosrdní, všichni chudí též pravými křesťany, ale trpěliví. To jest to celé tajemství.

co žádná pozemská moc dáti nemůže, přislibuje nemožnosť; jeho důkazy? Žádné jiné, než drzé tvrzení jeho náčelníků, — a tito náčelníci, jsou-li též tací, aby důvěrou naplňovali?

Praví: »Svět bude šťastný, jakmile se vše přemění.« Možná — však kdy pak se všechno přemění? Jest tato příčina, jak jsem ti dokázal, milený příteli, v přímém odporu s povahou věcí. Tedy svět otáčí se ve velmi velikém nebezpečenství, štěstí nikdy nenaleznouti. Kommunismus činí to právě tak, jako onen holič, který si napíše na svůj štít: »Zítra se zde bude zdarma holiti.« Kdo přišel a na to se odvolati chtěl, tomu se vždy řeklo: »Ano, zítra; ale dnes není zítra.«

Kommunismus žádá odměnu bez práce — křesťanství přislibuje odměnu po práci. Onen vede řeč špatného dělníka, toto dobrého. A ve skutečnosti kdo slyší ochotněji nauky kommunistické a přijímá je za své, jako lenoši, neboli zlodějové dne? Hlas náboženství však odmítá tyto nauky z přirozeného pudu.

Milení sourodáci, chraňte se těchto prázdných, bohužel velice svůdných slibů, kterými vaši nepřátelé své noviny, romány, své hanlivé spisy vyplňují. Odmítněte je, odkopněte je od sebe! Suďte o těchto lidech, kteří se nestydí, svým bratrům bezectné štěstí dobytka, smyslné požívání nabízeti.

Zraky své obraťme vzhůru! Ochablou víru oživme, buďme opět křesťany a zůstaňme jimi! Zde jest spása ze všech psot k očekávání. Po důkladném poučení v našem katolickém náboženství chceme hledati, k tomu směřovati, aby jejich nauky náš rozum, naše srdce, naše mravy a zvyky, naše zákony pronikaly. Pak obdržíme, co z blaženosti zde na zemi možného jest, pak tam dosáhneme svrchované blaženosti nebeské. Kdo více žádá, jest nerozuma a nedosáhne ani jednoho ani druhého.

IX.

Jsou však lidé učení a duchaplní, kteří nevěří v náboženství.

Odpověď: Co má z toho následovati? Nanejvýš to: Aby kdo byl křesťanem, aby, kdo od Boha dar víry obdržel, nepostačí ani světská věda, ani koho ve světě »veleduchem« nazýváme. Zapotřebí jest, aby srdce ještě nad to měl spravedlivé, čisté, pokorné, účinlivé, k obětem připravené, které pravdu od nás žádati může. A právě to schází učencům, kteří nevěrci jsou.

1. Tito jsou pak buď lhostejní v náboženství a naproti tomu tak zabráni v mathematické, astronomické, fysické a p. studie, že jim ani času nezbývá na Boha nebo svoji duši mysliti. Pak není se čemu diviti, že z náboženství a všeho, co k němu se vztahuje, docela ničemu nerozumějí, že v tomto ohledu nevědomci jsou. V tom případě však nemá jejich úsudek o náboženství ceny a platnosti více, než hluchého o hudbě, slepého o malbě. Bohužel, že mezi učenci jest mnohý, který ze svého náboženství méně ví než desetiletý chlapec, který svému katechismu se pilně učí.

2. Nevěřící učenci stali se však mnohdykráte — a ti jsou četnější než předešlí — domýšliví, tak že se straní o zřízeních božských úsudek svůj podati, s Bohem jako sobě rovným poněkud jednají, Jeho slovo dle úsudku svého slabého rozumu měří. Domýšlivosť však jest největší nepravosť. Tací lidé budou právem zavrženi a poznání zbaveni, které jen oněm lidem propůjčeno jest, kteří čistého a prostého ducha jsou. Milený Bůh nemůže strpěti jejich zpěčování se Jeho neklamné pravdě.

3. Oni učení a duchaplní lidé bez náboženství jsou častěji nakloněni ku hříchu a častějším vášním — což se velice často se lhostejností vzhledem k náboženství a s duševní pýchou rýmuje. — Nechtí od toho upustiti a vědí dobře, že křesťanské náboženství jejich nepravosti nedovoluje. Proto zmizí námitka, kterou z úsudku těchto pánů odvozují mnozí téměř naprosto, jakmile se přičiníme. abychom morální cenu těchto lidí dokonaleji poznali,

Ostatně není ve skutečnosti všech nevěřících učených a p. počet tak veliký, jak se o tom často mluví. Můžeme tvrditi, že od roku 1800. mezi vynikajícími duchy sotva jeden nevěrec na dvacet se počítati může. A opět můžeme tvrditi, že mezi tímto poměrně malým počtem nevěřících učenců většina od srdce nevěřící nebyla, nýbrž že před smrtí v náruč onomu náboženství se vrhla, které zneuctívala. Mezi tyto počítám, mimo mnohé jiné, předáky z pověstné školy Voltairovy, totiž Montesquieu-a, Buffon-a, La Harpe-a.

Voltaire dal si předvolati asi měsíc před svou smrtí faráře ze Saint-Sulpice, když v Paříži nemocen byl. Avšak druhý, rozhodný okamžik nastal za jeho nemoci. Opět žádal Voltaire — tak ujišťuje lékař, jakožto očitý svědek — napomenutí kněze, útěchu náboženskou. Tentokráte však bez výsledku! Neboť přátelé tohoto neznaboha, kteří tentokrát se neodstranili, zabránili knězi příchod k umírajícímu, kterýž musil bez útěchy, jím samým vyžádané, v hrozném zoufalství zemříti.

D'Alembert chtěl podobně se před smrtí vyzpovídati, a bylo mu právě tak, jako jeho pánu a mistru, tak zvanými filosofy v tom zabráněno, kteří se ani nehnuli od jeho lůžka. Jeden z nich vyjádřil se dokonce: »Kdybychom nebyli bývali přítomni, byl by se, jako mnozí jiní, pokořil.«

Co zůstane tedy z onoho celého počtu učených neznabohů, když odečteme z něho ony, kteří se ještě obrátili, kteří to nikdy do opravdy nemyslili? a jakou mravní cenu má těchto několik zbylých lidí? Co může tedy činiti jejich neznabožství, snad nevěru oproti náboženství a víře těchto lidí dokázati? Nic — když naproti tomu postavíme víru, zbožnosť mnohem četnějších a opravdových učenců, kteří skutečně hlubokou učeností, největším nadáním vynikali, kteří někdy na světě žili. A těmto v pravdě velikánům — (na to nesmíš, příteli, nikdy zapomínati, porovnáváš-li je s oněmi odštěpenci) — právě tak dobře, jako všem ostatním lidem mnohý nepohodlný útisk těžkou povinnosť pokory uložil. Jedině a v pravdě nepřemožitelná moc pravého křesťanství mohla je k nezlomné věrnosti nutiti.

Aniž bych zde ony úcty hodné učitele jmenoval, které církev sama svými otci jmenuje — oni byli téměř jediní myslitelé a mudrci a učenci patnácti prvých století našeho křesťanského letopočtu — aniž bych se dotknul svatých: Athanasia, Ambrože, Řehoře Velikého, Jeronyma, Augustina, Bernarda, Tomáše Aquinského, který snad nejslavnějším mužem byl, jejž kdy země na povrchu svém nosila; aniž bych tyto a jim rovné uváděl, jak mnoho slavných jmen má náboženství v každém oboru vědy!

Filosofové a světští učenci: Roger, Baco, Kopernik, Leibnitz, Descartes, Pascal, Malebranche, Bedřich Schlegel, Görres atd.

Kazatelé a řečníci: Bossuet, Fénelon, Bourdaloue, Massillon.

Básníci nejstarších dob: Corneille, Racine, Dante, Tasso, Jindřich z Ofterdingen; a v přítomném čase: Châteaubriand, Štolberg atd.

A největší vojevůdcové, nebyli-li většinou hrdinní vyznavači víry? Karel Veliký, Gottfried z Bouillonu, Tankred, Bayard, Du Guesclin, princ Eugen, arcivévoda Karel a jiní; nesklonili všichni své vavříny ověnčené hlavy před náboženstvím? Turenne přijal nejsvětější Svátosť oltářní v den bitvy, kterýžto den pro něho dnem smrti byl. A výše než všichni se vznáší sv. Ludvík, tento opravdový hrdina, tak láskyplný a dokonalý jako člověk, a náš český král sv. Václav. Napoleonovy náhledy o náboženství jsou jeho slovy a skutky dostatečně dokázány. Ovšem sveden jsa svojí bezmeznou ctižádostí a opojen štěstím prohřešil se velice proti církvi a zákonům Božím, ale nehledě na to, přece zůstal ve víře a v bázni před náboženstvím. Pravil: »Jsem římsko-katolický křesťan, můj syn též; velice by mne mrzelo, kdyby můj vnuk jím nemohl býti.« Když pak sám na ostrově sv. Heleny žíti musil, začal opět vážně o víře svých mladistvých let přemýšleti, a jeho veliký duch byl nucen svatosť a pravosť katolické víry uznati. Žádal poslední útěchu sv. náboženství, setrval na tom, aby katolický kněz na sv. Helenu povolán byl; kázal ve svých komnatách mši sv. čísti a byl jí povždy přítomen. Zakázal svému kuchaři, ve dnech zdrželivosti masité pokrmy k jídlu připravovati.

Soudruhové s ním v zajetí dlící divili se, když slyšeli jej o hlavních pravdách katolictví s celým nadšením ducha mluviti. Když cítil, že se blíží konec života jeho, propustil své lékaře a kázal, aby přišel kněz Vignali, jeho almužník nebo kaplan, a pravil: »Věřím v Boha; v katolickém náboženství jsem se zrodil, povinnosti, které nám předkládá, chci plniti, útěchu, které poskytuje, chci přijati.« A zpovídal se a přijal sv. posilu na onu dlouhou cestu a též poslední sv. pomazání. Pak pravil ku generálovi Mantholonovi: »Cítím, že jsem šťasten, neboť jsem vyplnil své povinnosti. Přeji vám, až budete umírati, téhož štěstí. Na trůně jsem nevykonával povinností náboženských, to musím doznati: moc ohlušuje člověka, přivádí ho do závrati. Avšak nikdy jsem nepřestal věřiti; hlas zvonů vždycky ve mně příjemný pocit vzbuzoval; když jsem spatřil kněze, pohnul mým srdcem. Dříve měl jsem úmysl to všechno utlumiti, nyní však vidím, že by to byla slabosť. Chci Bohu česť vzdáti.«

Naposledy rozkázal pro svoji osobu ve vedlejším pokoji vystavěti oltář, na témž místě nejsvětější Svátosť vystaviti a čtyřicetihodinnou pobožnosť konati. Tak zemřel Napoleon jako křesťan.

Milený příteli, nemusíme se obávati, že následujíce těchto velikých mužů, budeme snad svedeni; neboť jejich náboženské vědomosti, jich mravní cena především, ve skutečnosti více váží, než hrstka lidí, kteří ku křesťanství se neznají. Pýcha, nenasytná touha po pouhém vědění, které duše jejich úplně opanovaly, a jiné vášně, které ještě mocnější jsou, jim však ještě větší hanbu činí — v tom spočívá větší než dostatečné vysvětlení jejich nevěry. Pravda však náboženská samojediná přinutila mnohdy jiné naproti tomu, že hlavy své před svatou, katolickou vírou sklonili.

X.

Duchovní provozují řemeslo — nechte je žvástati.

Odpověď: Co chceš tím, milený příteli, říci? Snad: Kněží jsou podvodníci? Zastávají svůj svatý úřad, kážou, zpovídají, křtí, slouží mši sv. atd., aniž by v to

věřili, co mluví a co konají? Či dokonce snad: Že nehledají při těchto všech důležitých výkonech nic, než nízký prospěch? Pak musím ti co nejrozhodněji odporovati, tě ze lži kárati. Nejen, že urážíš hrubě stav kněžský, ale ty ho podezíráš.

Kněží Ježíše Krista by byli podvodníci? Odkud to víš? Můžeš v záhybu srdce jejich čísti, věří-li nebo nevěří v důstojnosť kněžskou, v pravdivosť svých výkonů? A přece musí žalobce dokázati, co tvrdil. Dokaž tuto obžalobu! Vyzývám tě k tomu! Neuváděj mi však na místo jednoho důkazu jméno někde nějakého nedůstojného kněze. Neboť musíš uznati, že není pravidla bez výminky, že dokonce i výminka důkazem jest pro správnosť pravidla. Hleď, nehodného kněze bychom docela přehlédli, kdyby nesčetná jich většina ctnostně, čestně, čistě nežila. Na bílém oděvu odráží se inkoustem učiněná skvrna; kdyby byl oděv černý nebo též pošpiněný, neviděli bychom jí. Právě tak je to s katolickým kněžstvem; nevěrci vzdávají mu při této příležitosti svůj hold, aniž by chtěli.

Ale že jsou nehodní kněží, to nesmí býti divné. Nezapomínej, že i mezi dvanácti apoštoly Jidáš Iskariotský byl. Nezapomínej dále, že apoštolové (oni byli první kněží, první biskupové církve) zrádce vyloučili a za jeho zločin zodpovědným býti nemohou. Církev zavrhuje s daleko větší nelibostí a rozhodností než nevěrci to vůbec kde činiti mohou, chybující kněze, kteří svým zásadám nevěrni se stali. Z počátku snaží se ovšem mírností, prominutím, soustrastí je nazpět přivésti. — Či má snad kněz méně nároků na milosrdenství než ostatní lidé? — Nepolepší-li se však, kráčejí-li tvrdošíjně po své špatné cestě: pak vyobcuje je církev ze svého lůna, potrestá je svojí kletbou a zapoví jim všechny svaté výkony.

Nehledě na to, rci mně, jaký užitek má tvůj farář z toho, zpovídá-li tě, představuje-li ti tvá provinění a hříchy, káže-li ti, tvé děti katechismu učí? Podporuje-li chudé, jednomu radu, druhému útěchu, třetímu-li chléb dá? Kdyby farář k nepořádkům a hříchům mlčeti měl, pro které v jeho osadě se horuje; kdyby každého ke stolu Páně, ke svátosti manželství připustil, aniž by se snažil napřed svědomí jednotlivých lidí prozkoumati; kdyby

vyučování náboženství o polovinu zkrátil a p.; myslil by pak někdo na to, aby jediný halíř z jeho nepatrného služného nebo z jeho skrovných příjmů při křtu, oddavkách, úmrtích jemu zadržel? Všechno toto mu zůstane samo sebou jistě. Jaký prospěch má z toho jistého zastávání úřadu? Nikdy, nikdy kněz není to, co by neznabožci z něho rádi učinili. Avšak proto, že to vědí, proto ho nenávidějí. Spatřují v něm náměstka Božího, který jejich nepravosti zavrhuje, poslance Ježíše Krista, Ježíše Krista, kteréhož urážejí a který je jednou souditi bude. Spatřují v něm božský zákon zosobněný, onen zákon, který bez přestání přestupují. Poněvadž o Pánu nechtějí ničeho věděti, proto nechtějí ani o služebníku ničeho slyšeti.

Ty pravíš, že faráři provozují své řemeslo. Ano, při sám Bůh, že kněží Ježíše Krista provozují své řemeslo, zázračné, vznešené řemeslo! Snaží se duše bratří zachrániti a ku spasení přivésti. Nazýváme kněze dělníkem na vinici Páně, poněvadž úkol od Ježíše Krista přijatý ve skutečnosti jemu tvrdou a těžkou práci ukládá.

Dělník, nádenník pracuje o pozemských věcech, kněz však na spáse duší. A jak vysoko povznešena jest duše nade všechny pozemské věci, tak vysoko předčí řemeslo kněze všechna řemesla pozemská. Dle toho jest to velice nepřiměřená, závistivá řeč, tento vznešený úřad řemeslem nazvati. Kněz nečiní ve svém konání jiného, než že v onom velikém díle Vykupitele pokračuje pro spásu světa. Ježíš Kristus, náš Bůh a vzor, o něm dříve pracoval; od Něho ustanovení kněží pracují celá léta bez ustání o onom díle. Dle příkladu Ježíše Krista jedná kněz, kde jest, aby blaho působil. Jest služebníkem celé osady. Všechno, co ostatní lidé svým majetkem nazývají, jeho srdce, jeho čas, jeho zdraví, jeho sáček peněžní, jeho život, vše to náleží všem, obzvláště těm maličkým, chudým, opuštěným, těm, kteří pláčou a radosti nemají. A za všechnu tuto oběť neočekává kněz odměny. Nezřídka se mu často s úštěpkem a hanou odsluhují. Ale i na to neodpovídá než opětovaným dobrodiním. Jaký to život, jaké nadlidské odříkání!

Když při obecné nouzi, veřejných nehodách, ve válkách občanských, nakažlivých nemocech, v čase cholery a p. tak zvaní filantropové — lidumilové vezmou do zaječích, pak spatřujeme, že katolický kněz zdraví i život nasadí, aby své bratry zachránil, aby alespoň jejich bolesti zmírnil. Vzpomeň na nejdůstojnějšího arcibiskupa Affre-a z Paříže na barikádách, vzpomeň sv. Karla Boromejského v čas moru v Miláně, na klerus pařížský a jiných měst v čase, kdy mor řádil 1832. a 1849. Vzpomeň biskupa Kolmara v mohučských nemocnicích pro tyfus, na katolické kněžstvo tolika německých a italských měst v tomtéž čase cholery. Byli všichni zároveň veřejnými služebníky celého národa.

Hle! To jest řemeslo kněžské! Činí některý z nepřátel kněží, ti, co o nich tak potupně mluví, dílo lepší? Nevděčníci! Nejste unaveni, když jed a žluč na ony chrlíte, které později v nouzi, nemoci, v těžké hodince smrti k svému lůžku úmrtnímu volati budete? Nejste unaveni, když proti tomu, který kdysi požehnání svolával na vaši mladosť a který nikdy neustane za vás se modliti, podle bojujete?

Všechno zlo našeho národa odtud má počátek, že lidé nečiní, co kněží kážou. Těžce zraněna občanskými sváry, mohla by naše drahá vlasť na se uvaliti, co onen hříšník v okamžiku před popravou; tento však svého Boha opět našel a knězi, který ho k smrti připravoval a modlitební knížku mezi jinými věcmi jemu do ruky dal, řekl: »Kdybych byl věděl, co jest zde psáno, po celý život bych to byl konal a nebyl bych se dopustil svého zločinu a nešel bych nyní k popravě.« Ano, kdyby náš milený národ byl věděl, kdyby nyní věděl, čemu kněží učí, kdyby to byl konal a nyní konal, co mu rozkazují, — pak bychom se nemuseli tázati: »Zhyneme-li? Můžeme-li ještě zachráněni býti?«

Jistě, jistě můžeš drahá vlasti ještě zachráněna býti; musíš však opět křesťanskou býti. Můžeš zachráněna býti, avšak musíš poslouchati sluhů Onoho, který svět vykoupil a zachránil. Kněží jsou spásou národů! Bez náboženství by společnosť lidská byla ztracena. Více než kdy jindy musíme dnes kněze slyšeti, je ctíti a jim

děkovati. Kdo toho nečiní, nerozumí ani naší době, ani našemu národu.

Pryč tedy s oněmi zastaralými předsudky! Pryč s těmi neohrabanými, sprostými, uštěpačnými řečmi, které zaslepená nevěra proti stavu duchovnímu nahromadila! Poslouchejme svých kněží! Kdybychom však na některém z nich nedokonalosti, nepravosti zpozorovali, — nezapomínejme, že jsou lidé a jako tací nad lidskou slabosť povzneseni býti nemohou. Zvykněme, ne tak na chyby člověka, jako spíše na úřad kněze patřiti! Kněz jako kněz má vždy nároky na úctu, neboť jeho úřad jest svatý, jest tento úřad jen pokračování díla Ježíše Krista, nejvyššího kněze, který svým nástupcům řekl: »Kdo vás slyší, mne slyší, kdo vámi pohrdá, mnou pohrdá.« (Luk. 10, 16.)

XI.

Ničemu nevěřím, než co pochopuji. Může-li rozumný člověk tajemstvím náboženství našeho věřiti?

Odpověď: Ty tedy nevěříš ničemu, ničemu ve světě. Ani že žiješ, vidíš, mluvíš, slyšíš atd. nevěříš; neboť těžce budeš moci tvrditi, že můžeš jeden z těchto výjevů pochopiti. Nebo můžeš mi vyložiti, co jest to život? co řeč? co zvuk? šustot? co barva, vůně? Můžeš mně vítr vysvětliti a říci, kde začíná, kde a proč ustává? Mohl bys pojem o teplu a zimě stanoviti? Co znamená: spáti? jak se to děje, že ve spánku uši tvé sice otevřeny zůstanou a to právě tak, jako když bdíš, ty však ničeho neslyšíš? Proč a jak se zbudíš? co se v tobě děje? co je únava, bolesť? co jest zábava? co jest hmota? to nepochopitelné něco, kteréž tvary a barvy na se béře.

Kdo může tvrditi, že něčemu ze všeho toho rozumí? Jak je možno, že svýma očima, které samy o sobě nic nejsou, než dvě malé koule, zevnitř docela černé, vše vidíš, co tě obklopuje a to i mnoho milionů mil daleko — jako hvězdy?

Odkud to, že by tvá duše musila se od těla odloučiti, jakmile bys přestal pravidelně částice jiných tvorů,

jakými jsou zabitá zvířata, rostliny a p. do svého těla vpravovati?

Vše na tobě jest tajemství, i ty maličké, docela zvířecí výkony.

Tajemství totiž jest pravda, jejíž jsoucnosť s jistotou poznati můžeme, kterou však v jejím bytí, v jejím jádru jen velice nedokonalým způsobem chápeme, nebo vůbec pochopiti můžeme. Pro každého, kdo přemýšleti umí, jest v přírodě, jako v náboženství vše tajemstvím. Tajemství jest pečeť božská na Jeho dílech.

Kde jest učenec, který by to nějak byl vše pochopil, tomu rozuměl? a proč se tak děje? Kdo jenom jeden výjev přírody pochopil? Jaká to tajemství?

A ty, příteli, žádáš pochopiti Toho, který všechny tyto bytosti stvořil, nemoha pochopiti ani těchto? Žádáš Nekonečného, Věčného pochopiti a nejsi s to ani konečné věci pochopiti? S podivem stana před dubem, muškou, křemínkem, žádáš poznati Boha, aby ti zjevil, co za dobré uzná?

Dobrý příteli, je-li to skutečně tvůj úmysl, pak nemohu ti odpověděti než: »to jest pošetilosť.«

Tajemství náboženství musíme se sluncem porovnávati. Ačkoliv tajemství nemůžeme pochopiti, osvěcují a oživují každého, kdo v prostotě srdce v jeho světle kráčeti chce; a zběsile odvážné oko musí oslepnouti, vytřeští-li zrak na ně, aby je vyzkoumalo.

Tajemství tato přesahují rozum, neodporují však rozumu. To je přece rozdíl. Rozum nemůže ovšem svou vlastní silou těchto pravd pochopiti, které v oněch tajemstvích skryty jsou; avšak právě tak nemůže poznati, že by tyto pravdy nemožny byly.

Tak na př. tajemství věčnosti a nekonečnosti božské. Nepochopuji ovšem, jak bytosť nějaká myslitelná jest, která nemá počátku, a která všude celistva a nedělitelna se jeví. Avšak zároveň nenahlížím, že by to bylo nemožné, samo sobě odporujíc.

Podobně i tajemství nejsvětější Trojice. Nemohu pochopiti, jak jediná, nekonečná přirozenosť, jedno a totéž božství v tomtéž čase třem zvláštním osobám ná-

ležeti mohlo. Nenahlížím však zároveň, že by na oko pravdě odporující samo sebou nemožno bylo. Ano, kdybychom řekli: »Tři osoby činí jen jednu osobu,« bylo by to na pohled chybné a proti mysli, nikoli však, když řekneme: »Ty osoby mají jednu a tutéž nedílnou přirozenosť, a jsou následkem toho jen jeden Bůh.«

Podobně i tajemství vtělení, vykoupení, nejsvětější Svátosť oltářní, věčná odměna a tresty a jiné, kterým nás katolická církev učí. Pochopiti nemohu, jak se v Ježíši Kristu božská přirozenosť s lidskou spojila; jak Ježíš Kristus, Bohočlověk, smrtí svou všechny naše hříchy smyl, a jak svojí milostí, kterou svátostem propůjčil, naše duše posvěcuje. Nenahlížím ovšem, jak Jeho proměněné tělo ve svaté hostii přítomno jest; jak způsoby chleba a vína konsekrováním od kněze ve mši svaté proměněny jsou v bytosť uctění hodného těla a krve Ježíše Krista. Nemohu pochopiti, jak věčná radosť anebo věčná bolesť spravedlivým trestem, nebo spravedlivou odměnou za časnou ctnosť, za časné hříchy býti mohou atd. Avšak právě tak, jak málo to pochopiti mohu, právě tak málo mohu sám, může někdo jiný tvrditi: »Všechno jest pravdě protivné, zřejmo a naprosto nemožno.«

Dle toho neprotiví se náboženská tajemství rozumu, nýbrž ona jsou nad rozum povznešena.

Ne, nikdy nestojí víra v odporu s rozumem, všechno, jen ne tento odpor; víra jest rozumu věrný pomocník, jeho bratr, ona jest jasnější, zářivější světlo, které k jeho jednoduchému, skrovnému světlu přispívá. Víra jest pro rozum téměř to, co dalekohled pro oko. Dalekohledem ozbrojujeme oko, abychom spatřili, co prostě viděti nemůžeme; do končin nebeských, které nepřístupny jsou pro oko, vniká toto pomocí skla. Budeš tedy, milený příteli, tvrditi, že dalekohled stojí v odporu se zrakem? Právě tak to je s vírou. Nepůsobí nic více, než, že činnosť rozumu rozšiřuje a pořádá. Víra dovoluje rozumu ve všem se cvičiti, vším se zaměstnávati, co do oboru jeho spadá. Kde však se mu nedostává přirozených sil, tu béře víra rozum jako za ruku, uvádí ho do vyšších oborů a dovoluje mu nové, nadpřirozené, božské pravdy, i tajemství božská znamenati.

Já, milený příteli, já věřím v tajemství náboženská, právě tak, jako věřím v tajemství přírody, poněvadž vím, že jsou. Že tajemství v přírodě jsou, to mně dokazují nepopíratelní svědkové, mé vlastní smysly a zdravý lidský rozum.

Že v náboženství tajemství jsou, dokázali a dokazují mi stále, daleko ve větší míře svědkové, Ježíš Kristus a Jeho církev.*)

Rozum můj slouží mi k tomu, cenu, důležitosť jeho svědkův uvážiti. Jakmile však jsem s pochodní zdravého rozumu, se světlem zkoumacím a bádáním filosofickým prozkoumal, což mi vše pravdu božství a neklamnosť a neomylnosť svědků dosvědčuje, — pak musí rozum ustoupiti, aby víře uprázdnil pole. Víra mluví; mohu jen poslouchati, svoji duši otevříti, přijati, se klaněti.

Víra v křesťanské tajemství jest dle toho svrchovaně rozumná, dokazuje, že duch jistě a důsledně myslí. Neboť mi praví můj rozum: »Tito svědkové nemohou se mýliti a nemohou tě klamati; z nebe ti přinášejí pravdu!« tak bych se proti vlastnímu rozumu prohřešil, kdybych slovům těchto svědků nechtěl víry přikládati.

Nevěřiti v nic více, než co rozumem pochopujeme — jest politování hodná slabosť ducha.

XII.

Rád bych věřil; ale nemohu.

Jen klam, nic více to není, který tě neospravedlní před soudnou stolicí hrozného soudce, který pravil: »Kdo ve mě věří, má život věčný; kdo ve mě nevěří, jest již odsouzen.« (Jan 3, 18 a 36.) Nemůžeš věřiti, pravíš? Kdo účelu chce dosáhnouti, musí prostředkův užiti. Kdo však prostředky zanedbává, zřejmě ukazuje, že se o účel málo stará. Buď jsi neužil prostředků víru si zjednati, nebo jsi jich špatně užil, špatných prostředkův užil, a obojí jest stejné.

---

*) Nemožnosť zavržení těchto svědků viz XIII. a XIV. hlavu o božství Ježíše Krista a církve jednající.

1. Modlil jsi se? Modlitba jest první podmínkou při všech darech Božích, tedy i při víře, kterýžto drahocenný dar, pokladem všech ostatních darů jest. Vyprosil si's tuto milosť od Boha? Jak jsi Ho prosil o ni? Nemodlil jsi se toliko ústy, aniž by srdce tvé mnoho o tom vědělo; snad jednou a bez vytrvalosti? Měl jsi při modlitbě, máš ještě nyní hlubokou, upřímnou, účinlivou touhu věřiti a křesťanem býti? Ach! je přemnoho lidí, kteří sice o ctnosti prosí, avšak zároveň se bojí jich dosáhnouti.

2. Studoval jsi s upřímnou pravdymilovností náboženství? Vyhledal jsi kněze, vyučujícího kněze, nebo alespoň křesťana, který jest ve své víře vyučen, vyhledal jsi takového, abys mu své pochybnosti vyložil a on ti je vyvrátil? Ach! přečasto pýcha zde brání!

3. Jsi též odhodlán, an ti Bůh víru dal, dle svatých a přísných pravidel žíti, které Bůh předepsal? Potlačuješ své vášně, pracuješ na spáse své, přinášíš Pánu Bohu tyto oběti v ústrety, kterých od tebe žádá? V tom právě vězí bohužel u většiny nevěrců příčina jejich chování. Při světle, není to právě rozum, nýbrž srdce spíše se svými vášněmi, které víru zavrhuje, poněvadž je namáhavá a nepohodlná. Vždyť sám Ježíš Kristus řekl: »Světlo přišlo na svět, a lidé milovali tmu více než světlo, neboť skutky jejich byly zlé.« (Jan 3, 19.)

A toto zlé srdce uchvátí hlavu s sebou. Rozumové náhledy pak ničeho nezmohou, nechceme ničeho o pravdě věděti. Staré přísloví praví: »Není horšího hluchého, než který nic slyšeti nechce.«

Tato zaslepenosť jest dobrovolná a hříšná ve svých pohnutkách; proto praví Spasitel náš Ježíš Kristus, že každý nevěrec již napřed jest odsouzen; vždyť se postavil pravdě na odpor.

Při všem tvém konání a snažení po náboženských pravdách jest ti třeba, bys poctivě to myslil. Pros Boha upřímně a stále o světlo. Vyjev své pochybnosti osvícenému, blahosklonnému knězi. Buď hotov dle víry přiměřeně žíti, jakmile jednou osvítí božské světlo tvoji duši! — Učiníš-li to, přislibuji ti ve jménu Ježíše Krista, že nebudeš nucen dlouho čekati, abys věřil a byl dobrým katolíkem.

XIII.

Každé náboženství je dobré.

Odpověď: Není-liž pravda, to znamená: Jen když jsem poctivý muž, pak mnoho na tom nezáleží, jsem-li pohan, křesťan, protestant anebo katolík? Má tím ještě snad rozuměno býti, že všechna náboženství jsou lidské vynálezy a milený Pán Bůh že se o to mnoho nestará? A nemáme z toho souditi, že všechna náboženství jsou falešná?

Ale, milený příteli, dříve, nežli se do toho dáme, řekni mně přece, odkudž čerpáš zprávu a jistotu, že nejvyšší bytosti jedno jest, co o ní myslíme? Kdo ti to sdělil, že všeho druhu bohoslužby, které jsou na světě, jí jednostejné jsou?

Řekni mně dále, ale určitě: Plyne-li z toho, že jsou falešná náboženství, tak neomylně, že není žádné pravé? Jak — poněvadž jsi snad podvodníky obklopen, chtěl bys se zříci naděje, někdy vůbec někde upřímného přítele nalézti a ho od oněch podvodníků rozeznati?

Všechna náboženství jsou prý lidské vynálezy a proto stejná? Nemyslíš, že celé pokolení lidské za lháře pokládáš? Pohan, který před svým Jupiterem kolena ohýbal, moslemín, který svého nepravého proroka uctívá, byli a jsou všichni naplněni a vedeni toutéž velikou vírou, že Bůh lidstvo sám sobě ponechal, a že právě ve věcech náboženství se týkajících jsme ještě méně opuštěni naším Stvořitelem, než vůbec kdy jsme byli. Pravá povodeň pověry jakéhokoliv způsobu, kterou nalézáme u Indů, Egypťanů, Druidů, Řeků, Římanů, Číňanů, Mohamedánů, nemohla dosud onu víru zničiti. Proč pak ne? Poněvadž ona víra, nezničitelný hlas pravdy, nezmění podání pokolení lidského. Jenom paprsek pravdy může všechnu tmu proniknouti a opět a opět proniknouti.

Ty však, milený příteli, chceš vyvstati a opak toho tvrditi? Musil jsi tedy někde — ale kde? — objeviti, že Bůh stejnou láskou přijme křesťana, který se klaní Ježíši Kristu, jako žida, který Ho za hanebného podvodníka má. Odkud máš tu jistotu, že to je dovoleno a

dokonce že správné bylo, aby v pohanských krajinách na místo svrchovanému Bohu, klaněli Jupiterovi a Marsu, Venuši, aby v Egyptě krokodilům a býku Apisovi božská úcta vzdávána byla, aby Foeničané své dítky Molochovi obětovali, by staří Gallové a lidé v Mexiku před hroznými modlami tisíce lidí zabíjeli? Kdo ti to zjevil, že Bohu to milo jest, když tamo lidé před stromem klečí, zde před kamenem, jinde před zbytky zvířecích těl, před nečistými zbytky a mrtvolami? Jak to víš, že to jest stejné, zdali z plna srdce k Cařihradu voláme: »Bůh je Bohem a Mohamed jeho prorokem« — nebo když se v Římě a v jiných křesťanských městech ode všech těchto falešných model s opovržením obracíme a tímtéž Mohamedem jako podvodníkem opovrhujeme?

Než přece nemůžeš tomu vážně věřiti. Neohlížeje se na to, papouškuješ po jiných: »Každé náboženství jest dobré.«

Ale proč dobrovolně nepřiznáš, že se nechceš přičiniti, abys pravdu hledal, že se málo o to staráš a pokládáš pravdu náboženskou za pouhé žvástání. Ovšem obáváš se právem, že bychom ti namítli: Jak? hledání náboženské pravdy, že by bylo bez užitku?

Což kdyby však přece, a to by docela tvému tvrzení odporovalo, které se na ničem neustálilo — Bůh byl jistý pořádek pro svoji poctu, která mu přináleží, předepsal? Je-li však přece mezi všemi náboženstvími jedno dobré, jediné pravím, které skutečně náboženstvím jest, které rovno jsouc skutečné pravdě, všechnu směsici zavrhuje, vše vylučuje, co pravdou není? Jaké náhodě jsi pak vydán? Domníváš-li se, že se před soudnou stolicí svrchovaného Boha ospravedlníš? A ne-li, můžeš-li, nejsa bláznem, hrozné budoucnosti vzdorovati?

Však prosím tě, pozoruj bedlivě onu bídu člověka, který nemá náboženství od Boha pocházející. Hleď, jak je při matném svitu svého rozumu pochybnostem v pospas dán, mnohdykráte v nevyhnutelné, nebezpečné nevědomosti zde život tráví, obzvláště vzhledem ke hlavním otázkám o jeho úkolu, povinnostech, jeho blaženosti, ohledně otázek: »Odkud pocházím? Kdo jsem? Kam spěju?

Jaký jest konečný můj cíl? Jak mám dle toho žíti? Co jest Bůh? Co žádá ode mne?« atd. atd.

Musí-li člověk spolehnouti toliko na své síly, co mu odpovídá rozum na tuto nezměrnou záhadu? Oněmí anebo koktá prosté pravděpodobnosti, pouhé »snad,« které v pravdě nestačí, abychom mohli nad vášněmi zvítěziti, abychom se mohli udržeti na pouhé stezce povinnosti. A takovým způsobem by byl Bůh, onen Bůh moudrý a dobrotivý, Bůh, který sám světlo jest, Svou rozumem obdařenou bytosť opustil?

Ne, nikdy! Bůh dal člověku nebeské světlo svítiti, které odpovídá mocným potřebám naší jsoucnosti a svrchovanou jistotu nám zjevuje: přirozenosť, spravedlnosť, dobrotu, úmysly tohoto Boha, který náš první začátek a poslední konec jest. Světlo nám dal, které nám stezku dobra a cestu zla ukazuje; ona vede k věčné blaženosti, tato do jisté záhuby. Nebeské světlo dal nám Pán, které pod nepatrným kahanem, který lidskou společností postaven byl, se liší svojí jasnou září své pravdy a které, kamkolivěk vniká, osvěcuje, oživuje, zdokonaluje. Toto světlo jest křesťanské zjevení, křesťanství, jediné to náboženství, které má důkazy, jež rozum osvěcují, srdce tím posvěcují, že učí, že naše celá mravní dokonalosť z poznání a lásky Boha původ má a proto i Boha i nás důstojna jest.

Který lidský jazyk může všechny nároky vysloviti, jež křesťanství od naší víry očekává!

Zrak obrať a popatř až ke kolébce člověka! Najdeš křesťanství u proroků, kteří je předpovídali zbožným praotcům, kteřížto poslední ve své víře a lásce je očekávali, ono bylo i v náboženských úkonech národa israelského, kteréž nám je předobrazují.

Ve skutečnosti jest od počátku světa stále totéž náboženství, ačkoliv se pozvolna vyvinulo v třech po sobě následujících dobách, a to:

1. V náboženství u patriarchů od Adama až po Mojžíše;

2. v židovském náboženství, k rozkazu Hospodina Mojžíšem hlásané, které trvalo až do příchodu Pána Ježíše;

3. v křesťanském, katolickém náboženství, kterémuž Ježíš Kristus sám učil, a kteréž Jeho apoštolové hlásali.

Totéž náboženství — křesťanství se od počátku pozvolna, avšak majestátně vyvinovalo, podobně jako všechna díla božská; podobně jako člověk, který dětství a pak jinošství prožiti musí, dříve nežli přijde k dokonalému stáří. Podobně jako den, který jen soumrakem a červánky k plnému jasu poledne dospěje.

Křesťanství, křesťanství samojediné zahrnuje v sobě veškerenstvo, celé pokolení lidské. Vládne nad časy a stoletími, minulostí, přítomností a budoucností. Z věčnosti vyprýštilo, aby se do věčnosti navrátilo, od Boha má počátek a v Bohu věčně spočívá.

Křesťanství jest ve všech svých dílech a i v celku svého původce důstojno; jest všecko pravda a svatosť. Kdokoliv se mu učí, je zkoumá, shledává v něm podivuhodný soulad, krásu, velikosť, do očí bijící, nevyvratitelnou pravdu; a vše to nalézá křesťanský badatel v míře tím větší, čím hlouběji ve věrouku křesťanství vnikne. Dojímá a očisťuje srdce a osvěcuje zároveň ducha; naplňuje celého člověka.

Že ruka Boží sama v něm vládne, že lidské síly nevystačují takové dílo v život uvésti a ani vůbec udržeti, — a ani ho obsáhnouti a pochopiti, to dosvědčuje:

vznešený, nesrovnatelný, nadpřirozený charakter jeho zakladatele Ježíše Krista. — (O božství Kristově budeme v následujícím oddíle šíře jednati);

božská dokonalosť života Kristova;

svatosť Jeho zákona;

vznešenosť mravouky, kterou hlásal;

řeč, kterou mluvil, jež by bláznovstvím byla, kdyby Bohem nebyl býval; moc Jeho kříže;

okolnosti při Jeho nesmírném utrpení, které všechny a jednotlivě již dávno byly předpověděny;

Jeho slavné z mrtvých vstání, jež Sám po čtrnáctkráte svým učedníkům předpověděl;

a sama nevěra Jeho apoštolů, kteří vše svýma očima spatřivše se přesvědčiti dali;

Jeho nanebevstoupení u přítomnosti více než sto padesáti svědků;

nadpřirozené rozšíření a rozvětvení Jeho církve naproti nesčetným překážkám, které se jí se všech stran v cestu stavěly;

do očí bijící zázraky, které všude na zemi, při kázaní Jeho apoštolů, těchto původně bojácných a neučených rybářů, kteří okamžitě jako největší učitelové a dobyvatelé světa pohotově stáli, se děly;

nadlidská síla devíti milionů křesťanských mučeníků;

vznešený duch učitelů církevních, který sám vyloživ křesťanskou věrouku všechny pochybnosti rozptýlil;

svatý život křesťanů naproti přirozené slabosti a zkaženosti lidské;

veliký převrat, který křesťanstvo ve společenských poměrech ve všech času dobách způsobilo a podnes působí, kam vnikne;

konečně jeho trvání, trvalosť jeho víry, jeho zřízení, jeho katolické hierarchie; jeho nepřetržitá jednota uprostřed všech těch společností, které neustále se mění.

Ještě jednou, opět a opět to ukazuje, že zde ruka božská působí; neboť který člověk by vymyslil plán takového díla? Anebo dokonce je provedl? Dokonce je po všecky časy v platnosti udržel?

Z toho poznáváš, milený příteli, že to je pravé náboženství, jen jedině pravé, křesťanské náboženství. Samo o sobě jest náboženství, t. j. ono svaté pouto, jež nás na Boha, našeho Stvořitele a Otce víže. Samojediné nám propůjčuje pravé učení náboženské, t. j. ono, co Bůh učí Sám o Sobě, o Své bytosti, Svých dílech, o nás, našem věčném určení a povinnostech.

Všechna ostatní tak zvaná náboženství, která učí, co křesťanství zavrhuje, a která zavrhují, co křesťanství učí — židovství,*) mohamedánská nauka, pohanství nebo vůbec jak se jmenují, všechna jsou tedy špatná, ale dle tvého úsudku přece jen »dobrá«.

*) Co se tkne náboženství židovského, jest nutno činiti rozdíl. To bylo dle úmyslu božského přípravou na příchod Mesiáše. Jakožto druhý přípravný stupeň bylo náboženství židovské pravé náboženství, avšak od času, co Ježíš Kristus na zemi učil, není jím více. Bylo

Všechna tato tak zvaná náboženství, tato falešná náboženství — jsou lidské vynálezy, avšak náboženství, pravé náboženství jest božské dílo. Ony jsou svatokrádežné nápodobeniny tohoto pravého náboženství, právě jak falešný peníz zločinná nápodobenina pravé mince jest. Co bys řekl, milený příteli, o nějakém člověku, který by chtěl tvrditi, že všechny drobné peníze jsou dobré, aniž by chtěl pravé od falešných rozeznávati? »Jest blázen!« — Tedy ještě nesmyslnější by bylo, kdybys nyní, když jsem ony náboženské nauky vyvrátil, ještě onen způsob řeči opakovati chtěl: »Každé náboženství jest dobré.«

Byla by to buď bezmezná hlouposť, kdybychom to z nevědomosti nebo nerozvážlivosti řekli, nebo hrozné rouhání, kdybychom to ze lhostejnosti pronesli.

XIV.

Jest Ježíš Kristus více než mudřec? více než velký dobrodinec lidstva, velký prorok? Jest skutečně pravý Bůh?

Odpověď poslyš následující:

»Ano, ty jsi řekl, Jáť jsem.« (Evang. sv. Mat. 26, 64; Marka 14, 62; Lukáše 22, 70.)

»Jak? tak dlouhý čas jsem u vás a vy mne neznáte? Kdo mne vidí, vidí též Otce.*)

---

jako lešení pro stavitele a tu jest zajisté nevyhnutelné, aby stavení postaviti se mohlo. Je-li však dům hotov, pak nutno odstraniti lešení; neboť potom nemá větší ceny, než jako neužitečná a zbytečná překážka. Žid však ve své zaslepenosti nevšiml si stavení a drží se lešení; dává skutečnou věc za její obraz. Od časů, kdy Mesiáš přišel, nemá židovstvo žádného templu, žádného oltáře, žádné oběti; jest po celé zemi roztroušeno, a všude ukazuje mrtvolu náboženství. Dle přípovědi Ježíše Krista bude po všechna staletí trvati; nevyhyne, aby křesťanství stále svědkem bylo, jak i stín tělu dokazuje, že tělo jest přítomno.

*) Tuto poslední odpověď dal Pán Ježíš svým učeníkům v poslední rozmluvě s nimi v počátku utrpení, obzvláště Filipovi, který od Něho žádal, aby jim Otce ukázal.

Onu prvou, ještě určitější odpověď dal před soudem velekněžím, kteří Ho „při živém Bohu“ zapřísahali, aby jim řekl, zdali jest Syn Boží; a On dokládá, aby je o smyslu slov Svých nade vši pochybnosť přesvědčil: „Od nynějška spatříte Syna člověka na pravici všemohoucího Boha v oblacích nebeských přicházejícího.“

Já a Otec Jedno jsme!« (Jan 10, 30.) Tak mluvil k židům v templu, když Ho vyzvali, aby vyznal, zdali je Mesiáš.

Bylo by nutno celou knihu napsati, aby se tato otázka důkladně mohla projednati. Dotknul jsem se jí již v předešlém odstavci, když jsem ti, milený příteli, božský původ křesťanského náboženství dokazoval. Avšak hlouběji jest nám vniknouti a bod jeden vyložiti, na němž spočívá celá víra.

Ježíš Kristus jest střediskem evangelia.*)

1. Především pozoruj nevýslovnou velikosť a vznešenosť Jeho osoby, když ji srovnáš se všemi, i největšími muži. Všichni úplně zaniknou, zemrou, nadělají trochu šumotu, ba křiku, když na světovém dějišti se pohybují, — přivádějí svět do pohybu; když však zmizí, co zbude z nich? Jich jméno ovšem z počátku se chválí nebo haní, později však se nikdo po něm neptá, konečně se pohřbí v knihách. Nežijí více na zemi. Ježíš Kristus samojediný žije, bude všude, povždy žíti. Jest na celém světě přítomen; dnes jako před 1800 lety milují nebo Ho mnozí haní v Paříži, Londýně, Římě, Petrohradě, Asii i Americe; všude nachází Své nepřátele, ale i Své zastance, některé, kteří Ho přijímají, jiné, kteří Ho odpuzují, jako ve dnech Jeho pozemského života. Od něho původně všechny události vycházejí, které světem otřásají Okolo něho se hlavní otázky otáčejí, On jest střed, k němuž všechny otázky směřují, jež srdce lidského se týkají. On žije, mluví, rozkazuje, učí, zapovídá, On rozvinuje své mocné žití v křesťanství. On jest též počátkem, duší a hlavním obsahem tohoto křesťanství. Osud křesťanství jest osudem Ježíše Krista, neboť křesťanství není než pokračování života Ježíše Krista ve světě po všechna staletí. Život Ježíše

*) Evangelium jsou dějiny Ježíše Krista, sepsané od očitých svědků, pod dohledem očitých svědků, totiž židů a křesťanů; vypravovány od svatých mužů, apoštolů, kteří na dotvrzení pravdy své se nechali usmrtiti. Čteš-li evangelium, tu jeho pravda se sama dokazuje. Sám nevěrec Rousseau doznal: „Tak nevymyslí se dějiny. Kdyby někdo takovou knihu vymyslil, byl by podivuhodnějším člověkem, než Pán sám.“

Krista jest tedy skutečností, celý svět pojímající, nepřestávající, opravdovou, od devatenácti století opravdovou skutečností, vepsanou téměř v generace, ve všechny krajiny, všechny národy, vepsanou živými písmeny. Jeho život jest jediný dle Jeho způsobu. Veškeren ostatní život jest místem ohraničen, Jeho život však proniká celý svět; vše okolo Něho pomíjí, vše umírá. On samojediný, On samojediný žije a trvá dále. Jest tedy více než člověk.

Jak přepravdivě pravil Napoleon: »Domnívám se, že rozumím lidem; tento však, pravím vám, tento jest více než člověk.«

2. Druhá podivuhodná vlastnosť, jen Ježíši Kristu vlastní jest, že tento život, který od doby, kdy na světě se objevil, proniká celý svět, a toutéž mocí, že proniká předešlá staletí až k samé kolébce pokolení lidského. Tentýž Ježíš, pro něhož křesťanská pokolení žila, žijí a žíti budou, — pro něho žila pokolení věřících před časem, než na svět přišel, t. j. patriarchové, žáci Mojžíšovi, proroci v něho věřili, v něho doufali, jej očekávali, jej milovali.

Jako slunce v pravé poledne svými paprsky proniká každé místo, i to, které již proniklo, i to, které proniknouti má — tak i oživuje, osvěcuje Ježíš Kristus, jakožto středisko lidstva, všechno: minulosť, přítomnosť i budoucnosť.

3. Ježíš Kristus a On samojediný jest prvotní vzor dokonalosti, vzor, dle něhož mravnosť a civilisace celého světa se říditi musí, tvar, dle něhož lidstvo zpodobeno býti musí, aby od vin očistěno bylo. Co jest ctnosť než následování Ježíše Krista?

Se žádným vzorem dokonalosti nedá se On srovnávati, ani u židů, ani u Řeků, ani u Římanů anebo vůbec s někým. On jest On, On stojí sám, On jest jediný, On jest povznešen nade všechny. V dokonalosti mezi lidmi jest povždy zápas o ctnosti: jeden předčí nad druhého nebo jsou si rovni. Ježíš Kristus, jen On jediný, činí výminku. Veškero spojení mezi Jeho dokonalostí a dokonalostí jiných lidí jest zrušeno,

srovnání jest nemožno. Které jméno chcete vedle Jeho jména postaviti? Koho se odvažujete s Ním srovnati? Svatí jsou ovšem rekové ve ctnosti na zemi; avšak přece nejsou, než lidé hledící nápodobiti Ježíše Krista.

Nikomu nenapadá, nikomu nenapadlo Jemu se rovnati; neboť každý cítí, že zde není možno soupeřiti. Vše bledne pod Jeho světlem, právě jako všechna pozemská světla, jakmile slunce zasvitne. Také o Sobě pravil: »Já jsem světlo světa.« (Jan 8, 12; 9, 5.)

A tato nadlidská dokonalosť jest zjev jediný ve svém způsobu; nic nemá přichystáno, nic ji nepředcházelo. Ona přišla na svět, v sobě celá, jako její učení. Nenáleží žádné filosofické, theologické škole; žádná příprava ji nezrodila a ani nebyla s to, by ji vysvětlila, jen přítomnosť, jsoucnosť sama, a tato jest Bůh Sám. Ona osvěcuje vše, aniž jest osvětlována; ona jest ohnisko světelné sama.

Jiná, neméně nápadná vlastnosť, která opět jen Ježíši přísluší, jest: — že tato Jeho v pravdě božská dokonalosť svítí tak vysoko nad lidi povznešena, tak nedostižitelna pro naši slabosť; než proto přece jest dokonalosť tato tak praktická, tak snadno k následování, a přece nenašla mnoho následovníků, ona sama vlastně následovníky a žáky na povrch vynesla. Ona se představuje jako vzor všem lidem, chudým jako bohatým, začátečníku jako mistru. Ona jest jak pro jednotlivce, tak pro všechny stvořena. Všem jest přiměřena, všechny přeměňuje, ona jest dokonalostí pro všechny.

Kdo by nepozoroval zde znamení Božství? Mohl-li by to všechno člověk?

Poslední, hlavní rys dokonalosti Ježíše Krista, rys nadlidský, jako všechny ostatní a podobně jako u ostatních Jemu toliko vlastní, v tom záleží, že Jeho dokonalosť žádným způsobem není přehnána.

Člověk ve všech vlastnostech svých přehání, neboť cítí svoji slabosť a proto za lepší pokládá, — ze strachu, aby se neminul cíle, — i v dobrých věcech příliš daleko jíti. Sv. Vincencius z Pauly byl pokorný, avšak přece

se zdá, že dle mínění, které o sobě měl, šel příliš daleko; sv. František zdá se, že ve své chudobě, ve svém sebezapírání zabočil a p. Lidskou slabosť shledáváme často i v rekovnosti jako ctnosti. V Ježíši Kristu však jest dobro dokonale pravdivé, nepřehnané; dokonalosť božské přirozenosti objevuje se a splývá se všemi v pravdě dobrými úkony lidské přirozenosti. V Něm jeví se celý člověk; Bůh a člověk zároveň, úplný a celý. Z tohoto důvodu není vzor dokonalosti v Jeho velikosti odstrašující, naopak: milý, klidný a láskyplný. Jest to vzor ctnosti dokonalý, avšak dosažitelný, na oči postavený lidem skrze bohočlověka, který právě tak dobře člověkem jest, jako pravým Bohem. Jaký jediný zázrak jest Ježíš Kristus? »On jest prst Boží!« zvolá každý mimoděk.

4. A Jeho učení! Po osmnáct století jest všude od jednotlivých malých i větších společností užíváno. Největší učenci se jím obírali, aby je promyslili a rozebrali, roztřídili, ale i napadli; žádné vědy nenechala závisť nevykořistěné, útočíc proti němu, aby je zničila. Kdo dokázal však v něm nějaký omyl? Vždy bude a zůstane »světlem světa« a každý pokus dokáže, co Mistr předpověděl: »Nebe a země pominou, ale slova má nepominou.« (Luk. 21, 23.)

Kam slova tato zaznívají, tam vniká mravnosť duševní a mravní život, pokrok, poznání; kde však zanikají, tam se shledáváme se zvrhlostí, zmalátnělostí, surovostí, duševní smrtí a shledáváme to vše měrou tím větší, čím více slova Kristova zanikají.

Slovo Kristovo položilo základ k celé naší civilisaci. Stalo se vůdcem, svítící pochodní lidského rozumu a filosofie, a to v takové míře, že rozum i filosofie, i když tak daleko zabloudí, že nevěřícím křesťanům proti křesťanství slouží, užívati musí slov Mistra volky nevolky.

Židé, když slyšeli Ježíše, pravili: »Nikdy ještě člověk tak nemluvil, jako tento.« (Jan 7, 46.) Ve skutečnosti, otevři evangelium kdekoliv chceš; — jaký nepřekonatelný dojem řeči, jaké vědomí dokonalé moci, a přece jaký klid, jaká dětská jednoduchosť a prostota v tom! Ježíš učí o tom, co vidí, co ví. Nikdy se nehádá, nikdy se nesnaží přemluviti; jest si vědom, že slovo Jeho stačí.

Jest Svou věcí jist, dokazuje a zjistí Svoje tvrzení. Takovou řeč může jen Bůh vésti, Bůh, který člověkem se stal a k lidem mluví.

Ještě více! Kristovo slovo se dokazuje samo, neboť On zjišťuje neustále Svoje božství. Nazývá se sám: Bůh, Syn Boží, Kristus (pomazaný Páně), pravda, život, Spasitel, Vykupitel a Mesiáš.*)

Židé pravili k němu: »Jsi-li Kristus (pomazaný Páně, očekávaný Mesiáš), pověz nám to zjevně.« On odpověděl: »Řekl jsem vám to a vy nevěříte! Zázraky, které činím ve jménu Otce Svého, ty svědectví vydávají o mně. **Já a Otec jedno jsme.**« Chtí Ho kamenovati, místo aby slovu Jeho uvěřili. »Proč mne chcete kamenovati?« tázal se Ježíš, a oni řekli: »**Pro Tvé rouhačství; že Ty jsa člověk, děláš se Bohem.**« (Jan 10, 24—34.)

Samaritánka rozmlouvá s Ním o Kristu Spasiteli, který lidstvo spasiti a pravdě učiti měl. On však odpověděl: »Jáť jsem, který s tebou mluvím.« (Jan 4, 26.) Jindy opět učil shromážděné množství lidí a řekl: »Amen, amen pravím vám: Jako Otec mrtvé křísí a obživuje: tak i Syn, kteréž chce, obživuje. Aby všichni ctili Syna, jako ctí Otce. Kdo nectí Syna, nectí Otce.« (Jan 5, 21 a 23.)

Nikodem, učený žid, k němu přišel, aby slyšel Jeho učení. Témuž řekl: »Nikdo nevstoupí do nebe, jediné ten, kterýž sstoupil s nebe, Syn člověka, kterýž je v nebi.« Nebo tak Bůh miloval svět, že Syna svého jednorozeného dal, aby žádný, kdo v něho věří, nezahynul, ale měl život věčný. Neboť neposlal Bůh Syna svého na svět, aby soudil, ale aby

*) Pod významem „Syn Boží“ nerozuměl ani Ježíš Kristus, ani židé, ku kterým mluvil, snad „nějakého spravedlivého člověka, přítele Boha, dítě Božské.“ On Sám a Jeho posluchači rozuměli pod tím „Božské slovo, druhou osobu nejsvětější Trojice, věčného a jediného Syna Božího, který Bůh jest, roven Bohu Otci, Duchu svatému.“ Proto též, když na slavnostní vyzvání Kaifášovo Ježíš vyznal: „Já jsem Syn Boží“, křičeli velekněží a fariseové o „rouhání“ a odsoudili Ježíše jako „rouhače“, poněvadž Sám za Boha se vydával. (Viz evang. sv. Matouše 26. kap., sv. Marka 14. kap, sv. Luk. 22. kap., sv. Jana 8. kap. 54. verš.)

spasen byl svět skrze něho. »Kdo věří v něho, nebude souzen: ale kdo nevěří, již jest odsouzen; neboť nevěří ve jméno jednorozeného Syna Božího.« (Jan 3, 13—18.)

Když slepého od narození uzdravil, byl vyhnán tento od fariseů ze synagogy, poněvadž řekl, že dobrodinec jeho jest nejméně prorok; vyhnaný nalézá opět Ježíše a padá Mu k nohám. Ježíš se ho táže: »Věříš v Syna Božího?« — »Kdo jest, Pane,« odpověděl onen, »abych v něho věřil!« — »Viděls ho; a ten, který s tebou mluví, tenť jest«, byla Ježíšova odpověď; a chudý člověk volá: »Pane, já věřím!« padá před ním na kolena a klaní se Mu. (Jan 9, 35—38.)

Žádáš ještě více důkazů?

K židům řekl: »Abraham, otec váš, radoval se, aby viděl den můj.« Tehdy řekli mu židé: »Padesáti let nemáš ještě, a Abrahama jsi viděl?« (Týž žil 20 století před Ježíšem.) — Jeho odpověď: »Prve nežli byl Abraham, já jsem.« (Jan 8, 56—58.)

K sestře Lazarově, která k němu přišla, aby ho prosila, by bratra jejího vzkřísil, řekl: »Já jsem vzkříšení a život. Kdo ve mě věří, byť také zemřel, živ bude. A každý, kdo jest živ, a věří ve mě, neumře na věky. Věříš-li tomu?« A věřící Marta odpověděla: »Ano, Pane, já věřím, že jsi Kristus, Syn Boha živého, který na tento svět přišel.« Za několik okamžiků, když přišel ku hnijícímu tělu Lazarovu, dodává tato božská slova: »Otče, děkuji ti, že jsi mne vyslyšel. Věděl jsem, že mne vždycky slyšíš, ale pro zástup, který okolo stojí, jsem to řekl, aby věřili, že Tys mne poslal.« Silným hlasem pak zvolal: »Lazare, pojď ven!« a mrtvý se zvedl a jeho nohy i ruce byly ještě svázány rouchy. (Jan 11, 25—44.)

Musili bychom celé evangelium uvésti; čti především Jeho nevýslovně vznešené řeči před poslední večeří v evangeliu sv. Jana, v 14. kapitole, verši 6, 7, 9, 13, 15, 23. Tam praví v onom slavnostním okamžiku ku svým apoštolům: »Jáť jsem cesta, pravda a život. Nikdo nepřijde k Otci, než skrze mne. Kdybyste mne

znali, zajisté byste byli i Otce mého poznali, kdo vidí mne, vidí i Otce. A začkoliv budete prositi Otce mého ve jménu mém, to učiním, aby oslaven byl Otec v Synu. Miluje-li kdo mne, řeč mou bude zachovávati, a Otec můj bude jej milovati, a k němu přijdeme, a příbytek u něho učiníme.«

Až ku kříži a na kříži dokazuje Ježíš Kristus, že jest Bůh, a mluví jako Bůh. Onen z ukřižovaných vrahů na jeho straně, který se obrátil, vírou jsa naplněn, volá: »Pane, rozpomeň se na mne až budeš v království svém.« A Ježíš odpovídá: »Ještě dnes budeš se mnou v ráji.« (Lukáš 23, 42 a 43.)

Konečně — neboť musíme ustati — po Jeho vzkříšení vidí Tomáš, který z počátku nechtěl věřiti, že Ježíš vstal z mrtvých, skutečně Pána a Mistra před sebou, a dotýká se k Jeho rozkazu těla Jeho. Dojat pohledem padá mu k nohám a volá: »Pán můj a Bůh můj!« a Ježíš dalek, aby ho káral, jako by tím mnoho řečeno bylo, potvrzuje slova ta a praví: »Poněvadž jsi mne viděl, Tomáši, uvěřil jsi. Blahoslavení, kteří neviděli a věří.« (Jan 20, 28 a 29.)

Hleď! Jaká to řeč! Jaké to počínání! Jaká velebnosť! Hleď, jak se Bohem nazývati nechá! Jak řeč a výraz Boha má! Jak si přivlastňuje pravici Boha, víru, uctění, modlitbu, lásku, oběť!

Dle toho stala se otázka jednoduchou:

Buď řekl Ježíš pravdu — anebo neřekl pravdu. Třetího není.

1. Mluví-li pravdu, pak jest, zač se vydává, jest Bůh, věčný Syn živého Boha, veleben od věčnosti do věčnosti — a pak není nic lehčího, než Jeho slova, Jeho počínání, Jeho zázraky, Jeho oslavu si vysvětliti. Bohu není nic nemožného!

2. Nemluvil-li však pravdu — sotva se odvažuji to rouhání napsati, ačkoliv se to stává, abych je vyvrátil, zničil, — pak byl buď blázen anebo podvodník.

Blázen, kdyby nebyl s plným vědomím tak mluvil a si tak počínal; ohavný podvodník, který s plným vědomím o opaku těchto lží byl mluvil. Odvažuješ se

však něco takového tvrditi? Jak? Ježíš Kristus, který v nejvyšším slova smyslu před ostatními mudrcem jest nazýván i od svých nepřátel, ten by byl blázen? Ježíš Kristus, ten nejctnostnější, nejsvětější mezi lidmi, jak opět Jeho nepřátelé dotvrditi musí, on by byl lhářem, rouhavým podvodníkem?

Musili bychom všechen rozum a mravní cit ztratiti, abychom co podobného tvrditi chtěli.

Dle toho jest Ježíš Kristus Bůh.

On stojí, jako za dne svého utrpení před Kaifášem, tak také dnes před lidským rozumem, a tento rozum mluví, mluví jako druhdy velekněz: »Zaklínám tě skrze Boha živého, abys mi řekl, zdali jsi Kristus, Syn Boží?« a Ježíš odpovídá: »Ano, ty jsi pravil, jáť jsem.«

Tomuto výroku musíš nyní věřiti, nebo nevěřiti; jiného výkladu není.

Věříš-li, pak klaň se Ježíši, neboť On jest Bůh. Nevěříš-li — pak pokládej člověka, který takto mluví, buď 1. za ubohého blázna, který neví, co mluví, krč ramenoma, opovrhuj jím; anebo 2. pokládej ho za škodného podvodníka, ale pak ho odsuď se židy, zavrhuj ho, zlořeč mu, křižuj ho, vyslov nad ním zlý trest smrti, jako nad rouhačem — neboť to tisíceronásobně zasluhoval.

Buďto musíme Bohočlověka Ježíše Krista v evangeliu docela a úplně uznati, anebo docela a úplně zavrhnouti; »kdo není s ním, je proti němu«; kdo ho nectí, nemůže, aby v odporu sám s sebou a blázen nebyl, Jej chváliti, obdivovati a velebiti jako mudrce, velkého muže, svatého.

Kdyby však někdo myslil, že se Sám za Boha vydával, aby svému učení tím lehčího průchodu zjednal? Co potom?

Obtíž by zůstala tatáž. Neboť dobrý účel nemůže nikdy z tak hrozného, stálého podvodu omluven býti, a musili bychom později, jako dříve opět úsudek učiniti, že celý život Ježíše Krista byl buď předivo z bláznovství anebo rouhání.

Avšak tato domněnka jest docela nepřipustitelna.

1. Takové vybásnění a nepravda byla by neomylně Jeho celé dílo zničila, Jeho celé učení zkazila. Ježíš Kristus měl jen jediný účel a ten vyslovil: modloslužbu zničiti a na každém místě panství pravdy zříditi, skrze pravdu však ctnosť a svatosť na zemi opět zavésti, srdce lidská, víru jejich, jejich poctu, poslušnosť, lásku k Bohu opět obnoviti, Jemuž člověk jen přináleží. Měl-li Kristus tento úmysl a tak to myslil, mohl, nebyl-li v pravdě Bůh, jméno, právo božství přijati, aniž by Svůj úmysl úplně nezničil?

2. Tento řečený prostředek ku podpoře Svého učení byl by tomuto učení nejnebezpečnějším nepřítelem býval. Lidsky mluviti bylo v učení Ježíše Krista a Jeho apoštolů právě ona nemožnosť, aby se od národů žádalo, aby božství tohoto chudého, sníženého Ježíše uznali, tohoto muže bolestí, který na kříži zemřel. Neodporuje-li tomu lidský rozum v celém křesťanském učení? Není-liž právě toto kamenem úrazu pro nevěrce? A toto tvrzení prý Ježíš Kristus za prostředek zvolil, aby Svému učení průchodu zjednal! To by zajisté bylo bývalo svrchované bláznovství, pošetilství. V pravdě zvláštní to lákadlo, před kterým stokrát se více ulekneme, než před samou udicí! Ovšem kdyby božství Ježíše Krista bylo jednou bývalo připuštěno; pak pochopuji dobře, jak mocným prostředkem by musilo býti, aby Jeho učení víry si zjednalo. Avšak odpověz mi, jenž tuto námitku činíš, a rci: Kdo měl k tomu působiti, aby ona domněnka přijata byla? Jak mohl Ježíš Kristus v celém světě za Boha pokládán býti, aniž by zřejmých a nezvratných důkazů božské všemohoucnosti nebyl podal?

Ne, nikdy; opakuji: pro nadlidský charakter Ježíše Krista, Jeho slova, Jeho tvrzení, Jeho činy, Jeho velká díla, t. j. pro křesťanství samo, zbývá jen jedna cesta; ta jest: padni na kolena, klaň se nevýslovné lásce Boží, která tak svět milovala, že Syna Svého obětovala, a zvolej jako sv. Tomáš, když přišel k poznání: »Dominus meus et Deus meus!« t. j. »Pán můj a Bůh můj!«

XV.

Jest mnohem pohodlnější protestantem býti než katolíkem; tu i tam jest člověk křesťanem a jest to téměř jedno.*)

Odpověď: Téměř, skoro! Jako nepravá perla skoro jest rovna pravé. Jediný rozdíl jest — jedna jest pravá, druhá falešná. A ve věcech náboženství nejedná se přece o to, co jest pohodlnější, nýbrž co jest pravda.

Nezapomeň, milený příteli, na pravdu, která se nedá vyvrátiti: Nestává ničeho, co mezi pravdou a bludem by uprostřed místo zaujalo. Co není pravda, je lež; co nemá mylným býti, musí pravda býti. A ve věcech náboženství jest tato pravda mnohem důležitější a mocnější než v jiných předmětech. Jest jen jedno pravé náboženství, to jsme již viděli — náboženství Ježíše Krista, které všechna staletí, všechny národy, všechny lidi pojímá a z toho ohledu katolické, t. j. všeobecné se nazývá.

Protestantismus není toto katolické učení Ježíše Krista; proto není pravé, tedy mylné, omyl, zohyzdění křesťanství. To by již samo o sobě stačilo; jděme však dále, věc z blízka posuďme.

Ježíš Kristus, zakladatel křesťanství, jest Sám toliko Pánem nad ním; toho nikdy nepopíral. Proto nemá žádný člověk práva tomuto náboženství učiti a kázati, nemá-li k tomu rozkazu Ježíše Krista. Dejme tomu, přišel bych k tobě a řekl: »Milený příteli, ty jsi křesťan, není-liž pravda? Křesťanské náboženství učí tě tomu neb onomu dogmatu, předpisuje ti tu neb onu povinnosť; já jsem to však všechno přeměnil (reformoval). Na místo věřiti, jak jsi až dosud činil, věř budoucně jak já tě budu učiti; od té neb oné povinnosti, která ti obtížnou jest,

*) Tato kapitola bude snad pro protestanty, kteří náhodou naši knížku do ruky dostanou, pohoršlivou. Mrzelo by nás, někomu vůbec bolesť činiti. Avšak tento ohled nás přece nemůže zdržeti, našim katolickým bratřím, (pro ty jenom jest tato knížka psána,) naše přesvědčení přímo a jasně nevysloviti. Bude se nám to tím méně snad zazlívati, když uvážíme, co vše náš katolický lid slyšeti a čísti musí, co buď v hrubém anebo mírném způsobu k tomu se nese, aby jej v jeho víře pomátlo, neb alespoň lhostejným k ní učinilo.

tě osvobozuji; co ti tvé náboženství zakazuje, to ti dovoluji atd.« Beze vší pochybnosti bys mně odpověděl: »Kdo jsi, že si k tomu právo činíš? Mé náboženství má jen jednoho Pána a Mistra a ten jest Ježíš Kristus. Poslal tě? Kdy a jak tě k tomu oprávnil? Dokaž mně své božské povolání.«

Když za našich časů ve Francii Châtel, zakladatel tak zvané zatím zaniklé »francouzsko-katolické církve«, v Německu Ronge, když ve čtvrtém století Arino, před třemi sty lety Luther, Kalvín, Zwingli*) za reformátory křesťanského náboženství se přihlásili; pak měla tato námitka, vycházející jen z jednoduchého zdravého rozumu lidského, při prvých krocích jim v tom zabrániti. Ve skutečnosti jim mnoho lidí onu otázku položilo, oni jim nemohli ničeho odpověděti, a jen vášně mohly jiné lidi pohnouti, aby nové náboženství přijali. Neboť ve skutečnosti bylo velice pohodlné; vše, co vůbec obtížné bylo, bylo potlačeno; poslušnosť proti opravdovým pastýřům církve, nutnosť dobrých skutků, pokání, půst a zdrženlivosť, zpověď, celibát kněžský, klášterní sliby atd. Vše to bylo zrušeno a nikdo neměl míti za vodítko své víry a svých skutků nic než bibli, jak jí rozuměl dle svého výkladu, mnohem více dle své chuti.

Mimo ty, které Ježíš Kristus k tomu uschopnil, není nikdo oprávněn křesťanskému náboženství vyučovati.

*) Nechceme na žádný způsob Luthera nějakému člověku jako Ronge-mu na roveň stavěti. Luther měl veliké nadání, avšak bohužel, že ho vášeň až k odpadlictví od pravdy přivedla, a tak urval naší vlasti jednotu u víře, toto největší ze všech dobro. Mnoho se mluví o nepořádcích, které Luther napraviti chtěl. Nepořádky, které druhdy vládly, v lidstvu byly zapuštěny a ne v katolickém učení, které tehdy, jako dnes a v prvých stoletích totéž bylo. Ale Luther, na místo aby lidi napravoval, učení chtěl opraviti. Katolická církev učinila to opačně; snažila se lidstvo božskými pravdami a zřízeními náboženskými napraviti. A tuto pravou opravu skutečně po reformaci dokončila všeobecnými shromážděními v Trientu a apoštolskými snahami mnoha velikých svatých mužů, jako sv. Filippa Nerejského, sv. Karla Boromejského, Ignatia, Františka Saleského atd. Právě po reformaci obrátila církev katolická svými missiemi mnoho pohanských národů, nesčetná díla křesťanské lásky založila, v katolických národech velikou mravnosť a nábožnosť opět zavedla, kdežto naopak v novotách Luthrových a jeho přívrženců mravy nebyly lepší, nýbrž horší, jak Luther na mnoha místech sám si stěžuje.

Kdo jsou však tito spůsobilí a rozkaz mající hlavy náboženství, právomocní pastýři? Jak je poznáme? Pomocí dvou jednoduchých pravd.

Čti nejprvé ona místa evangelia Pána Našeho Ježíše Krista, kde ustanovuje Petra hlavou a vrchním pastýřem Své církve, t. j. všech křesťanů a kde apoštolům dává rozkaz, aby všem lidem evangelium hlásali.

Pak ihned pozoruj onu dějinnou událosť, která tak zřejmá a nevyvratitelná jest, že ani nepředpojatí protestanté se jí neodvažují popírati, totiž: Od sv. apoštola Petra počínaje jest nepřetržitá řada nástupců v jeho úřadu až k papeži, který jest nyní biskupem v Římě a hlavou celé katolické církve.

1. Může-li něco zřejmějšího býti než slova, která Spasitel Petrovi praví? »Ty jsi Petr (t. j. skála) — na té skále zbuduji církev svou a brány pekelné nepřemohou ji. A tobě dávám klíče království nebeského; cokoliv svážeš na zemi, bude svázáno na nebi, cožkoliv rozvážeš, bude rozvázáno na nebi.« (Mat. 16, 18 a 19). Těmito slovy jest sv. Petr nazván Ježíšem Kristem hlavou svých učedníků a Jeho církve. Tak tomu rozuměla všechna století! A tato slova jsou tak jasná, že není zapotřebí něco přidávati.

1. Jest tedy křesťanská církev, poněvadž Ježíš Kristus praví: Má církev.

2. Jest pak jenom jedna jediná křesťanská církev, neboť nepraví: Mé církve, nýbrž Má církev.

2. Mezi všemi, které se samojedinou církví nazývají, která jest pravá, jedině pravá? Zajisté ona, která na sv. Petru zřízena jest, a od sv. Petra řízena a poučována jest, od něho, který ve svých nástupcích žije, t. j. tedy katolická církev, jejíž nejvyšším knězem a hlavou jest papež, nástupce sv. Petra.

Může-li něco snazšího býti, než tento úsudek?

Přímo před Svojí smrtí tutéž záležitosť znovu přivedl Spasitel k slovu a při tom potvrdil Svoji moc, kterou dříve sv. Petru dal, an třikráte rozličně řekl: »Pas ovečky mé, pas ovce mé, pas ovce mé!« (Jan 21, 15 a 16 a 17.)

Co se týče svatých apoštolů, tu mají předpovědi a rozkazy Ježíše Krista v jejich ústech vtisknutý neméně nevyvratitelný důkaz pro naše tvrzení. V evangeliu sv. Jana 20. kapitola, verši 21. a 22. čteš, jak Spasitel po Svém z mrtvých vstání shromážděným apoštolům řekl: »Jako mne poslal Otec, tak i já posýlám vás. Přijměte Ducha svatého!« V evangeliu sv. Matouše v 28. kapitole, verši 19. a 20. jest zaznamenáno, jak též po Svém z mrtvých vstání k nim řekl: »Proto jdouce učte všecky národy, křtíce je ve jménu Otce i Syna i Ducha sv. a učte je všecko zachovávati, co jsem vám rozkázal. **A hle! Já s vámi jsem po všechny dny až do skonání světa.**« V evangeliu sv. Lukáše, v 10. kapitole, 16. verši, vypravuje se, jak Spasitel Svých 72 učeníků rozeslal a při tom pravil: »Kdo vás slyší, mne slyší, a kdo vámi pohrdá, pohrdá mnou.« V evangeliu sv. Jana jsou opět ve 3. kapitole, 18. verši a 36 verši tatáž důležitá slova Spasitelova poznamenána, která opětovně a důrazně vyslovil: »Kdo v něho (Syna Božího) věří, nebude souzen. Kdo ale nevěří, jest již odsouzen.«

To jsou slova Spasitelova, uvažujme nyní o skutcích.

3. Jenom papež a biskupové, kteří právě v přítomnosti vrchní pastýřové církve jsou, mohou svůj úřad nepřetržitelnou řadou nástupců svatých apoštolů, od sv. Petra dokázati — nikdo to nemůže popříti — a Petr, jak slova Kristova významně a jistě vyznačují, vrchní hlavou apoštolů. K papeži tedy a na biskupy katolické církve, na ni samojedinou se přípovědi Ježíše Krista vztahují, u nich toliko zůstane Ježiš Kristus až do skonání světa, aby je uchránil ode všeho omylu ve víře a mravovědě, v udílení sv. svátostí;*) jim samým jest úřad tento svěřen, aby učili, kázali, udrželi náboženství Ježíše Krista; oni samojediní jsou právomocní pastýři křesťanských národů. Jen když je národové

*) To jest, co vyrozumíváme pod slovem neomylnosť církve; není to nic jiného, než neomylnosť Ježíše Krista, neomylnosť Boží, kterou církvi dal.

následují, je slyší, mohou jisti býti, že znají pravé náboženství a to samé vykonávají.

Milený příteli, pozoruj přece při tom, jak nevýslovně velké jsou výhody této cesty podrobení se božskému, jistému a neomylnému úřadu učitelskému (autoritě) katolického náboženství! *) Jak snadno může katolík beze vší pochybnosti poznati, čemu věřiti, a čeho se varovati nutno, chce-li křesťanem býti! Potřebuje jen svého faráře slyšeti, kterého mu jeho biskup poslal; biskupa pak poslal sám papež, a tento jest náměstek Ježíše Krista, Jeho viditelný náměstek, pomocí jehož stále a stále učí a v nejvyšší instanci rozhoduje, čemu věřiti a čeho vystříhati se musíme.

Jak je to jednoduché a krásné! Jaká úplná však jednota vyplývá z toho, z této autority! Na všech místech tatáž víra, totéž učení, v Římě a Paříži, v Číně i Americe, v Africe a Asii; všude totéž přesvědčivé náboženské učení, vycházející od náměstka Kristova samého. Všude totéž kněžstvo, jehož viditelná hlava papež, jehož nevidilná hlava Ježíš Kristus Sám jest. Kamkoliv přijdeš, tytéž obyčeje, tytéž svaté svátosti, tytéž prostředky posvěcující a k posvěcení vedoucí. Tím krásnější, tím vznešenější jest tato jednota, poněvadž křesťanská společnosť, křesťanství, pod dozorem papeže po veškerém světě rozšířeno jest. — Jest některá náboženská společnosť též tak rozšířena? Všude jsou katolíci; a to dosvědčuje, jak sv. Augustin již před 1500 lety poznamenal, již jejich jméno, neboť katolický znamená všeobecný. Katolická církev zahrnuje v sobě všecky časy, všecky země, národy. A pak jest to slib Kristův, že katolické náboženství všem národům bude

*) V opaku této cesty ve vlastním bádání, spočívá protestantismus. Protestant činí si sám svoji víru, své náboženství. — Avšak můžeme pravdu dělati? není-liž pravda Bůh Sám? a Bůh jest přece od věčnosti, beze vší pochybnosti hotov, dokonán, dokonalý. — — — Také jest mezi protestanty tolik náboženství, kolik hlav; ba dokonce může každý své náboženství měniti. Dle této zásady, jest slabý člověk, který dle libosti nekonečnou pravdu staví a opět strhuje — pravda věčná sám, kterážto pravda přece veškeren vtip lidský překonává.

kázáno, dříve nežli poslední soud bude. Viz evangelium sv. Matouše, kapitola 21. 14.

Všude, kamkoli vnikne, rozšiřuje katolická církev křesťanskou svatosť; na všech místech a v každém čase působí v každém vnímavosť a učelivosť pro své učení, pro své požadavky, poslušnosť ukazuje, nejvznešenější dokonalosť. Po devatenáct století nepřestala ve svém nitru svaté plodíti, nepřestal její Bůh a zakladatel Ježíš Kristus, svatosť Svých sluhů zázraky dotvrzovati.

Protestantství, (jak již to jméno podezření způsobuje, neboť protestovati znamená odpor klásti) jest zrušení tohoto pořádku, ovšem pod záminkou opravy (reforma), t. j. zlepšení. Již jméno vyzrazuje odpor.

Protestantství jest v bezčetné malé sekty rozkouskováno, které navzájem a jen v tom svorné jsou, že starou církev nenávidějí. Lutheráni, Kalvíni, Zwingliáni, Novokřtěnci, Presbyteriáni, Anglikáni, Quekři, Pietisté, Methodisti a jak vůbec se nazývají, — počítáme jich na 200; — protestantství jeví se ve skutečnosti jako náboženská anarchie (bezzákonnosť).

Zavrhnulo základy víry, totiž božský učitelský úřad a tím neomylnosť učící církve, pravověrných pastýřů a učitelů národů, a tím dotknulo se křesťanství až v nejvnitřnější podstatě a základu jeho zřízení. Ačkoliv hlasitě mluví též protestantství o víře, přece ve skutečnosti víru zničilo, t. j. poslušnosť ducha a srdce božské autority. Vždyť protestant věří jen ve svůj vlastní výklad slova Božího; odstraňuje onen, který Ježíš Kristus rozhodcům ve sporech dal, a místo jejich zaujímá sám; svému rozumu chce věřiti, ale nikoliv slovu Božímu. Víru tedy nižádnou více, nýbrž na místo její jen domněnky, proměnitelné jako on sám; a přece chce jen tuto víru předkládati. Toto líčení jsem neutvořil já sám, nýbrž ono má původ od učeného protestanta, který se k církvi navrátil.

Přes to přese všechno točí se protestantismus dle každého zavanutí větru různých mínění a mění den ode dne, rok od roku svoji víru. Čemu včera učil, to dnes zavrhuje opět; jemu scházejí nejdůležitější známky pravosti: věk, jednota, všeobecnosť, trvání.

Mohu směle každého protestanta vyzvati, aby mně bez obalu vysvětlil: co jest pravda, čemu věříš, co má a musí každý věřiti, nechce-li z křesťanské pravdy vybočiti? Neobdržím žádné odpovědi.

Tak pravil již před 1600 lety Tertulián k Montanovi: »Měníš své smýšlení, proto jsi v bludu.«

Protestantství pobádá ku ctnostem své vyznavače; ale to jest odtud, že ze všeobecného zničení, což jeho dílo jest, ještě ssutiny pravdy zachránil a zachoval. Též můžeme říci, že tyto ctnosti neděkují své bytí protestantismu, nýbrž proti protestantismu trvají, ve skutečnosti katolického původu jsou a ještě k církvi patří, od kteréž se onen oddělil. Čím protestantnějšími protestanté jsou, — smíme-li užiti tohoto významu — tím méně křesťanských mají ctností. Tyto však budou v té míře živější a účinnější, až protestanté se k nám zase přiblíží. O evangelickém protestantismu se tvrdilo, »že mezi všemi ostatními sektami jest nejméně zohyzděn, poněvadž v něm nejméně reform (proměny) předsevzato bylo.«*)

Protestantismus zavrhuje právě to, co útěchy a něhy plného jest. Přítomnosť Ježíše Krista ve Svátosti oltářní, soudnou stolici, útrpnosť a odpuštění, zpovědnici; lásku a vzývání nejblahoslavenější Panny Marie, této milené Mateře Spasitelovy, kterou nám Sám ve Svých posledních hodinkách života za matku dal; vzývání svatých, těchto našich starších bratří, našich oslavených přátel, kteří nás v nepomíjející vlasť předešli a nám cestu k ní ukazují skutkem, modlitbou za zemřelé a pod. více.

Protestantství nemá opravdové bohoslužby. Anebo můžeme-li tohoto pojmenování snad užiti o tom, co se v oněch velkých síních odehrává, které nazýváme křesťanskými kostely? Vstoupil-li jsi tam někdy? Při prvém

*) Od 25 až 30 let pozorujeme, že spravedliví a nábožní protestanté po tom touží, aby se k církvi katolické přiblížili. Náboženství, které si pozvolna tvoří, má sotva jen jméno ještě protestantismu. V nesčíslných věcech nás následují; mnoho se jich už po katolicku nazývá; někteří, jako v Anglii, vzývají zase Pannu Marii, věří ve mši svatou a p. více. Pozvolna zjedná si zralý úsudek pravdy nadvládu nad předpojatými a strannictvím.

pohledu mohli bychom mysliti, že tato shromáždění duch náboženský plní; při delším však přebývání shledáme, že nestojíme před přítomným Bohem, necítíme Jeho milé blízkosti.

Hlavní chybou v protestantství jest upřímně řečeno pýcha. Proto nemá žádných svatých; nikdy nevytvořil protestantismus opravdovou milosrdnou sestru t. j. pokornou, láskyplnou služebnici Boží a Jeho chudých. Protestantští misionáři jsou vlastně rozšiřovatelé bible. Srovnej je s apoštoly, anebo s našimi katolickými misionáři, kteří od apoštolů jejich zápal, jejich milosrdenství, jejich bolesti, podobně jako jejich víru zdědili. Jaký to rozdíl!

Protestantští kněží kážou bez božského poslání! Jakým právem vyučují ostatní lidi? Sami doznávají, že žádným způsobem nejsou něco vyššího než ostatní lidé, jakoby všichni křesťané, a dle mínění mnohých mezi nimi i křesťanky kněžími byli. Odkud mají tedy právo, svým bratrům slovo Boží vykládati? jsou neomylní? Jakožto manželové nejsou více muži Boží, církvi zaslíbení, muži odevzdanosti a obětavosti.

Shrňme všechno dohromady! Protestantské sekty, jak nejstarší, které před třemi sty lety povstaly, i nejmladší, které za naší přítomnosti téměř jako nová, doplněná vydání zhotoveny jsou, odporují výslovnému slovu Ježíše Krista, jakož i dějepisnému podání všech uplynulých století, nejméně též hlavní myšlence neměnitelnosti, jednotě a dokonalosti, která jest nerozdílná od každého božského díla. Protož nemohou též býti »jedna, svatá, všeobecná církev« anebo společnosť učeníků Ježíše Krista, která před více než 1800 lety, svatými apoštoly tohoto božského Mistra uspůsobena a založena byla.

Mohl bych ještě jiné důkazy připojiti; mohl bych doklady dotvrditi, že to jest vůbec nemožno, božský původ Písma svatého, obzvláště evangelia dokázati bez neomylného učitelského úřadu církve; mohl bych všechny ony omyly a vnitřní nesrovnalosti, ku kterým se protestanté hlásiti musí, dokazovati, kdyby jen důsledně

myslili a uvažovali a svým zásadám věrni zůstali. Avšak, co jsem řekl. dostačí úplně.

Jedna však uvážení hodná zkušenosť jest též následující:

Nikdy se nenalezl katolík, který, byv ve svém náboženství vyučen a opravdově nábožným jsa, protestantem se stal, chtěje lepším býti. Naproti tomu jsou obyčejně mezi protestanty mnozí, kteří se ku katolictví navracují, ti nejpobožnější, nejctihodnější, nejosvícenější mezi nimi, a to dle úsudku jejich vlastních stejnověrcův.

Obzvláště za našich dnů vracejí se více než kdy jindy, a to v hodince smrti, protestanté do lůna církve; naproti tomu však nestal se nikdy katolík v tomto vážném okamžiku protestantem, v tom vážném okamžiku, kdy duše nic více nespatřuje než pravdu, která se hotoví nad ní soud vynésti. Již tato jediná věta ze zkušenosti by postačila, aby rozřešena byla otázka, kterou se zabýváme, a abychom přišli k úsudku: »katolické náboženství jest samojediné pravé.«

Tedy křesťan, kdo je, — a katolík, kdo je, jedno jest. Avšak mimo katolické církve není pravého křesťanství. Již před 1600 lety prohlásil veřejně sv. biskup a mučeník Cyprián: »Kdo nechce míti církev za matku, nemůže míti Boha za otce.«

Není tedy právě tak dovoleno říkati: Katolického nebo protestantského vyznání-li jsem, anebo nějaké-li sektě přináležím, »jsem přece křesťan«, jako není dovoleno tvrditi: »Ať je kdo pohanem, Turkem, židem nebo křesťanem, může přece pravé náboženství míti.«

XVI.

Poctivý muž nemá víru svoji měniti. V náboženství, ve kterém jsme se zrodili, máme zůstati.

Odpověď: Ovšem, jestliže jsme se v pravém náboženství narodili. Nemáme-li však toho štěstí, a přijdeme-li k náhledu, že pravdu náboženství katolického jsme poznali, pak není toliko nedovoleno, nýbrž nevyhnutelně zapotřebí, bludu, ve kterém

jsme se zrodili, zanechati, nechceme-li se dopustiti těžkého hříchu. To není odpadlictví, žádná zrada! Odpadlíkem nazýváme toho, kdo od pravdy odpadne, aby se k bludu obrátil.

Naproti tomu blud opustiti, za účelem navrácení se k pravdě, to znamená vůli Boží činiti, dle svého svědomí jednati, nejsvětější povinnosť vyplniti, a to jest v největším stupni rozumné, spravedlivé, poctivé jednání. Ano jest ctnosť tato »statečnosť« nazvaná; neboť kdo se obrátí, jest téměř stále hrozné bouři výčitek, opovržení a urážek vydán, anebo jest nucen nářkům a prosbám svých pokrevenců, svých stejnověrců vůbec konec učiniti.

V takovém postavení nechť se rozpomene na veliké slovo Spasitelovo, které při prvém vyslání k apoštolům Svým řekl, a které nám v evangeliu svatého Matouše v 10. kapitole od 34.—38. verše a ve 22. verši oznamuje: »Nedomnívejte se, že jsem přišel, abych pokoj zemi přinesl; nepřišel jsem, **abych pokoj přinesl, ale meč.** Přišel jsem zajisté, abych rozdělil člověka proti otci jeho, a dceru proti mateři její... Nepřátelé člověka budou domácí jeho. Kdo miluje otce nebo matku, nebo syna, nebo dceru více nežli mne, **není mne hoden.** A kdo nebéře kříž svůj na sebe. a nenásleduje mne, není mne hoden. — **Vy budete v nenávisti všechněm, pro jméno mé: ale kdo setrvá až do konce, spasen bude.**«

Slavná protestantská paní ze Staël-u, vyvolala druhdy hádku o měnění víry, a vzala útočiště též ku všední průpovědi: »Chci žíti a zemříti v náboženství svých otců.« — Její duchaplný odpůrce odpověděl: »A já v náboženství svých praotců.«

Jak daleko protestanté v dějepise pátrati budou, vždy a všude najdou nesmazatelný nadpis, který zároveň jejich odsouzením je: »Protestantství povstalo o 1500 let později, než křesťanství.«

XVII.

Katolické náboženství sestárne, jeho doba uplynula.

Odpověď: Ono trvá téměř 1900 let a téměř tak dlouho slyšíme tuto řeč. Nevěrci, zakladatelé sekt a bludů ve všech stoletích povždy se domnívali, že poslední den se přiblížil, ve kterém katolická církev na zemi pohřbena bude. Každý se z nich domníval, že je k tomu určen, aby pohřební píseň papežství, katolického kněžstva, mše, všech starých článků víry zapěl. — Ale přes to přese všechno nikdy k tomu nedošlo.

Tak napsal již za prvých století křesťanství místodržitel jeden římskému císaři Trajánovi: »V tomto čase vymítí nařízené pronásledování tuto sektu a nebudeme již více slyšeti o tomto ukřižovaném Bohu.« Traján však dávno zemřel a ukřižovaný Bůh žije stále na světě. O tři století později chlubil se odpadlý císař Julián: »Chystám rakev pro Galilejského,« t. j. že on jeho církev a náboženství zničí. Avšak Julián brzy potom zemřel, Galilejský a Jeho církev žijí ještě.

V šestnáctém století napsal Luther o papežství, jako o starobylé radnici: »Papeži, papeži!« zvolal, »za svého živobytí byl jsem morem pro tebe, po své smrti budu tvým zahynutím.« A Luther zemřel a jeho sekta jest na všech místech v úpadku; ale papežství stojí, plné života, kvetoucí, stálé úcty požívající jako druhdy.

Voltaire, který si počínal jako osobní nepřítel Ježíše Krista, který ku svému podpisu ve svých listech chybný, rouhavý přídavek přičiňoval, »který s Kristem šprýmuje« anebo dokonce jako heslo připisoval: »Zničme hanebníka!« (pod tím vyrozumíval Ježíše Krista a jeho církev) — psal druhdy podobným způsobem jednomu svému příteli: »Jsem unaven, a stále jest mi slyšeti, že dvanácte lidí mohlo církev katolickou založiti. Dokážu, že jeden stačí, aby ji zničil.« Jinému psal: »Za dvacet let má Galilejský ztracen býti.« Ale o dvacet let později, a to v týž den téměř, ležel Voltaire na smrtelném lůžku, zmítán jsa pochybováním v srdci o věčném odsouzení, a žádal útěchu křesťanského kněze, jeho přátelé ho však nepřipustili.

Církev však po všechna staletí žila a žije ještě a ve svém mírumilovném, neustálém žití ničí všechny ty, kteří se zmužili, chtíce ji zničiti. Podobně se stane velkým filosofickým a sociálním školám novověku a jiným vynálezcům, kteří se s tolika skromností — anebo spíše domýšlivostí — za opravovatele náboženství Ježíše Krista vydávají, anebo se na místo církve usaditi chtí. Tito ubožáci jsou méně nebezpeční, než jejich předchůdci a nechtí přese všechno věřiti své slabosti. Všichni se domnívají, jakoby něco nového na světlo vynášeli, a nečiní více, než že ony staré věty bývalého Voltaira, Kalvína, Luthra, Aria a jim podobných ohřívají. Zdá se, že zapomněli, co Spasitel prvnímu papeži a prvním biskupům — sv. Petru a ostatním sv. apoštolům — před svým na nebe vstoupením řekl, jak evangelium sv. Matouše v 28. kapitole, 19. a 20. verši učí: »Jdouce učte národy! Já sám budu s vámi po všechny dny až do skonání světa.« Zdá se, že ubozí hlupáci nevědí, co Ježíš apoštolům řekl: »Ty jsi Petr (skála) — a na této skále zbuduji církev svou a brány pekelné nepřemohou ji.« (Viz evangelium sv. Matouše 16. kapitola, 18. verš.) Chtí tito lidé zrušiti, co Bůh založil? Ne, čas církve katolické neminul; tato ukončí úlohu teprve pak, až sám čas světa vyprší, anebo spíše, jakmile katolická církev vyplní svoji úlohu, pak vypršel též čas světa. (Viz evangelium sv. Matouše 24. kapitola, 14. verš.) Církev se neleká ničeho, ona zná božský původ své moci, svého života. Ona své nepřátele klidněji, s nemenší námahou k zemi sklátí, jako jejich předchůdce. —

XVIII.

Držím se čistého evangelia, usiluji o prvotní křesťanství.

Odpověď: Já též, milený příteli, i já nechci nic jiného; ale obě mám pohotově, jakmile jsem dobrým katolíkem; pod toutéž podmínkou můžeš i ty je míti. Neboť jsi-li dobrým katolíkem, žiješ dle evangelia v jeho úplné ryzosti a máš totéž křesťanství, tytéž povinnosti, jako první křesťané; neboť čas na křesťanství ničeho nezměnil. Jen některé vnější způsoby se změnily; jádro,

základ jest tentýž, docela tentýž, od doby, kdy trvá. Onen rozvoj a přeměny, které při lidech, kteří dobře nepřemýšlejí, dobře přemýšleti neumějí, domněnku vzbuzuje, jakoby dnešní křesťanství něco docela jiného bylo, než prakřesťanství, vytvořily se z podstaty věcí samých, shledáváme se všude s nimi, kde díla Boží pozorujeme.

Jediný jen příklad: Jest člověk v prvém, desátém, třicátém roce svého žití jiný, pokaždé rozdílný od předešlého? Zajisté, že ne; zřejmě jest to tentýž tvor, totéž individuum, avšak vyvíjí se pozvolna a dosahuje pomalu k dokonalosti svého bytí.

Právě tak jest to s věcmi stvořenými v nadpřirozeném světě. Katolická církev v době apoštolů byla v zárodku, neznalo se ještě tehda všechno její bohatství, všechna její moc, její životní síla nemohla se osvědčiti, ačkoliv všechno zde pohotově bylo připraveno, aby ve staletích se rozvinulo. Právě toto svědomité bádání přivedlo církvi katolické velké množství protestantů ano i nevěrců nazpět, poněvadž v prvých těch staletích církve, v památkách podivuhodné stopy a začátek všeho katolického zřízení nalezli, jako mezi jinými: duchovní nadvládu biskupa římského, jako nástupce sv. Petra, jeho úřad učitelský nad ostatními biskupy, jako nástupci sv. apoštolů; ceremonie, bohoslužby, oběť mše svaté se všemi obyčeji, kterých my nyní užíváme a které větším dílem až do dob apoštolských sahají; vzývání nejblahoslavenější Panny a Matky Boží, uctívání svatých a ostatků jejich, obrazů; sedm svatých svátostí, obzvláště zpověď u kněze atd.

V katakombách (podzemních chodbách) římských, obzvláště v těch, které po sv. Anežce nazvány jsou, a které z polovice druhého křesťanského století původ mají, zbudovaly se opět celé kaple s mnoha oltáři, kde reliquie mučeníků odpočívaly s malbami, obrazy Mariánskými, biskupskou stolicí, kropenkou, zpovědnicemi atd.

Proto jest to veliké zneužívání, které jistí lidé s velikým množstvím lehkověrných lidí vedou, když tomu lidu namluviti chtějí, že křesťanství za prvých dob docela jiným bylo, než jak jest ve víře a v užívání katolické církve dnes obsaženo.

Za všech dob mělo stejný význam křesťan a katolík a onino přesvědčiví katolíci za naší doby rozeznávají se od dobrých katolíků dřívějších, křesťanských století jen svým oděvem; víra srdce a skutky se nezměnily.

Všichni bludaři však toto sobectví na odiv stavěli, jako lidé, kteří se za našich dnů za opravovatele společnosti a náboženství mají.

Oni opakují jen, co před 300 léty Luther a Kalvín a jejich předkové řekli: »Opravíme křesťanství, když je navrátíme původní své nezkalenosti. Katolická církev, katolické kněžstvo nic z toho nerozumí, ona pravdu, náboženství, učení Ježíše Krista změnila. My toliko máme to všechno, a chceme to světu přinésti. Nechť tedy nás každý slyší a následuje, pak všechna bída lidská přestane a počne nové století.«

Nechme je bláboliti, ale nevěř jim též ani slova. Odpovídejme jim však více čistotou svého života, než slovy. Pravý křesťan, světec, jest nejlepší protidůkaz.

XIX.

Mám své vlastní náboženství. Každý má svobodu náboženství vykonávati, jak tomu rozumí. Sloužím Bohu dle vlastního způsobu.

Odpověď: A tento tvůj zvláštní způsob jest, jemu docela nesloužiti, není-liž pravda? Jako lidé rozumějí svobodě svědomí, totiž svoboda: »žádného svědomí nemíti.« — Ne, jak ty to tvrdíš, tak tomu není; nikdo nesmí Bohu sloužiti, jak tomu sám rozumí a myslí, nýbrž každý má Bohu sloužiti, jak Bůh chce, aby se mu sloužilo, a ne jinak.

»Ty se máš o svou bohoslužbu starati? Ovšem; jest zde ještě někdo jiný, totiž církev, která se též má starati, a Bůh jí to nařídil, aby tě poučovala, jak mu sloužiti máš. Syn Boží řekl totiž k prvým biskupům, ku svým apoštolům, před svým na nebe vstoupením (dle udání evangelia sv. Matouše, kap. 28, verš 19 a 20.): »Jdouce učte všecky národy . . . a učte je všechno zachovávati, co jsem vám rozkázal, a já s vámi

jsem až do skonání světa.« »Kdo vás slyší, mne slyší, kdo vámi pohrdá, mnou pohrdá, ale kdo mnou pohrdá, pohrdá tím, jenž mne poslal.« (Luk. 10, 16.)

Nyní jest, jak jsme v předešlých oddílech 13, 14 a 15. společně seznali, křesťanské, a což jedno jest katolické náboženství; v něm můžeme nalézti tedy také jedině pravou, oprávněnou bohoslužbu.

Katolická církev učí tedy, že Bohu máme sloužiti tím:

1. že všem křesťanským pravdám věříme, kterým církev učí, které jsou v apoštolském vyznání obsaženy a v katolických katechismech vyloženy;

2. že máme, jak jen nám možno jest, desatero Boží a přikázání církevní zachovávati;

3. abychom křesťanské ctnosti — čistotu, pokoru, mírnosť, sebezapření, poslušnosť atd. — konali, a naproti tomu se hříchů vystříhali, které těmto ctnostem oproti postaveny jsou;

4. abychom užívali spasných prostředků, které církev dítkám poskytuje, totiž modlitby a sv. svátostí. Každý člověk, který Bohu tímto způsobem neslouží, neslouží Mu vůbec; neboť by to znamenalo, že v jiné náboženství upřímně věří, nevinně ve svém bludu žije; přikázaní svého náboženství a nad to přirozeného zákona poslouchá. Vedle toho obětuje milému Bohu službu, kterou On nechce; domnívá se, že přijde k Bohu po jiné cestě, než která mu od Boha předepsána jest. Má tedy dle zevnějšího zdání náboženství, ve skutečnosti však nikoliv!

Není ti tedy nikterak volno Bohu sloužiti, jak tomu rozumíš a myslíš; ale především ti naprosto není volno, Bohu nesloužiti.

XX.

Kněží jsou lidé jako ostatní; i papež i biskupové nejsou nic více než lidé. Jak mohou lidé neomylni býti? Boha chci rád poslouchati, ale ne jiných lidí, kteří lidmi jsou, jako já.

Odpověď: To zní právě tak, jako kdyby vojín chtěl říci: »Králi chci rád sloužiti, avšak svému generálu,

svému podplukovníku atd. nikoliv, neboť oni jsou právě tak podřízení králi, jako já.« Vyvrátiti tuto námitku nezpůsobí velké námahy; má úloha není těžká.

Pravda jest, že církev sestává z lidí; papež, biskupové a kněží, všichni jsou lidé. Avšak jsou to lidé, jež Ježíš Kristus sám touto duchovní mocí a úřadem učitelským opatřil, a z toho důvodu jsou ovšem lidé, avšak žádným způsobem tací, jako ostatní.

Apoštolové byli první biskupové církve a od Krista Pána k lidem vysláni, a to každý jako Jeho bezprostřední zástupce. Posloucháme-li jich, neposloucháme nikterak lidí, nýbrž Pána Ježíše Krista, milého Boha; neposloucháme-li, opovrhujeme-li jejich rozkazy, pak to znamená, Boha a Jeho jednorozeného Syna, Ježíše Krista neposlouchati. Porovnej, co Spasitel sám praví svým učeníkům při vyslání jich, v evangeliu sv. Lukáše, kap. 10. verši 16.: »Kdo vás slyší, mne slyší, kdo vámi pohrdá, mnou pohrdá; kdo ale mnou pohrdá, pohrdá tím, který mne poslal.«

Proto se nepodrobuješ, milený příteli, člověku, posloucháš-li kněze, nýbrž svrchovanému Bohu, který skrze kněze svou moc vykládá. Jediný rozdíl mezi desaterem Božím a přikázaními církevními v tom spočívá, že ony bezprostředně od Boha nám dány jsou, ale tyto prostředně, prostřednictvím Jeho vyslanců; ale při tom je přece stále Bůh, a Bůh sám, který rozkazuje.

Nejsou to tedy lidé, kteří neomylni jsou, nýbrž Ježíš Kristus, který skrze církev t. j. skrze papeže a biskupy svůj neomylný učitelský úřad vykonává. Jest to Bůh, který je v pravdě utvrdil, je zachovává, aby křesťanské národy bez chyby a bludu vyučovali. A zde jest zcela užitečno připojiti, že církev jest jen v záležitostech náboženských neomylná, jako ve výkladu věrouky, mravouky, zkrátka ve všem, co Bůh zjevil a církvi k zachování předal. Ve všech těchto věcech pomáhá náš Pán a Spasitel Ježíš Kristus vždycky církvi a zabraňuje, aby něco nenařídila, co by pravdě nebo duševnímu blahu křesťanských národů na úkor bylo. (Matouš 28, 20. Zůstávám s vámi až do skonání světa.) Jediná a samojediná jest v tom církev neomylná.

Jedná-li se tedy o poslušnosť v náboženských věcech, pak není ohledu na osobní vlastnosti papeže, biskupa nebo kněze, který nám spasné prostředky uděluje a p., nýbrž toliko na Jeho oprávněnou pravomocnosť, na jeho papežské, kněžské, biskupské svěcení a důstojnosť. Z této příčiny neumenšují chyby, mnohdy i vášně kněze (což jest ale velmi řídké, Bohu díky) naši víru a lásku k náboženství. Neboť slabosti jsou všechny vlastnosti člověka a ne kněze; nemohou božské důstojnosti, kterou zastává, poskvrniti. Mohlo samo provinění Jidášovo apoštolskou důstojnosť poskvrniti? Z toho též důvodu jsou mše sv., pokání atd., když jsou od špatného kněze udělovány, právě tak platny, jako kdyby je byl nejčistší kněz udílel. Přeměna hostie děje se vyslovenými při tom slovy kněze, odpuštění hříchů podobně, jedno to, zdali ten aneb onen kněz je vysloví. Neboť opět to není člověk, nýbrž sám a jediný kněz, který je s prospěchem vysloviti může; avšak hříchy jeho nemohly mu nezničitelný charakter zničiti. Kněz zapomenuvší na své povinnosti, jest sice trestu hoden, avšak jeho kněžská důstojnosť zůstane táž. Ona má původ od Ježíše Krista, a nic ji nemůže oslabiti nebo zničiti.

XXI.

Mimo církev není spasení! Jaká to nevraživosť! S tak ukrutným pravidlem nemohu souhlasiti!

Odpověď: V tom smyslu, milený příteli, jak si to vykládáš, nemůžeš a nemáš s touto větou souhlasiti, totiž kdybychom rozuměti měli: »Kdo není katolík, bude na věky zavržen.« Avšak při této příležitosti máš příležitosť poznati, jak církev jen proto je haněna, že jí mnozí nerozumějí, a jak k tomu přijdeme, abychom si nechali předhazovati věci, které jí postrachem jsou.

Jak církev oné větě rozumí a učí, jest vše nejjednodušší pravdou tohoto světa, pravdou zdravého, lidského rozumu, tak dobře jako věty: »Kde není světla, tam je tma. Protiva bílého je černé. Co není dobré, je zlé. Kde není života, tam je smrť. Kdo není v pravdě, jest v bludu atd.« Co je na tom tajemného, co těžkého?

»Mimo církev není spasení,« to znamená jednoduše tolik, jako: »Jsme povinni, a to pod ztrátou své duše povinni v pravé t. j. v katolické náboženství věřiti a je vykonávati, je-li nám lze to vykonati,« anebo jinými slovy: »Hřešíš a ztrácíš spásu své duše, jakmile dobrovolně pravdou opovrhuješ, poznáváš-li ji.« Co je na tom tak zvláštního? K vůli čemu máme příčinu takový řev o nevraživosti a ukrutnosti činiti? Vyznavač některého náboženství jiného není proto zavržen, že tomuto náboženství přináleží. Je-li nezaviněně v tomto bludu, t. j. bylo-li mu to z té neb oné příčiny skutečně nemožno, katolickou víru poznati a vyznávati; pak pokládá jej církev, jakoby k jejím dětem náležel. Žil-li pak dle zákona, který za pravý zákon Boží měl, pak má spravedlivé nároky na blaženosť nebeskou právě tak dobře, jakoby byl katolíkem býval.«

Bohu díky, že je mnoho jinověrcův, ano i kněží přemnozí mezi nimi, kteří tímto způsobem v dobré víře t. j. nezaviněně v bludu žijí. Veledůstojný biskup bostonský, pán z Cheveru, dva toho druhu obrátil, kteří velice učení a nábožní byli; po svém návratu do katolické církve oznámili znamenitému vrchnímu pastýři: až do té doby, co poznali, nepovstalo nikdy v nitru jejich ani dosť malé pochybování o náboženství, jež vyznávali. Ostatně nestarejme se o osud, jejž Bůh jedenkráte pronese nad jinověrci, ano i nad modláři a divochy atd. Víme jednak, že Bůh je nejvýš dobrotivý a spasiti všechny lidi chce, jednak, že je spravedlnosť sám. Služme Mu dle svého nejlepšího svědomí a vědomí, a o ostatní se nestarejme.

Jean Jacques Rousseau, který se první za apoštola náboženské snášelivosti vydával, zmotal v této otázce, jako ve všech ostatních o kterých pojednával, myšlenky prostého, zdravého lidského rozumu, pomocí množství řečnických úskoků, špatných závěrků a zchytralostí. Kdyby se byl na místo za savoyardského faráře se přestrojiti — (tak pojmenoval totiž hanlivou knihu, ve které na pohled s úplně bezelstnou, téměř jako med sladkou, zbožnou tvářností před celým světem náboženství napadá) — raději na faráře své osady se obrátil a ho poprosil o poučení v katolické víře, nežli onen

krok nastoupil; pak by jistě byl nahlédnul, že se chystá toto učení podivuhodným způsobem zfalšovati, anebo alespoň, že o něm s politování hodnou lehkomyslností soudí. O to však vůbec nešlo tomuto vysokomyslnému sofistovi (špatnému mudrci), nýbrž především o to, aby se zaleskl a slavným se stal.*)

Dvě podstatně různé věci zaměnil, totiž nesnášelivosť proti učení s nesnášelivostí proti osobám. Když pak vše smísil a zmátl, hrál si na odzbrojeného a křičel o krutosti a barbarství. Ovšem, kdyby církev tomu učila, co se jí předhazuje, pak by byla kruta a hrozna a těžko by se v ní až doposud mohlo věřiti. Avšak chyba lávky! Církev jest jen tam netrpěliva, kde spravedlnosť a pravda toho nevyhnutelně vyžadují. Mezi tím, co jest plna milosrdenství proti osobám, jest jenom nesnášeliva oproti učením, podobně jako dobrotivý Bůh hříšníka miluje, ale jeho hříchy nenávidí.

Nesnášelivosť vzhledem na učení jest dokonce podstatnou známkou pravého náboženství. Neboť ve skutečnosti pravda, která ji oprávňuje, jest neměnitelna, ode všech okolností nezávisla. Veškeren svět musí se této pravdě podložiti a dle toho říditi, ona však před nikým nemusí se shýbati. Kdo nemá této pravdy, mýlí se! Vyjednávání a výminečné úmluvy nemohou oproti ní se uzavírati. Buďto všechno anebo docela nic. Kdo této pravdy nemá, žije v bludu.

*) Rousseau jest snad ještě mnohem nebezpečnější než Voltaire, poněvadž tento zdaleka tak přímě, tak vytrvalým nepřítelem náboženství nebyl, a daleko tak zlomyslně a nevěrecky se nechoval. Jeho způsob psaní jest slovně bohatší, mnohem vážnější, než Voltairův; on zakrývá tím mnohem lépe své podvodné úsudky (sofismy). Rousseau jest hlavou oné falešné svobodomyslnosti, která nadmuta jest předsudky a z upřímnosti si šašky tropí, s onou kyselo-sladkou světovou moudrostí, která během jednoho století všecek rozum a vědění padělala, společnosti kazí a zahrabává, pod záminkou svobody k bezuzdnosti vede a přivádí, pod záminkou shovívavosti všechna vymyšlená pronásledování dovoluje. Voltaire a Rousseau velice uškodili netoliko ve Francii, nýbrž na celém světě, jejich zhoubný účinek ještě dnes není podvrácen. Již Napoleon nenáviděl tyto lidi v nejvyšším stupni a pravil: „Jejich vrstevníci musili býti velice malí, že nechali takové lidi velkými nazývati.“ Spravedlnosť veřejného mínění spočívajíc na učení těchto lidí započíná konečně těžce lidstvo tížiti. —

Tato nepodajnosť a neproměnlivosť v učení nalézá se ovšem jedině v katolické církvi a to od pradávna, a právě to jest nejpádnější důkaz její pravdy a božského povolání jejích pastýřů. Plna shovívavosti ku slabostem, ale od pradávna a po všechny časy bezohledna k bludům. V dogmatech, které na církevních shromážděních ustanovila, praví: »Jestliže někdo nevěří, čemu ho učím, budiž vyobcován (anathema sit),« t. j. z křesťanské společnosti vyobcován.

Jen pravda může s takovou mocí a silou mluviti. Četli však oni ubožáci, kteří s Rousseau-em církev z ukrutnosti obviňují pro její nesnášelivosť, ze které ji obviňují, četli pozorně ono často jmenované dílo svého mírumilovného, trpělivého mistra, nazvaného »le contrat social — smlouva společenská« a v něm následující místo v osmé kapitole, čtvrté knihy zpozorovali? »Státní vrchní hlava smí ze státu vyhnati každého, kdo nevěří v články víry zemského náboženství. Když někdo dříve tyto články víry za pravé uznával a potom tak se choval, že z toho poznáváme, že je neuznává, pak má trestem smrti potrestán býti.«

Ó převeliká to shovívavosť! Tomu přece jinak rozumí katolická církev, než onino, kteří se za oprávněny mají, ji kárati a opravovati.

XXII.

Avšak jak se dá srovnati snášelivosť ohledně osob s nocí bartolomějskou?

Odpověď: Překáží-li ti bartolomějská noc, abys vedl nábožný život? Bojíš-li se, že tě budeme k tomu nutiti, jsi-li dobrým křesťanem, abys své spoluobčany vraždil, když tito svému Bohu neslouží?

Krvavá koupel bartolomějské noci byla z oněch politování hodných násilností, jichž vysvětlení můžeme nalézti jen v rozjitřené mysli za občanské války, v úskoku státním, ve vzteklé náboženské zuřivosti (fanatismu), v surovosti a ukrutnosti tehdejších mravů. Náboženství jest daleko toho, aby vše to schvalovalo, co lidé na jeho účet učiniti se oprávňují a co by se snad jeho

posvěceným pláštěm přikryti mělo. Ostatně nesmíme se nezmíniti, že nepřátelé církve katolické onen hnusný čin zvláštním způsobem zpitvořili. Oni jej prohlásili za dílo náboženství, ačkoliv tento čin není než dílem nenávisti a strannictví, dvou vášní, které církev výslovně zavrhuje. Oni událosť tu tak líčí, jakoby kněžstvem byla provedena, ačkoliv ani jediný při ní účasten nebyl, ba dokonce někteří, mezi jinými biskup z Lisieux-u, tolik Hugenottů, co jen mohl, pod ochranu vzali a ve prospěch jejich u Karla IX. se přimlouvali.

Jestliže někde nějaká dějepisná událosť nade vši pochybnosť dokázána jest, pak jest to ona, že krvavá řež v bartolomějské noci především politický státní čin byl, že náboženství ani počátek, ani příčinu k tomu nezavdalo, a že lstivá Kateřina z Mediči, matka Karla IX., na nic tak málo nemyslila, jako aby něco ku cti Boží vykonala, — nýbrž o to se nejvíce starala, aby se zbyla strany, která její straně den ode dne obtížnější byla. Jednomu básníku školy Voltairovy se líbilo kardinála z Lothringu tak předvésti, jak dýky katolíků k této krvavé řeži světí; avšak pro věrohodnosť tohoto básníka jest těžší hádankou, že tento kardinál v onen den u papežské volby v Římě byl. (Řehoř XIII. byl nástupcem krátce před tím zemřelého sv. Pia V.) Tak na vlas to páni neberou. Vždyť psal jejich mistr Voltaire marquisovi d'Argens-ovi: »Jen zmužileji lháti; na konec trochu lži přece zůstane.«

Vůbec zfalšovalo během tří posledních století strannictví jinověrců a nenávisť nevěrců tak velice dějepis, že často velice těžko jest pravdu nalézti. Nastrojí se skutečné události, učiní se přídavky, něco se vynechá, něco dokonce vynalezne, jak je kdy zapotřebí. Kladou se církvi zločiny za vinu, kterých ona sama nenávidí, a obviňuje se náboženství z nenáviděných činů. Všeobecně můžeme to vzíti za pravidlo, že vypravování takových dějepisných událostí poněkud s nedůvěrou na vědomí se má bráti, ve kterých náboženství směšnou, nečestnou, barbarskou úlohu hraje. Možno je ovšem, že pravdivy jsou, ale pak musíme celou vinu na slabého hříšného člověka svaliti, který na svoji důstojnosť jako kněz,

nebo biskup, nebo dokonce papež tak velice zapomněl, že místo aby dobré činil, špatné zvolil. Ale také jest možno — a to jest častější případ — že takové jsou to události, ať ne již docela vynalezeny, přece alespoň tak zpitvořeny a přehnány, že je s plným právem za lži pokládati můžeme. Pohodlné jest ovšem církev takovým způsobem napadnouti; jest však tento způsob jednání též šlechetný, nebo upřímný, nebo jenom spravedlivý? —

XXIII.

Není pekla. Přišel již někdy kdo odtamtud?

Odpověď: Jistě ne, nikdo nikdy z pekla se nenavrátil. Kdybys ty sám, milený příteli, měl to neštěstí míti, abys do něho přišel, pak se nebudeš moci právě tak navrátiti, jako ostatní. Kdyby bylo možno se z pekla navrátiti, kdyby to jednou možno bylo — pak bych ti snad radil: »Jdi tam a přesvědč se!« Ale právě, že to nemožno jest, volám k tobě, jak jen mohu: »Střez se tam přijíti a nevydávej se proto na cestu, která rovně tam vede!« Poněvadž nemožno jest, ten pokus učiniti, jakožto pouhý pokus, pak jest to hrozný nesmysl, v nějaké nebezpečenství se vydávati, které je bezměrné a žádné pomoci nepřipouští.

Pravíš: »Není pekla« — Jsi tím tak jist? Dokaž to! Kdybys mohl, pak bys měl přesvědčení, které před tebou nikdo neměl, ani ti největší neznabozi. Rousseau byl tázán, zdali stává peklo? »Nevím«, byla jeho odpověď. Voltaire psal jednomu příteli, který se chlubil, že vynalezl důkaz nemožnosti nějakého pekla: »To jste velice šťasten. Já jsem tak daleko nedospěl.«

Nemůžeš mi vlastně říci, než smutné »snad«. Naproti němu však stavím hrozné tvrzení. Ježíš Kristus, Syn Boží, který se stal člověkem, praví, že peklo je, a to tak hrozné peklo, »že tam oheň nikdy neuhasne« — a tato slova třikrát za sebou opakoval — (viz evang. sv. Marka v 9. kap., 43., 45. a 47. verši.*)

*) Vůbec nalézáme, že Spasitel náš na patnácti rozličných místech evangelia o ohni pekelném mluvil. Mezi jiným přečtěme sedm posledních veršů deváté kapitoly v evangeliu sv. Marka, z kterých

Komu chceš nyní raději věřiti? Člověku, který se náboženství nikdy dobře nenaučil, který útočí na to, čemu ani dobře nerozumí, který o tomto předmětu nejvýš pochybnosť míti může, ale nikdy jistotu? Anebo raději Onomu, který sám o sobě řekl, a to zároveň dokázal: »Já jsem pravda, nebe a země pominou, slova má však nepominou.« (Viz evang. sv. Matouše 24. kap., 35. verš.)

Dobře pozoruj, kdo ti zde říká, že jest věčný trest pekelný, kdo ti patnáctkráte výslovně na rozličných místech ve svém evangeliu opakuje — jest to tentýž Ježíš, tento dobrotivý, tento laskavý a milosrdný Ježíš, který litujícímu hříšníku tak rád odpouští, tentýž Ježíš, kterýž, aniž by slovo předhodil, hříšníci Magdalenu a cizoložnou ženu, celného Zachea a po své pravici ukřižovaného loupežníka na milosť béře. Chceš si snad přivlastňovati, že lépe víš, než Ježíš, co jest milosrdenství, soustrasť a dobrota?

V této záležitosti více než v kterékoliv jiné, jest to spíše srdce, hříšná náklonnosť hříšníka, která ho k odporu ponouká, než jeho rozum a smysly. Hříšné vášně obávají se spravedlnosti božské a proto křičí, aby svědomí ohlušily: »Ha, není spravedlnosti božské, není žádného pekla!«

Ale může takové křičení vášní něčeho zmoci proti pravdě a skutečnosti? Popírá-li slepý jsoucnosť světla, svítí toto snad proto temněji? Ať nevěrec uznává peklo nebo je zavrhuje — jest peklo, jest trest za přečin, a peklo jest věčné.

Tak mluví veškero pokolení lidské. Jistota pekla jest tak hluboko v lidské vědomí a svědomí vtisknuta,

---

v předu stojí, třikráte opakovaná slova vyjmuta jsou, a kde praví, že jest lépe všechno ztratiti a všechno trpěti, „než do pekla, do neuhasínajícího ohně přijíti, kde červ jeho neumírá a kde oheň neuhasíná.“ Čti dále v evangeliu sv. Matouše konec 25. kapitoly, 41. a 46. verš, kde Kristus o posledním soudě mluvě, praví: „Pak řekne k těm, kteří jsou na levici: Odejděte ode mne, vy zatracenci, do ohně věčného, kterýž jest pro ďábla a jeho anděly přichystán — — a oni půjdou k věčnému trestu — a spravedliví k věčnému životu.“ A v evangeliu sv. Jana v 15. kapitole, 6. verši, praví opět: „Kdo nezůstane ve mně (pomocí milosti), bude vyvržen jako ratolesť (vinná) a uschne; tyto pak se seberou a uvrhnou se ku spálení.“

že tento článek víry u všech národů nalézáme, u starých jako u nových, u modlářů amerických lesů, jako u zmravnělých křesťanů. Toto dogma jest tak hluboko v křesťanství zakořeněno, že mezi všemi bludařskými vědami, které od staletí v katolické církvi se objevily, sotva jedna na to pomyslila, aby jsoucnosť pekla popírala. Uprostřed všech ssutin, které v sektách roztroušeny leží, stojí samojediná pravda o peklu nedotknuta. Ano, bludaři představují ji ještě příměji, než katolíci. Největší světoví učenci, největší duchové přijali peklo, a to netoliko mezi křesťany — nýbrž i mezi pohany. Virgil, Ovid, Horác, Plato, Sokrates, i bezbožný Celsus, tento Voltaire třetího století. Kdo by mohl býti chytřejší a moudřejší, důvtipnější než tito? Ostatně stojí v rovnováze učení o věčných trestech pekla úplně s věčnou odměnou. V jednom jeví se nám nejvyšší a nekonečná spravedlnosť Boží, v druhém Jeho nejvyšší a nekonečná dobrota. A mohlo by býti jedno méně důstojno uctění? Není Jeho všeobecná spravedlnosť právě tak jednou z oněch dokonalostí, jako všechny jiné vlastnosti svrchované bytosti? Ale k čemu stále důkazy uváděti, aby se rozum přisvědčil? Spravedlnosť pokusili se jen ti popírati, kteří se jí bojí.

Mohl bych ještě více jiných úvah připojiti, jak užitečné, ba jak potřebné jest dogma o věčnosti pekelných trestů; — mohl bych ukázati, že právě v pojmu věčnosti užitek a nevyhnutelnosť tohoto učení spočívá, poněvadž, jak tato myšlenka sama hříšníka k nevěreckému odporu ponouká, tak právě tato myšlenka jest, která ho na jeho hříšné cestě zastaviti může.

Člověk má tušení, ba sebevědomí, že jest nesmrtelný, že bude věčně žíti; bezprostředně z toho plyne potřeba, že naděje a strach na téže výši stojí, neboť vše, co hlouběji stojí, mizí před jeho zrakem.

Kdybychom mohli všechny zločiny spočítati, které ze strachu před věčnými pekelnými tresty zamezeny byly — pak bychom s podivem uznali, že toto učení jest nevyhnutelné. Jako milý Bůh člověku vše dává, co mu jest nezbytno, tak můžeme z této nezbytnosti na skutečnou jsoucnosť souditi.

Mohl bych též ukázati, že v pekle jest lítosť nemožna, že tedy odpuštění možné není; že nám peklo jen proto tak nepochopitelným se zdá, poněvadž si nemůžeme dostatečnou představu učiniti o zlobě hříchu, za který trestáni budeme, ještě méně o tom, jak snadné jest, hříchu se vystříhati.

Vše to nechci rozebírati, nýbrž toliko držeti se chci věhlasu obou velkých svědků, kterých jsem se dovolával na vážnosť Ježíše Krista, na vážnosť veškerého pokolení lidského.

Věřme, milení přátelé, celým srdcem těm tajemstvím, jež nám k věření předkládá křesťanství. Milujme Boha, služme Mu, následujme Ho, abychom byli a zůstali dobrými křesťany — pak se nemusíme pekla báti.

XXIV.

Bůh jest příliš dobrotivý, než aby mne mohl zatratiti.

Odpověď: Však to není Bůh, který tě odsuzuje. Sám to činíš. Bůh jest právě tak málo pekelnými tresty tvými vinen, jako není vinen hříchy, které v zápětí mají pekelné tresty.

A však proč dopouští Bůh hřích?

Poněvadž ti udělil dar všech darů nejskvostnější, rozum, kterým jsi mu podoben, a poněvadž ti věčnou blaženosť připravil; nemohl s tebou jednati, jako s nerozumným zvířetem, které nemá duše a jest jen pro tuto zemi stvořeno. Nebylo by v souladu s rozumností člověka, kdyby nucen byl, dar Boží přijati. Musil upotřebiti tohoto rozumu, aby svobodně přijal a samostatně získal poklad věčné blaženosti.

Proto nám dal Bůh vedle rozumu svobodnou vůli, t. j. spůsobilosť voliti, jak se nám líbí, buď dobro, nebo zlo, buď poslouchati anebo neposlouchati hlasu našeho dobrého Otce, který nás k Sobě volá. Tato mravní svoboda jest nejvyšší česť a láska, kterou nám Bůh prokázal. Zneužijeme-li jí, pak je to jedině naše chyba, zajisté ne Jeho.

Dám-li ti zbraň do ruky, abys mohl život svůj chrániti, není to důkazem, že tě miluji? Když však

naproti mé vůli, naproti výstrahám a předpisům, které jsem ti dal, jak jich máš nejlépe použiti, tuto zbraň sám proti sobě obrátíš — mám já vinu, že jsi se poranil? Nemusíš si ji sám přičísti?

Tak jedná milený Bůh s námi. Dává nám svobodnou volbu mezi zlem a dobrem, ale ničeho neopomíjí a nezanedbává, aby nás k tomu přivedl, abychom dobro volili. Hrozbou, výstrahou, laskavým pozváním, hroznou výstrahou, ničím nespoří. Svými důkazy milosti nás přeplňuje, pomocí svou nás obklopuje. Jen nutiti nás nechce, poněvadž by své vlastní dílo zničil. Ctí v nás dary, které nám propůjčil.

Zavržený se sám k zavržení odsoudil, sám záhubu si připravil. Není to Bůh, který ho odsuzuje, nýbrž on sám. Bůh každému dává, co tento sám a dobrovolně volil, buď život nebo smrť, nebe jako ovoce ctnosti, peklo jako ovoce hříchu.

Kdo chce ještě říci: »Bůh je příliš dobrotivý, než aby mne zavrhnouti mohl?« Ten soudí téměř právě tak rozumně, jako onen muž, který přišel do nádvoří poštovního v Paříži a své jméno zapsati dal v Cille, jednom severním městě Francie. Ukazovali mu poštovní vůz, který tam k odjezdu připraven byl. Mezi tím zpozoruje tento člověk jiný vůz, který téměř právě takovou podobu má, ale mnohem pohodlnější jest, a tento muž vstupuje do něho. Avšak tento vůz byl připraven k odjezdu do Toulouse, města to v jižní Francii.

Úředník vše pozoroval, běží k němu a praví mu přátelsky: »Mám za to, že se mýlíte, pane! Neračte do Cille jeti?«

»Ovšem.«

»Pak ale, milý pane, jste v nepravém vozu; tento jede do Toulouse.«

»Skutečně? Nemohu však také takto do Cille se dostati?«

»Jak byste mohl do Cille přijíti, když se nacházíte na cestě do Toulouse?«

»A což,« pravil cestující, »já tomu všemu nevěřím. Tento vůz je onomu velice podobný a je mnohem klidnější a pohodlnější. Nad to je poštovní úřad velice po-

čestný, než aby dovoliti mohl, abych tam byl vezen, kam vůbec přijíti nemám v úmyslu. Zůstanu tedy v tomto voze seděti, kde se mně to velice líbí. Dejte mi pokoj, budete viděti, že jsem zítra na večer v Cille.«

V tom uhodila hodina odjezdu. Vůz odejel; druhého dne přišel cestující — do Toulouse, jak to jinak ani možno nebylo.

Právě tak jest to s cestováním v tomto životě. Jsou dvě cesty, cesta ctnosti a cesta hříchu. Ovšem, že cesta hříchu jest často lahodnější, příjemnější, svůdnější než cesta ctnosti, zvláště na počátku. Avšak jedna vede do pekla, kde sladkosti se v hořkosti promění; druhá vede do nebe, kde strasti v nevýslovné radosti se obrátí. Ale kdo do nebe přijíti chce, musí cestu nastoupiti, která tam vede. Nastoupíš-li však cestu do pekla, pak jsi tak jist, že přijdeš do pekla, jako onen směšný cestující jist byl, že přijde do Toulouse.

Katolický kněz jest laskavý vůdce, který se snaží ti ukázati tvé chyby. Ach, kolik jich jest, kteří kněze více neslyší, jako onen cestující onoho poštovního zřízence slyšeti nechtěl! Jak mnoho jest jich ztraceno, že nechtí slyšeti!

XXV.

Neposkvrňuje duši, co do úst vchází. Bůh nás nebude trestati k vůli kousku masa. Maso jísti v pátek nemůže hříšno býti, jako v jiný všední den.

Odpověď: Zcela zprávně, maso to není, kterým hřešíme, není to též hříšnější v jeden den jísti maso, než o dnech jiných. Hřích, pro který budeš trestán, jest neposlušnosť, která tě svádí maso pojídati, když jest to zapovězeno. Co jest v pátek hříšno, t. j. přestoupení přikázaní, které jen pro tento den a nikoliv pro ostatní všední dny dáno jest; jest to protivení se pravomocné moci církevních pastýřů, jichž všichni poslouchati mají, jako Onoho, který je vyslal. (Viz evangelium sv. Lukáše, kapitola 10., verš 3. a 6.) »Jděte; posýlám vás — kdo vás slyší, mne slyší; kdo vámi pohrdá, mnou pohrdá.«

Ani o maso, ani o den, ani o žaludek se nejedná, nýbrž o srdce, které hřeší, ano se vzpírá zavazujícímu a věru netěžkému přikázaní se podrobiti.

Avšak mimo tuto velkou a všeobecnou pohnutku k poslušnosti ve všech přikázaních církevních, mohu ti, milený příteli, zvláště ještě říci, že tato přikázaní nemají svůj původ ani z náhody ani rozmaru, nýbrž z moudrých a nejvýše důležitých příčin dána jsou. Tak jest přikázaní zdrželivosti (abstinence), což nejčastěji jest v užívání, k tomu ustanoveno, utrpení a smrť svého Spasitele na paměť křesťanům uváděti a je bez přestání na nutnosti pokání upamatovati. Tato abstinence jest veřejné vykonávání pokání křesťanů — a zajisté lehké.

Jen povrchní a nevědomý člověk může toto nařízení za neužitečné míti. Nemáme o tom ani dosť malý pojem, jak velice tato zachovávání »zdržování se masitých pokrmů v pátek« již samé duši překáží, aby se náboženského smýšlení zřekla.

Zavazují sice církevní přikázaní pod trestem smrtelného hříchu, avšak samy o sobě daleko jsou vzdáleny, aby byly drsné a tyranské. Církev jest matka v pravdě, ale nikoli vládychtivá velitelka. Tak můžeš na př. míti jen vážnou, důležitou příčinu, na základě které postiti se nemůžeš, a jsi všeho toho sproštěn (dispensován). Nemoc, tělesní slabosť, těžká práce, chudoba, veliká nesnáze opatřiti si postní pokrmy a p. jsou již podmínky, které od postu dispensují. Abys se v tom však nemýlil, máš faráře nebo zpovědníka jakožto vykladače přikázaní se o radu tázati. Tato poznámka, která právě tak na všechny církevní přikázaní užiti se dá, ukazuje, jak moudrou a laskavou jest církev, která ony zákony dala. Zachovávejme je ze srdce a buďme jich poslušni; ať se tomu směje, kdo tomu nerozumí, bez reptání zachovávejme tato přikázaní, která zároveň tak jednoduchá a naší duši tak užitečná jsou.

XXVI.

Bůh nepotřebuje mé modlitby. Ví zajisté i bez modlitby, čeho potřebuji.

Odpověď: Máš zcela pravdu, neboť Bůh jest vševědoucí; neměl bys však docela pravdu, kdybys chtěl z toho souditi, že se nemusíš modliti. Ovšem nepotřebuje Bůh tvých modliteb; ani tvá modlitba, ani tvá pobožnosť nezmění ničeho v Jeho nezměnitelné, nekonečné blaženosti. On však sám žádá od tebe tento hold lásky, vzývání, díkůčinění a modlitbu. A poněvadž jsi Jeho tvor, Jeho dítě, jsi mu ji dlužen. On jest původce tvých myšlenek, proto má též právo nějaké na ně; a poněvadž ví, že je k Němu obracíš, jsi povinen to činiti. Tvé srdce ti též daroval, proto má rovné právo na tvoji lásku a žádá, abys Mu dobrovolně a z lásky své srdce obětoval. Ovšem zná Bůh všecky tvé potřeby, a to lépe ještě než ty sám. Ty mu je však nepředkládáš, aby je poznal, nýbrž, abys nikdy s očí svých svoji slabosť, bezbrannosť nespouštěl, abys se upamatoval stále na svoji od Něho závislosť.

K vůli tobě jest modlitba ustanovena, ne pro Boha. On žádá, abys prosil, se modlil; jednak, poněvadž jest to spravedlivé a slušné, abys svého Boha uctíval, na Něho, který bez přestání na tebe myslí, si opět vzpomněl, Jej, který jest největší dobro a tvůj největší dobrodinec, miloval. Pak ale též, poněvadž modlitba zároveň pro tebe dobrá, užitečná, ano i potřebná jest. Co jest vznešenějšího, sladšího, jednoduššího a lehčího než modlitba!

Modlitba jest nejvznešenější zaměstnání člověka na tomto světě; modlitba povznáší, šlechtí všechna naše ostatní zaměstnání a spůsobuje, že jsou důstojna rozumného tvora.

Modlitba jest lidská myšlenka, která se obrací na Boha, nejdůstojnější to předmět našeho myšlení.

Modlitba lidská jest lidské srdce, které se s dobrotivým, mileným, nejdokonalejším Bohem spojuje, který jediný mu může postačiti.

Jest to dítě, které k svému otci mluví; přítel, který se důvěrně s přítelem svým baví.

Jest to hříšník, který odpuštění dosahuje a svému Vykupiteli vřelý dík vzdává; slabý, nemocný hříšník, který milosrdenství si od svého Boha vyprošuje, který pravil: »Neodpudím od sebe toho, který ke mně přijde.«

Modlitba jest útěcha ve všech našich strastech, poklad našeho nejtajnějšího štěstí, kterýžto poklad nám nikdo vzíti nemůže; neboť modlitba jest v nás, modlitba jsme my sami, my sami, myslíce na Boha, Boha milujíce.

S modlitbou se to má jako s láskou k Bohu. Jest něco tak sladkého, že milený Bůh, an nás k tomu zavazuje, nám nic jiného nerozkazuje, než: »Buďte blažení!« Také nám náš Spasitel, který přišel na svět, aby nás posvětil, nic tak vřele neodporučil, jako modlitbu. Evangelium sv. Lukáše oznamuje nám v 18. kapitole, verši 1., že lidi učil, »abychom se stále modlili a neustávali.« Tím chce říci: »Navykni svoji duši především, aby na Boha myslila, Boha milovala. Modlitba jest základem lidského žití; modlete se tedy, a to srdečně, netoliko ústně, nýbrž z hloubi duše. Buďte věrni a pilni za svítání a soumraku dne, milému Pánu Bohu dětinsky dík v oběť přinésti. Sv. Vincenc z Pauly řekl jednoho dne: »Od člověka, který svoji ranní modlitbu dokonale nevykonává, nemůžeme ničeho očekávati.«

Modli se v útrapách, v nebezpečenstvích, v pokušeních; modli se, když jsi hřešil, abys odpuštění dosáhl! Modli se při všech hlavních života okolnostech, při všech denních výkonech. Když modlitba s něčím spojena jest, pak není nic nepatrného před Bohem, pak není nic pro blaženosť ztraceno. Modlíváš-li se často, budeš čist, dobrý, a pokoj bude v tvém srdci, a uprostřed bídy tohoto života budeš onu vnitřní radosť míti, která hořkosť tvých útrap osladí. Až pak pomine doba zkoušky pro tebe, pak sklidíš ovoce tvé věrnosti. Ježíš Kristus také k tobě řekne, jako přislíbil, že ku všem spravedlivým řekne (evangelium sv. Matouše 25. kapitola 28. verš): »Dobrý a věrný služebníče, že jsi byl nad málem věrným, nad mnoha budeš ustanoven; vejdi do radosti Pána svého.«

XXVII.

K čemu to může prospěti Pannu Marii a svaté ctíti? Jak nás mohou slyšeti?

Odpověď: Řekni mně dříve, milený příteli, jak mne můžeš ty slyšeti? »Nu přece svýma ušima,« řekneš mi. To dobře vím a po tom se tě neptám, nýbrž ptám se tě, jak se to děje, že mne ušima slyšíš? Pohybuji rtoma, ty přivádí vzduch do pohybu, vzduch vniká do tvého ucha až k jakési kostičce, která jest blánkou potažena, až k bubínkové bláně, jak ji nazýváme — a slyšíš, co ti pravím. Jak se to děje? Jaké spojení je mezi lehkým otřesením vzduchu na bubínkové bláně a mezi mou myšlenkou, že tato se tvé duši nyní zjevuje? Kdybychom nebyli denními svědky toho, nevěřili bychom tomu. Avšak nepopíratelné jest to, děje se to.

Tedy, jakmile mi budeš moci vysvětliti, jak se to děje, že ty, jsa vzdálen několik kroků ode mne, mne slyšíš a v jakési duševní spojení se mnou přicházíš, když ti něco říkám; jakmile mi to budeš moci vysvětliti, pak ti řeknu, jak může Panna Maria a svatí v nebi mé modlitby slyšeti.

Týž Bůh, který působí, že mne slyšíš, působí, že mne slyší, když je prosím, aby za mne u Boha se přimluvili. Jak a na jaký způsob to činí milý Bůh, o to se starám málo. Vím, že se to tak děje.

Jí, nejsvětější Královně andělů a lidí, kterouž On vyvýšil nade všechny bytosti, povýšil k podivuhodné důstojnosti Své Matky, jí, kterouž i nám za matku ponechal, za ochránkyni, přímluvkyni, nejsvětější Rodičce to propůjčil, aby prosby, potřeby svých dětí slyšela, které své útočiště k její mateřské ochraně berou. Onu, kterou nade všechna díla Svých rukou miluje, vyslyší v každý čas. Skrze ni přichází ještě dnes k nám, jako kdysi v den Svého člověčenství, skrze ni k nám přišel. K Marii jíti, která nás ku svému Synu, Pánu našemu, předvede, to jest ten nejjistější prostředek, k Ježíši přijíti. Ona zakryje svojí ochranou naši nedůstojnosť a naši nedokonalou pobožnosť. To všechno vím, a to mně dostačí. Vím, že není nic sladšího, nic milejšího, nic útěchy hodnějšího,

než nejsvětější Pannu Marii milovati, jí svoji žalosť svěřiti, ji vzývati; že když ji uctíváme a vzýváme, že nás to čistými, neposkvrněnými, mírnými, pokornými, že nás ona lepšími učiní, že nám lásku k modlitbě vlije a radosť a pokoj duše zjedná. Vím, že když Marii miluji a jí sloužím, že nečiním nic více, než co sám Spasitel můj Ježíš Kristus učinil, Jej jen nedokonale následuji.

Nejprve miloval Svoji dobrou a svatou matku více, než všechny ostatní tvory, nejdříve jí svýma rukama sloužil, jí všemožnou úctu, nejdokonalejší poslušnosť, všechny vymyšlené služby prokazoval.

V předvečer smrti řekl mi: »Dal jsem vám příklad, abyste mohli jednati, jako já jsem jednal« (viz 13. kap., 15. verš v evangeliu sv. Jana); — dle toho budu se snažiti dle svých nejlepších schopností sv. Pannu Marii milovati, kterou On tak dokonale miloval. Jenom jednoho lituji, že nemám uvnitř srdce Ježíše Krista, abych Matku Boží miloval, jak zasluhuje, aby milována byla.

Co jsem právě o sv. Panně řekl, platí v důstojném poměru i o úctě svatých. Svatí nejsou Matka Boží, avšak jsou věrní přátelé Boha, Jeho nejmilejší děti. Miluje je jak toho zasluhují, více než nás, neboť my velké ceny nemáme.

Žádáme-li od těchto svatých a blažených bratrů, aby za nás prosili, pak činíme něco docela obyčejného; jednáme při tom, jako neposlušné dítě, které schopnějšího bratra žádá, aby od otce milosti, přízně mu vyprosil, poněvadž myslí: »co by mně snad odepřel, jemu schválí.«

Zde ovšem není místo napsati pojednání o uctívání svatých a Rodičky Boží; avšak jest zajisté místo, aby se mohlo dobře říci, že nenávisť proti tomuto uctívání známkou byla všech bludných učení, všech vzpour proti náboženství. Kdo jednou Marii opustil, opustí krátce na to Samého Ježíše. Umenšení úcty Marianské zajisté ještě nikdy k tomu nesloužilo, aby lidstvo napravilo.

Říci to musím, že ti jsou politování hodní, kteří Marii za svou Matku neuznávají, nemilují, kteří Onu nechtí uznati, kterou Ježíš Kristus vyvolil, miloval, kterou tak zapředl do tajemství Svého vtělení, Svých jeslí, Svého

dětství, Svého skrytého mládí, Svého veřejného života, Svých útrap a našeho vykoupení. Onu, kteréžto On v nebi právě ten nejlepší podíl mezi všemi ze Své vlády a Své oslavy dal.

Ti, kteří Marii nectí, měli by se třásti, když zrak svůj na všechna křesťanská staletí obrátí a ani jednoho nenalézají, které ji odsuzuje, a tak prorocké slovo nejblahoslavenější Panny zároveň stvrzuje, které ona při své svaté tetě Alžbětě vyslovila (viz evangelium sv. Lukáše 1. kap. 48. verš), slovo: »Všichni národové blahoslaviti mne budou.«

Jak závodí katoličtí národové jak v poznání a uctění Syna, tak i v úctě a chvále Matky. Zde nevidíme nikde onoho osamělého Krista, o kterémž sní pohrdači Marie, nýbrž Krista, jak se ukázal zrakům proroků, jak v evangeliu se objevuje, Ježíše, dítě Panny, utvořené z jejího masa a krve, který dlouho pod jejím srdcem a pak v jejím náručí odpočíval. Krista, který potom třicet let všechny povinnosti poslušného Syna Matce Své vyplňuje, který před jejím zrakem ducha Svého vypouští, Krista ukřižovaného, který i po Své smrti, dříve nežli v hrob položen jest, ještě jednou v rukách Své matky spočinul.

Ať se zeptají tito tupitelé úcty Marianské svého vlastního srdce, ať se zeptají všech křesťanských pokolení!

Ani jediné pokolení mezi všemi oněmi velikými hlasy křesťanství od prvních nástupců sv. Petra počínajíc až po Lva XIII, od sv. Ignatia, Irenea, Epifánia, Cyrilla, Ambrože, Augustina až na dnešní den — ani jediné, které by ani jediný chvalozpěv ku cti Marie nezapělo! Kde jest ve světě, ve vědě, literatuře a umění věhlasný muž, který by ku oslavě sv. Panny nebyl působil? A při vší té lásce měli by ještě chladni zůstati? nechtěli by ničeho věděti o Marii? Neotevrou se jim konečně oči? Nebudou se konečně tázati sami sebe: pravá rodina, pravá církev Ježíše Krista, není to ona, ve které svatá Matka Boží tak dětinsky milována a uctěna bývá?

XXVIII.

Proč se již nedějí zázraky?

Odpověď: Zázrak jest výjev, který smysly svými pozorovati můžeme, který však síly přírody převyšuje. Zázraky činiti může jen Bůh. Zázrak dokazuje působení Boží na věci tohoto světa v neobvyklém způsobu. Nyní ptáš se, milený příteli: »Proč se již nedějí zázraky?«

Dám ti k tomu dvě odpovědi:

1. Dějí se zázraky, a to mnohé;

2. je to zcela přirozeno, že se již neděje tolik zázraků, jako za prvých století křesťanství.

1. Dějí se zázraky ještě.

Já sám, který v této knížce k tobě mluvím, mohl bych ti říci, že znám více osob, na kterých se zřejmé a ověřené zázraky staly, jako na př. bezprostřední, okamžité uzdravení nezhojitelných nemocí. Avšak chci ti raději skutečnou událosť, všeobecnou cenu mající, vypravovati.

Protestantský Angličan dlel za vlády papeže Benedikta XIV. v Římě. Bavě se s jedním kardinálem o katolickém náboženství, odporoval mu živě v náhledech a zavrhoval především jako nepravdivé zázraky, které prý se staly na přímluvu svatých. Za nějaký čas dostal týž kardinál rozkaz, aby prozkoumal listiny, které se týkaly toho, aby za svatého vyhlášen byl jistý sluha Boží. Listiny ty odevzdal při nejbližší návštěvě, kterou mu Angličan učinil, tomuto odpůrci a odporučil mu, aby je starostlivě zkoumal a jemu potom upřímně řekl, jaké víry tyto důkazy zasluhují. Několik dní na to přinesl Angličan papíry zpět a k otázce kardinálově, jaký dojem tato věc na něho učinila, odpověděl: »V pravdě nemám, co bych proti tomu namítal. Kdyby všechny zázraky svatých, které jejich církev kanonisuje, právě tak hodnověrny byly, jako tyto, pak by mě to přivedlo ku přemýšlení. Takové činy může jen Bůh činiti, a já bych musil pak dosvědčiti, že Bůh na jejich straně stojí.«

»Skutečně?« odpověděl kardinál. »Avšak hleďte, v Římě nebereme ty věci tak lehce; my jsme neuznali

tyto důkazy daleko za dostatečně přesvědčivé a návrh na prohlášení za svatého jsme zamítli.«

Angličan se při tomto sdělení zarazil, a to v takovém stupni, že důkladně se snažil s katolickou církví se obeznámiti a do lůna církve se navrátil dříve, než Řím opustil.

S touto zvláštní přísností musí se i nyní v celém úkonu před nějakým prohlášením za svatého k dílu přistoupiti. I dnešního dne přiházejí se prohlášení za svatého, jako ve všech stoletích; nikdy však nemůže někdo za svatého prohlášen býti, pokud není po ohledání nejvýš přísném nejméně pět zázraků za pravé uznáno, které se jeho prostřednictvím staly. Proto máme plné právo tvrditi, že ještě dnes zázraky se dějí.

2. Avšak děje se méně zázraků, než v prvých stoletích křesťanství, a to ze tří příčin nemůže ani jinak býti.

1. Poněvadž vlastní skutečný účel všech oněch zázraků dosažen jest, totiž první obrácení světa a založení křesťanského náboženství;

2. poněvadž dosažení tohoto účelu, který by byl býval bez zázraků, bez ohromných zázraků nemožným, netoliko nyní, nýbrž po celou věčnosť, pravdivosť oněch zázraků dokazuje. Neboť ve skutečnosti jen zcela zřejmý božský původ křesťanského náboženství, který mnohými zázraky dokázán jest, mohl pohanům ve smyslnosť upadlým a tvrdošíjným židům nepopíratelně dokázati:

a) Božství Ježíše Krista, chudého, ukřižovaného učitele a zakladatele;

b) pravdivosť Jeho učení, která všem přímo odporovala při jejich hluboko zakořenělých náhledech;

c) božské poslání apoštolův a jejich nástupců. Kdyby se žádné jiné divy při tom nebyly staly, pak by právě obrácení světa na křesťanství bylo největším zázrakem bývalo.

3. Poněvadž dnešního dne důkaz Božství našeho náboženství před očima máme, který právě tak zřejmý a očividný, který právě tak nadpřirozenou, právě tak bezprostřední božskou skutečností jest, jako pro první

křesťany ony zázraky Ježíše a Jeho apoštolů byly, myslím, vyplnění předpovědí, které jsou v evangeliu obsaženy. První křesťané nemohli předpovědí svého božského učitele více spatřiti; než přece měli povinností zavázáni býti, aby jim věřili;*) to jim bylo snadno, poněvadž zázraky Ježíše a Jeho vyslancův očima spatřili.

My však, kteří jsme nemohli těchto zázraků spatřiti, vidíme, že Ježíšova proroctví se vyplnila a se vyplňují: na př. zboření Jerusaléma, rozptýlení a neustálé trvání národa židovského ve vyhnanství, ve všech stoletích pronásledování a vítězství církve, trvání svrchované důstojnosti svatého Petra a jeho nástupců, kteří svrchované hlavy církve byly a jsou — a tato patrná jistota usnadňuje nám, abychom ony zázraky uznali, kterých jsme neviděli.

Patrnosť oněch zázraků přiměla prvé křesťany, že věřili v jisté vyplnění proroctví; zřejmé vyplnění těchto předpovědí oprávňuje nás v pravosť oněch zázraků věřiti. — Pro prvé křesťany byly zázraky důkazem božského původu náboženství; pro nás však jest vyplnění proroctví jakožto skutečnosť důkazem božského původu náboženství.

Pamatuj si zároveň, že konečně tento důkaz vyplněním předpovědí nezvratitelnějším jest, než onen pomocí zázraků, poněvadž čas každým dnem, který nanovo ve vyplněných předpovědích uplyne, tomuto důkazu nové síly propůjčuje.

Tak jest opravdu trvání stolice sv. Petra, tak neméně stálá roztroušenosť a přece udržení se národa židovského, ježto obě skutečné události téměř devatenáct set let před zrakoma našima trvají, mnohem pádnějším důkazem, než kdyby trvaly sotva tři nebo čtyři století. A ony budou, bude-li svět ještě několik tisíciletí trvati, po třech anebo čtyřech tisíci letech nadále vítěznými důkazy Božství našeho náboženství, jako jsou nyní.

Můžeme-li se ještě diviti, že za dnešního dne méně zázraků se děje, než za prvých století křesťanského letopočtu?

---

*) **Věřiti** znamená: pravdivosť věci nějaké na doklad jiného svědka uznati.

XXIX.

K čemu latinsky mluviti? K čemu cizí řeč?

Odpověď: Kázaní se děje v zemské řeči, a to stačí. Co však se týče mše sv., což vlastní bohoslužba jest — málo na tom lidu záleží, zdali svátostná slova, která jen potichu se vyslovují, německy nebo česky nebo docela hebrejsky se vyslovují.

Dosti veliký počet křesťanů rozumí dosti latinsky, pro ostatní jest dostatečně postaráno, že všechny církevní modlitby ve všechny zemské jazyky přeloženy jsou a že takových knih jest veliké množství, které pro každé stáří, pro každý stupeň vzdělání, pro každé povolání uspůsobeny jsou.

Nad to jsou při čtení mše svaté jisté, každému katolíku ve svém významu úplně známé zvyky, znamení a zvonění, které každého oběti sv. přítomného, i když velice málo poučen jest, na to, co knězem při oltáři jest vysloveno a konáno, upozorní a dostačí tak, že každý i při jednotlivostech ony svaté úkony stopovati může. Je-li kdo roztržit, jeho jest to vina.

Ale pak pozoruj poněkud, milený příteli, jak vznešená, jak velkolepá to myšlenka jest, že všeobecná církev (a to je katolická) všeobecnou též řeč má!

Od jednoho konce světa ke druhému jest každý katolík vstoupivší do kteréhokoliv kostela katolického, v tomto jako domovem; neboť není pro něho ani v nejneznámější zemi a mezi nejneznámějším národem v chrámu ničeho, co by ho cizím činilo. Jakmile vstoupí, slyší, co ve vlasti a od svého mládí slýchal, a může svůj hlas s hlasy svých bratrů spojiti. Ano, sbratření, které z této společné církevní řeči vzniká, jest podivuplný svazek nevýslovné síly.

Dále nesmí se přehlédnouti, že latinská řeč chová nesrovnatelnou důstojnosť, vznešenosť, jasnosť a krásu. Nehledě na to, že to jest řeč vítězů druhdy nad světem, Římanů, stala se zároveň anebo spíše později řečí civilisace, řečí vědy — a již proto královnou řečí zváti se má, tak že jistě se jí nezaslouženým způsobem neprokázala česť, aby se stala řečí náboženství.

Konečně nemůže neměnitelnému náboženství postačiti řeč, která ještě ve vzniku jest, a tedy mnohé změně podrobena (a to je více méně při všech živých řečích, kterými se stále u všech národů mluví). — Tak jest, na příklad — jak každý ví, kdo jen poněkud více se učil — česká řeč naší doby velice rozdílná od řeči, kterou se před třemi sty lety a dříve v naší vlasti mluvilo, a tím více od té, kterou se před šesti sty lety mluvilo, — oněm krásným českým zpěvům, které snad více století trvají, nerozumíme bez hlubšího studia.

Kdybychom však chtěli ony velké změny se zřetele pustiti, které s to jsou v tak velikých periodách živoucí řeč úplně přeměniti; tedy povstávají téměř během jednoho lidského stáří přeměny, které na první pohled málo důležitosti se zdají míti, ve skutečnosti však veliké účinky mají. Mluva podkládá pozvolna mnohému slovu jiný význam, často z lehkomyslnosti. Kdyby chtěla církev v zemské řeči mluviti, pak by mohlo býti v moci tak zvaného krasoducha, sprostého nějakého pisálka, aby největší slovo liturgie v posměch, v nezpůsob přivedl.

Nechť hledíme na věc s kterékoliv strany, řeč musí z dějiště lidských změn zachráněna býti. Proto mluví církev katolická latinsky.

XXX.

Proč si dávají kněží za své úkony platiti? Vždyť božské prostředky našeho spasení nesmějí se prodávati.

Odpověď: Arci nesmějí! Avšak, milený příteli, jakmile nucen jsi v nejdůležitějších a nejsvětějších potřebách svého života službu kněze vyžadovati, jsi ovšem povinen, jemu malou odměnu zapraviti. Chtěl-li bys však z toho souditi, že kněží svaté úkony, mši svatou, svaté svátosti a pod. prodávají — pak bys byl velice, velice na omylu.

Pohnutka k tomuto zavedení, která ovšem na první pohled odpornou se zdá, jest docela spravedlivá; doufám, milený příteli, že ti to několika slovy osvětlím.

Kněz nepřevzal úřad tento k vůli sobě samému, nýbrž ku cti Boha a ku spáse svých spolubližních; jest

sluhou Páně, sluhou celého křesťanství. Jeho povinností jest o duševní spásu svých spoluobčanů se starati, an je vyučuje Boha znáti, Jej milovati, Jemu sloužiti. Ježto se docela tomuto vznešenému povolání věnuje a obětuje, zříká se všeho, domácích radostí, štěstí rodinného života, avšak zároveň všech prostředků, své živobytí si vydělávati, jako na př. obchodu, ruční práce, průmyslu a podobně. Úplně se věnuje svým bratřím. Tu pak není nic více než spravedlivé, aby věřící v náhradu za tuto dokonalou oběť jeho života, kterou jim přináší, o to se starali, aby měl prostředky k výživě zabezpečeny, aby k tomu přispívali.

Neboť když knězem se stal, zůstal na dále člověkem s lidskými nedostatky. A skutečně také dával kněžím zbožný lid od času Krista Pána a po všechna staletí potřebnou výživu. Ať se třeba způsob, míra, forma, kterou se to dělo, změnila, věc sama zůstala.

Dnešního dne jest obzvláště stálý plat, kněžstvu vyplácený, v nejvíce případech nedostatečný, a proto se uznalo za dobré, aby kněží pod jménem nahodilé případy nebo štolovní poplatek, přídavek od křesťanů samých obdrželi, když tito církevní úkony od kněží budou požadovati, aby na př. při udílení požehnání svazku manželskému, křtu dítěte, při pochovávání mrtvoly a zádušní mši sv. a podobných, duchovnímu stálý plat byl vyplácen. Při příležitosti těchto církevních úkonův, ale nikoliv za tyto jsou poplatky placeny, pamatuj si to dobře! Nesmíme se však domnívati, že peníze, které z příjmů církevních jsou, všechny faráři patří. Tak na př. odpadá při oněch skvostných pohřbech, které často tak mnoho peněz vyžadují, největší díl z toho pohřebním ústavům, které pohřeb obstarají a co se jim uzdá knězi pak vyplatí. Kdo obstará dále světlo na oltářích, nutná paramenta, kdo platí kostelníkům, čistí kostel atd.? Ovšem jest mnoho lidí, kteří se domnívají, že v takové dny přivádějí faráři ovečky své na mizinu; ale tomu žádným způsobem tak není. —

Milený příteli, domnívám se, že jsi nyní nahlédnul, že se ti nikterak spasné potřeby neprodávají, nýbrž že sám nic jiného naproti tomu nečiníš, než svému knězi

dluh splácíš, dluh spravedlivý a oprávněný — ba říci mohu dluh uznání a vděku, ježto se tvé spáse úplně věnoval.

Kdyby zde onde kněz nějaký na svatosť svého stavu tak zapomněl, že by příliš peníze miloval a o pozemské a ne o nebeské věci se přičiňoval — (Bohu díky, že to je řídký případ) — pak nesmíš při tom zapomenouti, že člověkem je, který tytéž přirozené náklonnosti k zlému má, jako ostatní lidé, ale že lidské slabosti a chyby nikdy neposkvrní důstojnosť kněžskou, kterou zastává. Vinným jest onen kněz, který hřeší; avšak důstojnosť kněžská jest a zůstane čistá: neboť, jak jsem ti již pravil, ona má původ svůj od Ježíše Krista samého a nemůže tudíž své božské přirozenosti ztratiti.

XXXI.

Zpověď je vynález kněží.

Odpověď: Mnohem lehčeji vysloveno, než dokázáno!

Ne — nevynašli kněží zpověď; Ježíš Kristus, náš Pán, On, jenž kněze ustanovil, zpovídání se z hříchů přikázal, jakožto nevyhnutelný prostředek, aby se odpuštění hříchů dosáhlo.

Ve skutečnosti otevři evangelium, milený příteli! U sv. Jana čteš v 20. kapitole, 19. verši jakož i v následujících:

»Když pak byl večer prvního dne všedního (den vzkříšení Páně) jedenácte shromážděno bylo (v témž sále, kde Ježíš před tím večeři Páně ustanovil) a ze strachu před židy dvéře zavřeli, přišel Ježíš, vstoupil do prostřed nich a řekl k nim: »Pokoj vám!« Po těchto slovech ukázal jim své ruce a bok.*) Tu radovali se učeníci,

*) Sv. Lukáš poznamenává k tomu ve 24. kapitole, 37—40. verši: Překvapeni a polekáni jsouce, domnívali se, že vidí ducha nějakého. Tu k nim pravil: „Proč jste se tak ulekli a proč vstupují takové myšlenky na mysl vaši? Vizte mé ruce a nohy! Já jsem to; dotkněte se mne a uvažujte! Duch nemá těla a kostí, jak vidíte, že Já mám“ a v 41—43. verši dále: „Ježto tomu nemohli uvěřiti jsouce radostí a podivením naplněni, řekl jim: „Máte zde něco k jídlu?“ Tu mu podali kus pečené ryby a něco strdí. A když pak před zrakem jejich pojedl, vzal, co zbylo, a dal jim.“

že viděli Pána. Nyní řekl jim Ježíš opět: »Pokoj vám! Jako mne poslal Otec, tak i já posýlám vás.« Mezi tím, co to mluvil, vdechl na ně a řekl jim: »Přijměte Ducha svatého! Komu hříchy odpustíte, odpouštějí se jim, a komu je zadržíte, zadržány jsou.« Tato vlastní slova Spasitelova nepotřebují výkladu. Pán jimi dává prvnímu mezi svými plnomoc, hříchy odpouštěti. Důstojnosť kněžská a jí propůjčená moc však má trvati až do skonání světa, neboť při sv. Matoušovi čteme v 20. verši, 28. kapitoly, že Pán k apoštolům řekl: »A hle! Já s vámi jsem po všechny dny až do skonání světa.« Každá plnomoc však jest tak neobmezená, že od tohoto času hříchy nemohou býti jinak odpuštěny, než když kněz rozhřeší anebo, máme-li alespoň vůli, rozhřešení přijati.

Toto poslední doložení jsem učinil zúmyslně; neboť v případu, že by někomu nemožno bylo ku svatému úkonu kněze se utéci, pak může týž člověk dokonalou lítostí odpuštění svých hříchů bezprostředně od samého Boha dosáhnouti. Však při tom jest nevyhnutelno, aby taký člověk s onou dokonalou lítostí pevný úmysl spojil, že jakmile možno někde bude, že se podrobí přikázaní Ježíše Krista, které nařizuje, aby každý těžký hřích na soudné stolici pokání zjeven byl. Dle toho bude pak odpuštěn hřích od Boha v takovýchto mimořádných případech jen z ohledu na svátosť pokání.

Odpouštěti však hříchy nemůže kněz, aniž by je znal. Objeví-li se totiž kajicník před knězem, pak neví vůbec kněz, hřešil-li tento člověk. Proto jest nevyhnutelně zapotřebí, aby kajicník stav svého svědomí zjevil, své hříchy vyznal, a to v takové míře, aby kněz s to byl rozeznati, může-li mu hříchy odpustiti, anebo snad toto odpuštění zadržeti, až onen v hodném rozpoložení mysli lépe připraven se objeví. V tom záleží celá zpověď.

Když jsi, milený příteli, nyní ona nejvýš zřetelná slova Spasitelova slyšel — pak bude nucen tvůj zdravý rozum vyznati: »Nikdo zpověď nezaložil, než Ježíš Kristus.«

Kdo to chce popříti, dokazuje tím, že jako málo zná evangelium, právě tak málo v dějepisu zběhlým jest. Neboť dějepis nám dokazuje, že hned za prvních století církevního letopočtu vyznání hříchů před knězem — jedno to, ať zjevně nebo tajně — se dělo, a že od něho obdržené rozhřešení jakožto nevyhnutelná podmínka ku odpuštění hříchů se vyžadovalo, a že to všude a povždy v církvi dle božského zařízení se dělo.

Nepřátelé církve katolické, kteří zpověď zavrhují, poněvadž jim je obtížná, marně se namáhali, aby mezi kněžstvem onoho nalezli, který by byl tuto zpověď vynalezl. Jenom úplná neznalosť církevního dějepisu mohla toho neb onoho svésti, aby prohlásil: »Zpověď byla vynalezena roku 1215. na církevním sněmu v Římě za papeže Innocence III., kterýžto sněm dvanáctý obecný a čtvrtý lateránský jest.«

Jest tam ovšem v 21. kanonu rozkázáno: »Každý věřící má alespoň jednou za rok své hříchy zřízenému knězi zpovídati, tento má pokání uložiti a po vykonané zpovědi ve velikonočním čase velebnou Svátosť oltářní přijati.« Ale tím není daleko rozkázáno, že ještě dříve zpověď, zpověď vůbec v celém světě nebyla. Že skutečně dříve přikázána byla, dosvědčují mnohé skutečné události. Chci jen některé zde uvésti:

1153, tedy sedmdesát let před zmíněným shromážděním, zemřel nejznamenitější církevní učitel Richard ze sv. Viktora, a tento píše: »Stud zpovídati se jest jen lidský strach; lidský strach příčí se však božské milosti.«

1072, tedy téměř sto padesát let před jmenovaným koncilem, kterýžto zpověď prý vynašel, zemřel sv. Bernard; tento píše: »Co vám pomůže poloviční zpověď? Kdo ve zpovědi něco tají, obelhává Boha samého.«

847, tedy přes tři sta šedesát let dříve než koncil byl, který prý zpověď vynalezl, rozkázal arcibiskup Rhabanus Maurus z Mohuče na jedné provinciální synodě: »Kněží mají též umírající zpovídati a jim pokání uložiti — (které ovšem po nastalém uzdravení vykonáno býti může) — a teprve po této zpovědi a rozhřešení

může jim nejsvětější Svátosť oltářní a poslední pomazání uděleno býti.«

Sto let dříve než Rhabanus Maurus, nařídil veliký apoštol Němců, arcibiskup Bonifacius též v Mohuči: »Při každém setníku u válečných vojsk má kněz býti, aby jeho válečníky v leženích a na bojištích zpovídal.« Téměř v témže čase rozkázal biskup Chrodegang v Metách: »Třikráte ročně se zpovídati, i častěji, mniši každé soboty.«

Když téměř pět set let před koncilem odbývaným papežem Innocencem tento biskup již ročně tři zpovědi nakazoval, pak jistě nevynašel papež Innocenc zpověď, nýbrž nejužší hranice pozvolna přišlé vlažnosti položil.

Téměř tři sta let dříve papež Lev Veliký, zemřelý 461, nabádal lid svůj k pokání: »Zpovídejte se, učiňte potají vyznání všech svých hříchů kněžím toliko; neboť jen takovým způsobem dosáhnete odpuštění hříchů svých.«

Ve čtvrtém století po Kristově narození varoval důrazně církevní učitel Patávius před těžkým hříchem, kterého by se byl někdo dopustil, kdož, an z falešného studu a lidské bázně své hříchy ve zpovědi zamlčel, se nebál, s poskvrněným srdcem k stolu Páně přistoupiti.

V tom samém století opětovně mluvil sv. Ambrož, arcibiskup Milánský, ku svým věřícím o nutnosti zpovědi a byl vzorem všem zpovědníkům. O veřejném pokání a zpovědi dal nařízení, »aby jen tehdy se odbývala, kde by toho třeba bylo, že hříšník veřejné pohoršení dal atd.«

Jeho veliký žák sv. Augustin ukazuje několika tak zvaným veleduchům cestu slovy: »Musíme pokání činiti dle předpisů církevních. Neříkejte: Činím pokání ve svém srdci, zpovídám se Bohu a Bůh, od něhož odpuštění očekávám, ví, že pokání činím v srdci svém.« Jak, nadarmo řekl Ježíš Kristus ku svým apoštolům, t. j. kněžím: »Co na zemi rozvážete, bude rozvázáno na nebi.« Byla svěřena moc svazovací a rozvazovací církvi nadarmo? Ničíte slova Ježíše Krista.«

Ještě dříve vybízí sv. Athanasius, biskup Alexandrinský v Egyptě, zpovídati se i z hříchů spáchaných myšlením a žádostmi. Svatý Otec církevní a mučeník Cyprián, který ve třetím století, 258., jako biskup v Africe

zemřel, napomíná svých křesťanů, aby ze svých nejtajnějších chyb se zpovídali a pobádá je k tomu příkladem oněch, kteří, jakmile na okamžik trestuhodnou myšlenkou modlám obětovati se zabývali, aby trestu smrti unikli, s pokorou a v kajicnosti se ku kněžím Božím blížili, aby tyto hříchy vyznali, jim své svědomí otevřeli a tohoto svědomí tíhu k jejich nohám položili a o spasitelné léky prosili, aby uzdraveni byli.

Zde právě 220. zemřel Tertullián, jako biskup. Stále vyžadoval »vyznání hříchů« a důrazně před tím varoval, ze studu toto vyznání odkládati: »Vyznávejte se, pokud žijete, pokud tedy odpuštění dosáhnouti můžete.«

Již sv. Irenaeus na začátku druhého století jako arcibiskup v Lyonu ve Francii, žák to Polykarpův — tento zase byl bezprostředně žákem sv. apoštola Jana — vypravuje o hříšnících, kteří následkem svého vyznání se obrátili; o jiných opět, poněvadž tohoto vyznání neučinili, si zoufali.

Také papež sv. Klemens, který mučenickou smrť ku konci prvého století podstoupil, mluví o nutnosti zpovědi, jakožto o věci všem známé.

Skutkové apoštolští též vypravují v 19. kapitole, 18. verši: »Mnoho věřících přišlo a vyznalo a řeklo, co učinili.« Tím ovšem nemá řečeno býti, že ze svých dobrých skutků se zpovídali.

Hleď tedy, milený příteli, jaká shoda mezi slovy evangelia a mezi dějepisem! Nech nás tedy jednati, jako naši rodiče a prarodiče jednali, nech nás se zpovídati kněžím; neboť jim svěřil Bůh rozdávání milosrdenství. Jinou cestou nemůžeme odpuštění dosáhnouti.

Dle všech těchto důkazů svatých a církevních učitelů, které též nepřátelé církve za takové uznati musí, mohu nyní opětovně tvrditi:

Zpověď nikdo jiný neustanovil než Ten, který zařídil církevní shromáždění, církev, naše náboženství založil, který lidi a celý svět stvořil, nikdo jiný, než věčný Syn Boží, který v plnosti času člověkem se stal, aby člověčenstvo vykoupil.

A toliko z milosrdenství zařídil zpověď, aby nám odpuštění hříchů zajistil, aby našim duším pokoj daroval.

Neboť — jestliže jsme Boha za odpuštění jednoho hříchu prosili — pak si jen tím jsme jisti, že jsme prosili: avšak nikoliv, že jsme odpuštění dosáhli. Když jsme naproti tomu uslyšeli svátostný výrok kněze: »Rozhřešuji tě od tvých hříchů ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého,« a když jsme se své strany učinili, co bylo v moci naší, pak jsme si úplně jisti, že naše duše očistěna jest. Neboť Ježíš Kristus řekl sám: »Kterým hříchy odpustíte, odpouštějí se jim.« (Evangelium svatého Jana, kapitola 20, 22.)

Vedle toho dosahujeme ve svátosti pokání, podobně jako ve všech sv. svátostech, plný a celý užitek ze zásluh Vykupitele. Ježíš Kristus sám doplňuje nedokonalosť a nedostatečnosť našeho pokání. Kdybychom byli naproti tomu na sebe odkázáni — pak bychom dostali milosť Boží jen dle poměru naší osobní hodnosti, která povždy dosti nepatrná jest.

Vedle toho neučinil náš Spasitel, an zpověď ustanovil, nic jiného, než že, co jest dle přirozeného pořádku věcí tím nejmocnějším pudem, největší potřebou našeho srdce, než že tuto okolnosť požehnáním svého náboženství opatřil. Neboť každý člověk, který něco špatného spáchal, cítí, jakmile svoji vinu vyznal, že jest mu ulehčeno, téměř ospravedlněn. Kdo necítil ještě nikdy v okamžiku vnitřní bolesti touhu, aby srdce svého žal v lůně svého přítele vyjevil?

A jedním podobným výlevem srdce jest zpověď. Hřích jest nejopravdovější zlo, které spravedlivé, šlechetné srdce tíží; kněz jest důvěrníkem této lítosti, těšitel tohoto zármutku. Činí ještě více, než aby toliko ulehčil, úplně odnímá a na místo jeho staví klid a pokoj dobrého svědomí.

A můžeš nyní, milený příteli, ještě váhati doznati, že z tohoto vynálezu svaté zpovědi nekonečná dobrota se nám nejeví?

Nepromyšlené slovo však: »Kněží vynašli zpověď« — chceme-li to však poctivě do češtiny přeložiti — pak

to většinou znamenati bude: Nechci se zpovídati, poněvadž:

1. jsem pyšný, anebo výstřední člověk a příliš mnoho bych měl ku zpovídání, a poněvadž

2. se nechci polepšiti, poněvadž mé hříchy jsou mi milé.

Odvažuje-li se někdo z vás, kteří proti zpovědi jste, tvrditi, že jsem se mýlil?

XXXII.

K čemu pak je zpověď užitečná?

Odpověď: Především ti pravím: zpověď musí býti k něčemu dobrá, poněvadž od Boha ustanovena jest, a že Bůh ničeho bez dobrého a moudrého úmyslu nečiní.

Ale pak tě napomínám, jenž se mne tážeš, k čemu prospívá zpověď: »Jdi, zpovídej se, a sám na sobě zkusíš, k čemu je dobrá.« Poznáš na sobě, že k tomu slouží, abychom ctnostnějšími byli, napomáhá, ať si vedl život kdo sebe hříšnější, aby nepravosti byly odloženy a bychom skokem v hrdinných ctnostech pokračovali.

Ptáš se: k čemu prospívá zpověď? Jdi a zeptej se onoho učeníka, toho chudého dítěte; mrzké zvyky poskvrnily jeho lidskou důstojnosť, již znamení nepravosti v obličej mu vtiskly. Nyní jest jakoby tělesně i duševně znovuzrozen. Co přispělo ve prospěch této změny? Vyzpovídalo se, opět se zpovídá — před tím však zanedbávalo a zameškávalo zpověď.

Jdi a zeptej se řemeslníka, který ještě před krátkým časem tak nepořádným, tak zasedlý v hostincích byl, jenž však nyní je tak čistotným, střízlivým, jehož poměry tak v pořádku jsou, který tak rád pracuje, který v krátkém čase vzorem se stal pro své spoluřemeslníky. On sám, jeho žena, jeho děti, všichni to cítí, k čemu je zpověď.

Jdi a zeptej se oné chudé ženy, která téměř podléhá tlaku své bídy, která se svými mnoha dětmi od svého muže týrána jest. Nebohá, již několikráte se zanášela hroznou myšlenkou, své bídě dobrovolnou smrtí konec učiniti — než myšlenka na děti a na Boha ji zdržela.

Přiblížila se nyní ku zpovědnici, — co jí říká zpovědník? — Nevím; avšak vidím ji do chatrče se navracovati, pokoj zůstává v jejím srdci, mohli bychom říci, že radosť zračí se v její tváři. Od nynějška snáší svou bídu trpělivě, od této doby trpí něžně a bez nejmenšího reptání i ty nejhrubší urážky manželem jí činěné. —

A on? Diví se zpočátku této změně, pak obdivuje se své ženě, začíná opět ji milovati, konečně následuje jejího příkladu. Sečítej nyní: o samovraždu méně, půl tuctu dětí má na dále svoji matku, všecka domácnosť jest dobrá, celá rodina stala se ctnostnou.

Pohleď na onoho služebníka, který po dlouhou řadu let, — odvážně ovšem poněkud za zády svých pánů krejcary nashromáždil, — t. j. svoje panstvo při každé příležitosti o nějakou maličkosť ošidil. Konečně ucítil výčitky svědomí a pospíšil ku knězi. Panstvo, bude-li jen poněkud si ho všímati, brzy zpozoruje, že vydání se zmenšují, aniž by nějaké zkrácení v domě zavedlo. Jistého dne obdrží toto panstvo od ruky docela neznámé nemalou sumu peněz. Počítej: o jednoho zločince méně, snad ušetřena bude počestná rodina kázeňského trestu, jistě věrný služebník jest získán.

Tážeš se mne: K čemu prospívá zpověď? Jdi do onoho okresu a zeptej se chudých! Až dosud zanechal je bohatý statkář, tam usídlený, smutnému jejich osudu, a své ohromné jmění jen pro sebe promarňoval. Od jistého času jest otcem těchto nešťastníkův, umírnil jejich bídu. Tito chudí lidé poznávají zřejmě, že jeho zpovědi, které nyní pravidelně vykonává, přece k něčemu dobré jsou.

Zpověď jest onen tajný prostředek ku ctnosti. Daruje opět srdci mír a ostříhá je; bez pokoje v srdci není žádného štěstí. Ona odstraní množství zločinův a neštěstí. Vzpřímí opět hříšníka, jejž slabosti jeho od Boha odtrhly. Těší, a to jest nesmírně mnoho, umírajícího v okamžiku, kdy se má před svým Bohem a soudcem objeviti.

Jaké změny by nastaly v naší vlasti, kdyby každý kajicně a upřímně se zpovídati chtěl!

Pak by policie a soud neměl téměř ničeho na práci. V jediném církevním přikázaní: »Jsi povinen každého roku alespoň jednou své hříchy svému zřízenému knězi zpovídati,« spočívají mocné prostředky, aby svět proměnily, ode všech nedostatkův uzdravily.

Dle ovoce máš strom poznávati!

Jak náboženství vůbec, tak také zpověď nemá jiných nepřátel, než zlé náruživosti.

XXXIII.

Já však nepotřebuji se zpovídati; nemám si co vyčítati, nikoho jsem nezabil, neokradl, nikomu neublížil. Nevěděl bych, co mám ve zpovědnici říci.

Odpověď: Jest to celý výsledek, milený příteli, zpytování tvého svědomí? Buďto jsi snad zvláštní výminka od pravidla, nebo nevidíš zřetelně na dno svého svědomí. Třetího nestává, a mám-li ti bez obalu své mínění říci, pak jest toto: jsem přesvědčen, že jsi slaboch, jak ostatní lidé, a to jest druhá domněnka, která jedině spravedlivá jest.

Domníváš se, že si nemáš co vyčítati? Pojď, dovol, abychom tu věc poněkud spolu ohledali: Bylo by skutečně zvláštní, kdybych v tvém nitru naposledy uměl lépe čísti, než ty sám.

1. V jakém poměru jsi s milým Pánem Bohem? Nebudeš moci upříti, že jsi mu tu neb onu »maličkosť« povinen. On zajisté není pro nic za nic tvůj Stvořitel, Otec, tvůj Pán, tvůj poslední cíl. Nuže, řekni mi, zdali Jej ctíš, zdali každého dne k Němu se modlíš, Jemu za Jeho dobrodiní děkuješ? Posloucháš-li Jeho přikázaní? Prosíš-li Ho za odpuštění, když je přestoupíš? On, Pán, má býti hlavním zaměstnáním tvého života; je jím alespoň částečně? Pozoruj jedenkráte pohany a divochy, vzývají své modly; ty však, jenž pravého, živoucího Boha znáš, nežiješ-li tak, jako by Ho docela na světě nebylo?

To jest přece bod, jejž jsi jistě tak důkladně nemusil prozkoumati, jak jsi se právě domníval, že si nemáš co vyčítati, že bys snad přišel do rozpaků, co máš zpodvědníku říci!

2. A tvé povinnosti vzhledem k bližnímu, — jsi jim snad věren? Ruku na srdce! Ach, také zde nenedostávají se chyby. Upřímná a účinná bratrská láska blíženecká; obětavosť pro jiné; milosrdenství s jinými; trpělivosť pro chyby svých spolubratří; šetření jejich pověsti; ochota, jejich urážky odpouštěti; dobrý příklad; povinnosti občanské; povinnosti rodinné, jako syn či otec, jako manžel; povinnosti dobrého pána, nebo služebníka; dobrého, věrného přítele; povinnosti svědomitého dělníka, nebo spravedlivého a přátelského obchodníka atd., atd. —

Dlouhý to seznam, není-liž pravda? Vyplňuješ-li všechny tyto povinnosti? Domnívám se, že i zde dosti látky najdeš k příští své zpovědi!

3. Co se týče povinnosti k sobě samému, stojím ti za to, že zde je ještě více k přemýšlení.

Hleď, máš duši; jak staráš se o její spásu? Nežiješ-li snad téměř právě tak, jako bys žádné neměl? Činíš-li, co spravedlivé jest, jaké pohnutky oživují tě? Víš přece, že vše závisí od úmyslu. Špatný úmysl činí věc na pohled i nejlepší — špatnou. Tedy — činíš-li dobro z citu povinnosti, abys vůli Boží plnil, abys se Bohu líbil, anebo činíš-li to snad z osobního užitku, abys se ukázal, abys světem vážen a ctěn byl?

Jak mají se věci v příčině tvé střídmosti, tvé zdrželivosti, především tvé čistoty srdce?

Kdybys tak svého syna ve své přítomnosti si počínati viděl, jak ty si vedeš, — domníváš se, že se to děje v úkrytu, avšak děje se to v přítomnosti všudypřítomného Boha; — co bys o něm myslil? Nepokládal-li bys ho za velkého hříšníka?

Kdyby nějaký muž před tvou ženou, tvou dcerou, tvou sestrou takové věci předříkával, jako tys je často před mladými děvčaty a jinými dámami předříkával; — nepokládal-li bys ho za nějakého sprosťáka a nevyhodil-li bys ho před dům?

Nuže, co u druhých vinou jest, to u tebe není?

Věř mi jen, že bych mohl toto zpytování svědomí ještě dále prováděti; daleko nejsme ještě na dně nádoby. Ale nechť nám to stačí, abych tě přesvědčil, záleží-li ti

na tom, oproti své domnělé nevinnosti a dokonalosti dosti látky k dlouhé a důkladné zpovědi najdeš. — Naznačil jsem ti z hříchů, které tuto látku tvořiti musí, ty nejhrubší. Ty však máš, a to předpokládám též — dobrou vůli se z nich vyznati, jakmile jsi je poznal. Znáš snad i nějakého důstojného kněze. — Nuže, jdi k němu, on přijme tě s radostí a ve jménu milého Boha ti hříchy odpustí.

Buď dobré mysli a vzmuž se na cestu. Jen první krok stojí přemáhání; těžkosti pominou rychle, radosť ti však zůstane. —

»Avšak,« — namítneš mi nyní — »avšak já mám přece tuze mnoho říci.«

Tím lépe! Zpovědníci mají velké hříšníky, mají-li jen pravou lítosť, ve větší lásce, než malé.

Ještě něco? »Na všechno si nevzpomenu!« — Nic nevadí! Řekni, co ti po dokonalém zpytování na mysl přijde, lituj všeho, co ti i nenapadá. Milený Pán Bůh nežádá než dobrou vůli; všechno ti odpustí. Hlavní věc při zpovědi jest lítosť.

Jdi a zpovídej se; poslechni mne! Uvidíš, že budeš potom šťastný a blažený. Neboť pravé štěstí na zemi záleží přece jen v pokoji srdce a duše, kterýžto pokoj samojediný ovocem dobrého svědomí jest.

XXXIV.

Já znám však tak mnohého pobožnůstkáře, který opravdově není lepší, než ostatní lidé. Ten neb onen, který se často zpovídá, ještě se nestal lepším.

Odpověď: To jiného nedokazuje, než:

1. tento člověk není od srdce pobožný, anebo konečně nedobře poučen o pobožnosti, kterou jen zevně vykonává a při tom docela ducha zanedbává, kterým se především zaměstnávati máme;

2. tento člověk má třeba také protivnou povahu mysli, ježto ho ani mocné působení svaté svátosti pokání nenapravuje, jako veliké množství;

3. nebo — a to jest pravdě nejpodobnější — neposuzuješ tohoto člověka s potřebnou nestranností, jsi

naproti němu zaujat, naposledy velice nespravedlivým.

Na to nesmíš, milený příteli, především zapomenouti, křesťan nepřestává proto hned člověkem býti, je-li křesťanem. Slabosti, poklesky naší ubohé, hříchem velice zubožené povahy lidské podrží i křesťan; proto není jeho život povždy v souladu s jeho zásadami, i s jeho přáními, s jeho úmysly.

Jestli však náboženství všechny chyby povahy naší hned nenapraví, jestliže na místě, a ne dokonale všechny nedokonalosti nezničí; pak zmenšuje jejich počet a jejich sílu, zničí je pozvolna. Neboť ono nám rozkazuje, bez ustání je potírá; poskytuje nám prostředky docela jednoduché, avšak velice mocné prostředky, abychom netoliko dobrými se stali, nýbrž dokonce dokonalými, jak dalece se to s lidskou slabostí snáší.

Hleď na svaté! na svatého Františka Saleského, sv. Františka Xav., sv. Vincence z Pauly! —

Co byli? praví křesťané, nic více. Mocné a bezelstné duše, které oněch poskytnutých prostředků používají, odkládají též v brzku své chyby a stávají se pak lepšími, pak dobrými, konečně znamenitými křesťany.

Ale to je jisté, že většina těch, kteří tak hlasitě o »pobožnůstkářích« křičí, o tři čtvrti desetkrát horšími jsou, než tito růženečkářové. Vidí třísku v oku bližního, břevna však ve svém vlastním nepozorují.

Náboženství nemůže jinak, než lepšiti. Kdo jest křesťanem a přece chyby má — kdyby nebyl křesťanem, měl by tytéž chyby, ne-li větší a více, a měl by k tomu ke všemu ještě tu hlavní chybu, kterou i ty máš, který haníš onoho křesťana pro jeho pobožnosť, tu chybu: že by milému Bohu povinné služby nedával vzýváním, modlitbou a pobožností, kterouž přece Bůh od každého žádá.

XXXV.

Jak může tělo Ježíše Krista v konsekrované hostii skutečně přítomno býti? To přece je nemožné!

Odpověď: Jen jedno ti musím zodpověděti, a to ti dostačí jistě:

Je tomu tak, tedy musíš tomu věřiti, třeba nerozumíš, jak se to díti může.

Pravil jsem: jest tomu tak, Ježíš Kristus jest pravdivě a skutečně ve Svátosti oltářní, ve sv. hostii přítomen; po předsevzaté při mši svaté konsekraci po pozdvihování není již více chlebem a vínem, co na oltáři a v rukou kněze se nachází, nýbrž jest to tělo a krev našeho Pána a Spasitele Ježíše Krista, on jest živoucí přítomen, avšak zahalen pod jednoduchými způsobami chleba a vína.

Abych tě mohl, milený příteli, o tom přesvědčiti, chci za svědky povolati naše všechna staletí křesťanské doby od apoštolů počínaje, až na naše časy, ve kterých všichni věřící uctívali a hlasitě rozhlašovali skutečnou přítomnosť Ježíše Krista ve Svátosti oltářní.

Mělo by na tebe, tak se domnívám, poněkud a nemálo působiti, kdybys tak ty největší veleduchy, nejučenější a nejhlubší učitele spatřil, kteří naprostou věrou svaté tajemství ve Svátosti oltářní uctívají.

Avšak jednak by nás to v příliš dlouhé a dalekosáhlé výklady vedlo, jednak bych s tebou jednal jako s člověkem, který se bez zaujatí ptá, beze lsti, s počestnou odhodlaností věřiti. K tvé víře, k tvé ochotě věřiti toliko se obracím a předvedu ti doslova a beze všeho vysvětlování vlastní slova Ježíše Krista z Písma svatého. Ježíš Kristus tvrdil a rozhlašoval, že poslední svatá večeře On Sám jest, Jeho tělo, Jeho maso, Jeho krev.

A sice mluví o tom ve dvou rozdílných dobách, poprvé asi rok před umučením a smrtí svou, aby toto svaté tajemství přislíbil, a podruhé v předvečer svého utrpení, aby poslední svatou večeři ustanovil a tak ono přislíbení vyplnil.

1. V šesté kapitole svého evangelia vypravuje nám evangelista Páně sv. Jan výjev nasycení 5000 lidí pěti chleby a dvěma rybkami — a že Ježíš druhého dne na to k lidu, který Ho následoval za jezero Tiberiadské, o tomto nasycení mluvil. Při tom pravil ona slova, jež jsem tvému přirozenému rozumu jednoduše předložil.

Nejprve žádá, abychom Jeho slovu věřili, poněvadž to, co dále mluviti chce, největší tajemství víry jest.

Verš 47. »Amen, amen pravím vám, kdo ve mně věří, má život věčný.«

48. **„Já jsem chléb života.“**

51. **„Jáť jsem chléb živý, jenž jsem s nebe sestoupil.“**

52. »Kdo jí z tohoto chleba, bude žíti na věky. **Chléb však, který já dám, jest mé tělo,** kteréž vydám za život světa.«*)

53. Tedy hádali se židé a pravili: »Jak může nám tento své tělo k jedení dáti?«

54. Ježíš k nim pravil: »Amen, **amen pravím vám, nebudete-li jísti těla Syna člověka a jeho krve píti, nebudete míti v sobě života.**

55. **„Kdo jí mé tělo a krev mou pije,** má život věčný a já jej vzkřísím v den nejposlednější.«

56. **„Neboť tělo mé jest právě pokrm; a krev má právě jest nápoj.“**

57. **„Kdo jí mé tělo a pije mou krev,** ve mně přebývá a já v něm.«

58. Jako mne poslal živý Otec a já živ jsem pro Otce: tak i ten, **kdo jí mne,** živ bude pro mne.«

Židům, kteří rozhodně se proti tomu vyjádřili, ježto berou Jeho slova docela a toliko slovně tak, jak je řekl (a ne snad obrazně a bezvýznamně), kteří však, jak i ty činíš dnes, milený příteli, nechtějí věřiti na možnosť tohoto tvrzení, jim Ježíš znova a zcela rozhodně svoji skutečnou, podstatnou přítomnosť v chlebě svaté večeře, kterou chtěl dáti, oznámil a dokázal.

Co tomu říkáš, milený příteli? Nevěříš snad vlastnímu slovu svého Pána a Spasitele Ježíše Krista? Odpíráš Mu víru, utvrzuje-li tě, že poslední svatá večeře

*) Zde dobře jest poznamenati, že Ježíš Kristus zde teprve tajemný chléb přislibuje, a přece nedává, neboť praví: „který vám dám.“ Proto to není na žádný způsob, jak protestanté tvrditi chtějí, toliko obrazné rčení. Neboť zde nemluvil toliko nevlastním způsobem o učení, které kázal, neboť toto učení započal již udíleti a konal je neustále, a co již bylo dáno a ještě se dává, to se již více nepřislibuje.

Jeho tělo a Jeho krev jest. Toto vysvětlení jest tak jistě a ne dvojsmyslně vyjádřeno, že protestanté se nadarmo po tři sta let sem a tam obracejí a hlavu si lámou, aby nezvratné zřejmosti těchto slov unikli.

2. Jestliže tato slova Ježíše Krista, slova zaslíbení, jasná jako pravda sama jsou, jasná jako slunce — pak jsou slova ustanovení večeře Páně neméně srozumitelna.

Svatí evangelistové Matouš, Marek a Lukáš vypravují nám o poslední večeři, kterou Spasitel se svými učenníky měl. Matouš v kapitole 26., verši 27.; Marek v kapitole 14., verši 22.; Lukáš v kapitole 22., verši 19. »Po večeři vzal náš Pán chléb do svých svatých a úctyhodných rukou, dobrořečil, žehnal a lámal, dával jej apoštolům svým a řekl: **„Vezměte a jezte všichni z toho, neboť totoť jest mé tělo.“**

Není to dosti srozumitelné? Kristus praví: **„Toto,** co mám v rukou a vám dávám, **jest** (ne snad znamená), co jest to? **jest mé tělo.“**

Na to dal ještě apoštolům, kteří prvními kněžími byli, rozkaz, ale také plnomoc totéž činiti, co právě sám činil, neboť připojil bezprostředně slova:

»Kolikrátkoli toto činiti budete, čiňte to na mou památku (Luk. 22, 19) — t. j. čiňte, já sám jsem činil.«

Každý rozumný a nepředpojatý člověk nechť slyší a uvažuje: **„Totoť jest tělo mé!“**

Já se svého stanoviska pravím hlasitě a zřejmě, že toto jediné slovo mně stačí, netoliko, aby mně snad nejokázaleji bylo dokázáno, že Ježíš Kristus pravdivě, podstatně ve svaté večeři přítomen jest — nýbrž také, aby mne právě tak zřejmě přesvědčilo, že jest pravý Bůh: neboť ještě nikdy nic podobného nikdo nemluvil, nikdy nemohl žádný člověk něco podobného říci.

Mimo to ti ulehčí velice, milený příteli, též dvě velice jednoduché poznámky tvoji víru v tajemství nejsvětější Svátosti oltářní. Prvá jest následující:

Tělo Ježíše Krista, jenž ve svaté hostii přítomen jest, nachází se v nadpřirozeném, tajemném stavu, docela rozdílném od onoho stavu lidského

těla, ve kterémž my je v tomto životě vidíme; a to, co by ve smrtelném, pozemském, bolestném, pomíjejícím stavu nemožným bylo, bude možno v tomto nesmrtelném, nebeském, nehynoucím stavu; mezi oběma stavy jest nesmírný rozdíl.

Může-li železo nebo měď, pokud ve svém obyčejném, tvrdém stavu se nalézá, jakožto surovina atd. atd. podobu kadlubu na se vzíti? Zajisté ne! Vidíš-li však kov žárem ohně v tekutinu obrácený, pak docela lehce vnikne do nejjemnějších záhybů kadlubu a tuto podobu na se vezme.

Čím se stalo možným, co původně nemožným bylo? Toliko proměnou stavu. To budiž ti porovnáním pro možnosť, že tělo našeho Pána Ježíše Krista v nejsvětější Svátosti oltářní přítomno býti může.

Kdybychom tedy mohli sami dokázati, že tělo Páně žádným způsobem v nejsvětější Svátosti oltářní přítomno by býti nemohlo v tom stavu, v jakém na zemi žil; pak by tím ještě daleko nebylo dokázáno, že by snad v nějakém jiném, novém, naší pozornosti a zkoumání nepřístupném stavu tělo Páně pod způsobami chleba přítomno býti nemohlo.

Druhá poznámka jest však následující, ještě důležitější: Příroda poskytuje nám nesčetné příklady proměny nějaké látky v jinou, která na první pohled nemožnou se zdá býti. Nejnápadnější z těchto všech příkladů jest přece nepopíratelně to, co ty sám, milený příteli, každodenně vícekráte než jednou sám na sobě prodeláváš, totiž proměna životních látek výživných. Chléb, který jíš, přeměňuje se tajuplnou činností v tvou vlastní krev, v tvé vlastní tělo; — chléb jsi jedl, tvé tělo však, látka, z které tvé tělo sestává a které přece žádným chlebem není, se tím rozmnožuje. Podstata chleba se proměňuje v podstatu těla. Když tedy Bůh každý den v tobě samém přirozeným způsobem — toto činiti může — proč by nemohl on, všemohoucí, totéž — proměnu podstaty jedné v jinou (transsubstance), — též nadpřirozeným způsobem v tajemství svaté večeře totéž učiniti?

Domnívám se, že nahlédneš, že to není nemožné, aby Bůh svou všemohoucností chléb a víno na našich

oltářích podstatně v tělo a krev našeho Spasitele Ježíše Krista proměnil. Nahlédneš, že církev, ana skutečné a podstatné přítomnosti Ježíše Krista v nejsvětější Svátosti oltářní učí, neučí nesmyslnosti, něčemu, co samo v sobě nemožného a proto smyslům odporného býti musí. Naději se, že nebudeš souhlasiti více v této předhůzce s nevědomci, s nerozumnými.

Avšak nyní — jak se děje tento uctění hodný zázrak? Tážeš se mne opravdu ještě takto, milený příteli? Pak ti odpovídám klidně a beze strachu: »Toho docela nevím, toho největší učenci právě tak nevěděli, aniž by to kdy člověk věděti mohl. Jest to tajemství Boží, jest to tajemství, a proto předmět víry. Nevíme dále nic více, než: jest tomu tak; a to nám stačí.«

Ježíš Kristus, král duší, život křesťanů, vrchní hlava církve, útočiště hříšníků, ten dobrý a přelaskavý Spasitel, Utěšitel všech trpících, nachází se pomocí tohoto uctění hodného tajemství bez přestání uprostřed svých dětí. A poněvadž je Bůh a zároveň člověk, tedy jest živoucí pouto, které nás s Jeho Otcem a naším Otcem spojuje. Ježíš klaní se nejdokonaleji Svému Otci a co našemu uctění, našim nedostatečným pobožnostem schází, to doplňuje. Prosí bez ustání o smilování za hříchy, kterých svět opět a opět se dopouští. Byl přítomen a jest přítomen všem pokolením, jež miluje a vykoupil, jedno jako druhé. Jest jim přítomen, aby ode všech až do skonání světa slib věrnosti, úcty, vzývání, modliteb přijímal.

Je-li tedy nejsvětější Svátosť oltářní tajemství víry, pak jest to, a to ještě ve větší míře, tajemství lásky.

Nuže pojďte všichni, chceme věřiti, milovati a se klaněti! —

XXXVI.

Nepotřebuji na mši svatou choditi; doma se mohu modliti právě tak dobře k milému Pánu Bohu.

Odpověď: Modlíš-li se však také velice pilně doma? Nezazlívej mi to, milený příteli, — nemohu se mýliti! Avšak podezřívám tě poněkud, že se doma právě tak málo modlíš, jako v kostele. Také se vůbec nejedná

o to, zdali se můžeme právě tak doma k Bohu modliti, jako při mši svaté; nýbrž otázka jest: chce to Bůh míti, abys se doma sám nemodlil v neděli a ve svátek, nýbrž při mši svaté k němu se modlil? A odpověď zní: Chce to tak míti!

Pamatuješ se ještě dobře, že jsme spolu již jednou o církevních přikázáních mluvili, a že jsme se tehdy shodli: »Co sluhové katolické církve ve věcech náboženství nařizují, zavazuje ve svědomí křesťany«, poněvadž sluhové vydávají zákony, mocí od Ježíše Krista samého jim danou. Srovnej slova, jež Spasitel sám ku svým učenníkům při jejich prvém rozeslání do světa pravil: »Kdo vás slyší, mne slyší, kdo vámi pohrdá, mnou pohrdá.« Evangelium sv. Lukáše, kapitola 10., verš 16., a sv. Matouše, kap. 10., verš 40.

Ježto nám nyní církev rozkazuje, v neděli a o svátcích mši svaté přítomnu býti — tedy jest to neposlušnosť k našemu Pánu Ježíši Kristu, neposlušnosť k Bohu samému, zmeškáme-li návštěvu mše svaté.

Toto přikázaní jest však velice důležité, neboť původní příčina, pro kterou církev je vydala, jest předůležitá: totiž nutnosť veřejné bohoslužby. Nežijeme sami o sobě, jako jednotliví lidé, každý sám pro sebe, — žijeme též jako křesťané, t. j. jako členové jedné náboženské společnosti, jako členové katolické církve, která od Boha samého založena jest. Tato však církev, jakožto obecenství, má ještě povinnosti k Bohu, a proto musí každý člen tyto společné povinnosti vyplňovati a netoliko své zvláštní povinnosti jakožto jednotlivá bytosť.

Tato veřejná bohoslužba křesťansko-náboženské společnosti, t. j. církve, záleží právě v tom, že mši svaté jsme přítomni, kdež se všichni shromažďujeme a spojujeme u přítomnosti našeho Boha, v Jeho stanu, v dnech, které k tomu účelu určeny jsou, dílem od Boha samého, dílem od našeho Ježíše Krista, dílem od Jeho apoštolů a jich nástupců.*)

---

*) Pán Bůh ustanovil před stvořením světa sedmý den za den odpočinku na věčnou paměť stvoření a věčnosti. Neděle se proto

Kdo se v těchto slavných dnech nepřipojí k ostatní křesťanské rodině — takovou však je společné křesťanstvo, jest v malém každá křesťanská osada, — kdo se od ní odlučuje, ten zříká se v jistém ohledu svého křesťanského jména, svých práv, kterých jako dítko Boží, jako učenník Ježíše Krista, jako spolučlen katolické církve požívá.

Jest těžkým hříchem v nedělích a přikázaných svátcích mši sv. zanedbávati, neospravedlňuje-li nás nějaká důležitá potřeba. Čím lépe jsi, milený příteli, velikoleposť, svatosť a božskou dokonalosť mše sv. poznal, tím lépe budeš též poznávati, že tomu tak jest.

Mše svatá jest středem celého náboženství. Jak by to mohlo též jinak býti? Jest ona nekrvavé opakování oběti Ježíše Krista, kterýž jest středem celého náboženství, Bůh všech křesťanů, konec a počátek všech věcí. Ve mši svaté jest Ježíš Kristus přítomen živoucí, proměněn, ve svém božství a člověčenství a dokonává nanovo zde nejvyšší a nejdůležitější úkon svého celého života, svoji oběť.

Člověk se hříchem svým od Boha odtrhnul, kadidlo jeho modlitby bylo toliko ještě nečistým kadidlem. Ježíš Kristus, Syn Boha, se stal člověkem, za nás trpěl, za nás zemřel a tuto chybu odstranil, svatý pořádek opět zjednal. On nás vykoupil, poslal duším našim Ducha svatého, který věčným životem duší jest. Jakmile jsme s Ježíšem Kristem milostí spojeni, t. j. jakmile Jeho Duch naše duše oživuje a posvěcuje, pak máme záruku věčného života, a jestliže se v tomto šťastném stavu milosti nacházíme, pak přijdeme, abychom zde na věky nezůstali, do věčného blaženého života. Ježíš Kristus jest tedy náš Spasitel, oběť za naši spásu duší. Jeho celý život byl přípravou na tuto velikou oběť, kterou na svém kříži na Velký pátek Bohu Otci přinesl.

Pozoruješ nyní, — mše svatá není nic jiného, než nekrvavé obnovení této oběti Ježíše Krista po všechna staletí a při všech pokoleních. Mezi obětí na kříži a mší

---

dle toho tak nazývá „den Páně“, den, v který se především a obzvláště s Ním zaměstnáváme a se na věčnosť připraviti máme, kterážto věčným dnem odpočinku, věčnou nedělí bude.

svatou není podstatného rozdílu, jest to tatáž oběť, jen pod rozdílnou podobou obětovaná. Obětující kněz jest jeden a týž: Ježíš Kristus, viditelně na hoře Kalvárií, na oltáři však neviditelně a knězem, jakožto svým zástupcem se v oběť dávaje. Tyto rozdílnosti jsou zevnější, jsou jen nepodstatné rozdílnosti; věc, podstata, oběť jest jedno a totéž.

Byla to vůle dobrotivého Spasitele, aby všichni lidé toho štěstí účastni se stali, úkonu svého vykoupení přítomnu býti, aby každý osobně od něho požehnání přijati mohl, které všem uděluje.

V okamžiku pozdvihování, uprostřed mše svaté, sestupuje Ježíš Kristus, ona oběť velikého vykoupení, na oltář a představuje se znova svému Otci, aby se mu ve jménu našem klaněl, aby ve jménu našem Mu děkoval, aby Ho ve jménu našem za odpuštění prosil, za nás, které hříchy nehodnými činí, abychom si od Něho sami milosť veškeru a dobra vyprosili, jichž potřebujeme.

Tajuplnými a božskými slovy pozdvihování, jež kněz, anebo spíše Ježíš Kristus sám skrze svého sluhu vyslovuje, uskutečňuje se tentýž zázrak lásky, který při prvním Zeleném čtvrtku při poslední svaté večeři Páně se s Jeho učenníky od něho stal; denně na oltářích chléb a víno jsou totiž v tělo a krev Ježíše Krista proměněny a podrží toliko podobu chleba a vína, tak sice, že po pozdvihování jen tělo a krev Ježíše Krista na oltáři, Ježíš Kristus sám živoucí a pravdivě přítomen jest, tak že v nejsvětější Svátosti všechny stavy, všechna tajemství svého smrtelného a svého zázračného života spojuje a obsahuje.

Pravil jsem však, milený příteli, že okamžik pozdvihování jest okamžikem vlastní mše sv., a ve skutečnosti představuje se Ježíš Kristus v tomto okamžiku znova svému Otci a obnovuje obětování svého utrpení a své smrti za naše vykoupení, za naši spásu, kterou na kříži dokonal. Vše, co před pozdvihováním se děje, jest jen příprava k této uctění hodné oběti. Vše, co potom následuje, jest dokonání její a poděkování za ni.

Dle všeho, co jsem zde řekl, milený příteli, budeš jinak mluviti, tak asi alespoň myslím.

Přijď, prosím tě, přijď budoucně se všemi svými bratry, přijď ku svému Spasiteli a Vykupiteli, k vůli tobě, jako pro ostatní sestupuje a obětuje se v onom velkém tajemství. Miluje tě, žehná ti. — A ty, který Jeho pomoci tak potřebuješ, který bez Něho svou duši bez záhuby nemůžeš zachrániti, ty bys Ho chtěl zanedbávati, anebo dokonce Jím snad pohrdati? Ty bys přednosť chtěl dáti malicherným, opovržení hodným zaměstnáním, maličkostem, hloupostem před tím, Jenž nejvyšší, nejlepší jest? Ne, toho neučiníš! Nás'eduj mne! Jdi do sebe, polepši se, vyplň povinnosť jednu, která sice vážná a nevyhnutelná jest, avšak zároveň zcela snadná. Vrhni se v neděli před milého Boha na kolena svá, přehlédni v mysli minulý týden a vypros si nových milostí pro následující. Bůh ti dá své požehnání a budeš šťasten.

XXXVII.

Avšak já nemám času.

Odpověď: Máš čas k jídlu?

Jistě!

A proč jíš?

Kdo by se jen tak podivně tázal? Jím, abych nezemřel, neboť pokrm jest život těla.

Co má větší cenu, tvá duše, nebo tvé tělo?

Zase taková podivná otázka! Beze vší pochybnosti, že má duše. Ale pak, milený příteli, čiň alespoň tolik pro duši svou, která větší cenu má, jako pro tělo činíš. Nalezneš si, uděláš si čas, abys se staral o život svého těla; — o život však své duše nesmrtelné se starati, k tomu bys nenalézal žádného času?

Vezmi jednou ten případ: tvému chlebodárci by napadlo, nepopřáti ti ani času k jídlu. Co bys učinil? Myslím beze vší pochybnosti, že bys jej a jeho obchod opustil a řekl: »Především žíti musím.«

Hleď, ještě s důraznějším hlasem volám k tobě: »Především, a dokonce dříve nežli na život svého těla pomyslíš, docela a zcela především starej se, aby tvá duše nezemřela! Neboť ona jest přední část tebe. Ona jest to, která tě člověkem činí, neboť dle těla nejsme nic více, než zvířata. Duše toliko činí člověka člověkem, jí rozeznává se toliko od milého dobytka.

Život této duše poskytuje ti však náboženství; neboť ono spojuje duši tvou s Bohem.

»Nemám času toto náboženství vykonávati,« chceš ještě nyní tak mluviti, milený příteli? Ne, nechceš tak mluviti!

Ve skutečnosti nemá žádný člověk práva, o čas k tomuto zaměstnání tě připravovati; nikdo, — ani zaměstnavatelé, ani mistrové, ani učitelové, ani rodiče, nikdo beze vší výminky. Věčnou spásu ti ukrádati nemá práva žádná bytosť; a kdyby se opovážil někdo toto svaté právo ti ohrožovati, pak by to byl případ, kde musíš poslušen býti velikého pravidla apoštolů: »Jest více Boha, než lidí poslouchati.«

Avšak, namítáš mi, mé postavení, můj úřad atd., atd., jest mi v cestě, chci-li o spásu své duše se přičiňovati.

Jest tomu skutečně tak? vážně se táži. Rozmysli dobře, co mi odpovíš; neboť řekneš-li mi po zdravém uvážení ano — pak jest potřebí, abys se svého stavu, úřadu atd. zřekl a jinak volil.

Proč to? — Život pomíjí letem, věčnosť zůstává. Proto musí myšlenka na věčnosť, ohled na věčnosť náš život říditi a ovládati.

»Co platno člověku, kdyby celý svět získal, na duši své však škodu trpěl?« praví sám Pán Ježíš Kristus (Matouš 16, 26.).

Mluvme o té věci zřetelně! Není pravda, že ve svém postavení nemůžeš křesťansky žíti, nemůžeš ničeho pro blaho své duše učiniti, že ti tvé postavení překáží, když ranní a večerní kratičkou modlitbu se pomodliti chceš, když někdy za dne srdce své k Bohu pozvednouti, Jemu své modlitby, svoji práci, své potřeby obětovati chceš.

Tvůj stav tě nenutí klíti, jméno Boží nadarmo bráti, do krčem a hostinců choditi, a jak vůbec všechna ta milostná místa se nazývají (vlastně jsou to příležitosti k prostopášnostem a darebnostem). Kdybys chtěl času, který jim obětuješ, lépe použiti, abys totiž pro spásu své duše pracoval, pak by stačoval tento čas, ano přebýval by ti, abys své povinnosti jako křesťan vyplňoval.

Právě tak málo ti překáží tvůj stav v tom, abys v čase před velkými slavnostmi církevními jednou večer po skončeném denním díle k jistému zpovědníku šel prositi za odpuštění hříchů svých a bys plnil radu a povzbuzení ku ctnostnějšímu životu.

Uvažuješ-li o tom v jasnějším světle, milený příteli, tedy máme nebo nalezneme ve věcech svědomí povždy čas konati, co konati chceme. Avšak chtíti musíme; vážnou, pevnou, silnou vůli a vytrvalosť musíme míti.

Proto neříkej opět: »Nemám času, abych povinnosti jako křesťan vykonával« — neboť bys se přes příliš mnoho klamal. Snad ovšem můžeš poněkud oprávněně říci: »Nemám tolik času, není mně to tak lehké, jak bych si přál.« To může býti! Avšak dobře uvaž, uvaž opět a opět, že Bůh na srdce a dobrou vůli hledí, že srdce a vůli od nás žádá. Abychom milého Boha zcela srdečně milovali, abychom hříchům unikali a jim se vyhýbali, abychom poklesků svých litovali — k tomu nepotřebujeme mnoho času; právě tak málo, abychom každý den své modlitby vykonávali, po všechny neděle jednu mši sv. slyšeli, — nebyl by delší čas ten, než malá půl hodinka. Právě tak málo, abychom ročně čtyři- nebo pětkráte k zpovědi a svatému přijímání šli. Jiní vykonávají všechno toto, a ještě více. Znám mnoho lidí, jimž neuplyne měsíc, aby svatých svátostí nepřijali, a nejsou proto snad méně dobrými obchodníky nebo dělníky. Jak to dělají? Ptej se jich, napodob je, především však nechť ti jako jim neschází dobré vůle a buď ujištěn, že budeš jak oni dobrým křesťanem a též tak žíti, jednou však že s nimi do nebe přijdeš a ne do pekla. To je jisté, že kdo milému Bohu nechce svůj čas obětovati, že tomu milený Bůh neudělí svou věčnosť.

XXXVIII.

Nemohu! Jest to velice obtížné!

Odpověď: Avšak řekni opět a opět: Nechci! »Kdo chce, může!« jest staré, dobré přísloví, a neplatí nikde více, jako ve věcech svědomí, spásy duše.

Tobě, milený příteli, neschází síla a bohatství, nýbrž čilá chuť, dobrá vůle. Lekáš se námahy, vyhýbáš se jí, couváš před ní. Pravé křesťanství vlévá sílu. Dobrý křesťan podobá se dobrému bojovníku, jejž všechno úsilí nepřátelské ještě více k boji pobádá, který se ničeho nebojí. Spoléhá na Ježíše Krista a čerpá z této důvěry veškeru svoji sílu. Vyvázne-li, padne-li jednou, pak opět vstane a začne boj na novo a čileji než dříve.

»Nemohu!« Žalostivá to řeč! Lenoch, který z rána zívá, se natahuje, se v posteli válí a opět usne, na místo aby pracoval, také praví: »Nemohu!«

Přijde den, kdy nahlédneš, že jsi mohl. Avšak pak ve skutečnosti nebudeš míti více času, neboť doba ku dílu spasnému bude již uplynulá. Tento den přijde! Pak budeš již před soudnou stolicí Ježíše Krista státi a z Jeho úst hrozný výrok slyšeti: »Odejděte ode mne, zatracenci, do věčného ohně, který pro ďábla a jeho společníky připraven jest.« (Evangelium sv. Matouše 25, 41.) Pak ovšem pochopíš, že jsi mohl, avšak bohužel pozdě.

Avšak v tom, milený příteli, co zde přednášíš, nespočívá ani trochu pravdy. Ne, nemůžeš ve skutečnosti své vášně a náruživosti přemoci a vznešené křesťanské ctnosti konati, nemůžeš, nechceš-li k tomu potřebné síly zde hledati, nikde jinde nalézti. Ne, nemůžeš skutečně hříchy, které ti zvykem téměř druhou přirozeností se staly, pominouti, nepoužiješ-li prostředků, kterých Ježíš Kristus, tvůj Vykupitel a Spasitel, k tomuto účelu do rukou své církve dal.

A tyto prostředky? — Znáš je dobře, milený příteli; v oněch šťastnějších dobách, kdy jsi byl ještě nevinný, čist a ctnostný, poněvadž jsi byl dobrým křesťanem, tehdy jsi použil těchto prostředků, poznal jsi z vlastní zkušenosti, jak sladky a mocny jsou.

Tyto prostředky se jmenují: Modlitba, svěcení neděle, poučení v náboženství při kázaní a při duchovních cvičeních, ale především častější přijímání svátosti pokání a nejsv. Svátosti oltářní, vyhýbání se nebezpečným příležitostem, hříšným radovánkám, špatným společnostem a špatným knihám. Aniž bys těchto prostředků užil, do opravdy a vytrvale užil, nemůžeš ovšem ctnostným býti. Pomocí těchto prostředků netoliko že to dokážeš, ale také shledáš, že není na světě nic lehčího a sladšího.

Jdi a rozhlédni se kolem! Tolik mladých lidí, tolik lidí každého věku a stavu mají ještě větší vášně než ty; zkrotili a opanovali je, jsou pány nad nimi. Přemnohý jest mnohem větším nebezpečenstvím vydán, než ty. Má mnohem větší překážky a těžkosti v každém ohledu k překonání, než ty. Vyhýbá se oněm nebezpečenstvím a překonal ony překážky a jest vítězem. Proč bys nemohl ty, čeho on dosáhl? Jen s chutí! Neschází ti nic než chuť. Kdo chce, ten může. Jakmile jen do opravdy vážně chceme, jsme křesťany.

XXXIX.

Ale lidé se mi vysmějí! Nechci si na podivína hráti; nutno jest se přispůsobiti, jak ostatní to činí.

Odpověď: Milený příteli, táži se tě opět, místo odpovědi: Jsi beránek anebo jsi člověk? To vím dobře, že ovečky za sebou slepě utíkají, spadne-li nejprvnější ze stáda do jámy, tedy následuje druhá prvou, za druhou třetí skáče atd. až k poslední, každá, poněvadž to ostatní dělaly. Ovečka dělá to jako ty ostatní, jiné. Mají však také lidé tak nesmyslným způsobem jednati? A přece jest mnoho lidí v tomto ohledu ovečkám podobno. Jen proto mnozí hrnou se do své záhuby, že to jiní také tak činí.

Pravíš, že si nesmíš hráti na podivína? A přece, přece jest zapotřebí, abychom se od těch velkých stád oddělili, ne z vysokomyslnosti, anebo že ostatními lidmi opovrhujeme, nýbrž proto, že máme býti ctnostnými i uprostřed tohoto světa, který jest hříšný.

Bohužel, že hříšní tvoří většinu, dělají modu a vedou velké slovo. Kdo pak jinou, pravou cestou bráti se chce, jest nucen, aby se oddělil, podivína hrál. Oddělení se jest znamením tedy, nevyhnutelnou podmínkou tvé věčné blaženosti.

Náš Pán a Spasitel Ježíš Kristus to sám výslovně a zřetelně rozkázal. V horním kázaní, ve kterém hlavní body své vznešené mravouky naznačil (Evang. sv. Matouše 5, 6 a 7): »Vcházejte těsnou bránou! Neboť široká brána a prostranná cesta jest, kteráž vede k zahynutí; a mnoho jest těch, kteří vcházejí skrze ni. Jak těsná brána a úzká cesta jest, kteráž vede k životu; a málo jest těch, kteříž ji nalézají.« (Kapitola 7., verš 13. a 14.)

Opět na jiném místě evangelia, při prvém rozeslání svých apoštolů, praví Ježíš (Matouš 10, 28.): »Nebojte se těch, kteří zabíjejí tělo, ale duše zabiti nemohou; bojte se raději toho, kdo duši i tělo zatratiti může do pekelného ohně.«

A opět při jiné příležitosti, když své učenníky a lid poučoval o podmínkách, pod kterými Jej následovati, Jemu se přidružiti můžeme, pravil: »Neboť kdo se za mne a za má slova stydí, za toho bude se styděti Syn člověka, až přijde ve své velebnosti.« (Lukáš 9, 26.) Konečně (Matouš v kapitole 10., verši 22.): »Kdo však setrvá až do konce, bude spasen,« t. j. kdo setrvá přes všechny překážky, obzvláště přes veškeren výsměch, všechny zlé příklady a úklady se strany špatných lidí. Tyto výstrahy, tato varování, toto přislíbení, dosti srozumitelna jsou.

A kdo varuje, kdo hrozí, kdo přislibuje? Jest to nejvyšší a poslední soudce sám, kterýž tento výrok učinil, On, jenž nižádné slovo nadarmo nepronesl, kterýž významná slova řekl (Matouš v kapitole 24., verši 35.): »Nebe a země pominou, ale slova má nepominou.«

Musíš tedy, milený příteli, nechceš-li na věky zahynouti, sice ve světě, ale ne se světem žíti, a musíš toto odloučení za slávu pokládati, daleko vzdálen jsa,

báti se ho, snad se ho styděti: Ono jest, kteréž nás následovníkem Kristovým činí.

»Avšak lidé se mi vysmějí,« namítáš mně? Nuže, co škodí? Nech je smáti! Z toho nezemřeš! »Nech psa na měsíc štěkati!« praví sv. František Saleský. Vysměj se jim sám, neboť oni jsou skutečně směšní, ty však máš pravou moudrosť. Kdo se má druhému posmívati? Blázen moudrému, anebo moudrý bláznu?

Kdyby se ti někdo vysmál, že jíš, nebo že chodíš po nohách a ne po hlavě, — přestal bys již proto jísti, přičiňoval bys se po rukách choditi? Zajisté ne! Proč však ne? Nu přece proto snad, poněvadž víš: co konáš a jak to konáš, jest dobré a rozumné, co bychom však od tebe žádali, bylo by hloupé. Oč by však bylo pošetilejší a nesmyslnější, kdybys věčné spasení své nesmrtelné duše v sázku chtěl dáti, abys krátký čas několika švindléřům se líbil, jichžto lehkomyslností, ba darebáctvím přece ve skutečnosti z plna srdce opovrhuješ.

Chvála z úst takových lidí jest vskutku ostuda. Jejich hana naproti tomu jest skutečnou chválou, neboť jest znamením, že jim podobni nejsme.

Pravíš-li, milený příteli, »že by se ti posmívali, nechci tedy raději svému Bohu sloužiti,« pak by to bylo právě tak chytré a moudré, jako kdyby někdo své vlasti nechtěl sloužiti ze strachu, že by se nepřátelům své vlasti nelíbil.

Přece však nesmíš si věc tak hrozně představovati. Nebudeš osamocen, rozhodneš-li se, se světem se rozhněvati a Bohu sloužiti. Jest sice více zlých lidí než dobrých, avšak počet ctnostných jest přece povždy větší, nežli se domníváme, obzvláště když stále víc a více náboženství mezi dobročinným panstvem půdy si zjednává a mezi ním se utvrzuje. U lidí v pravdě vzdělaných jest to čestné odporučení, může-li se o tobě říci, že jsi dobrým křesťanem.

Buď tedy laskavým, milostným, ochotným ku každému; žertuj s ostatními o všem, o čem bez urážky Boha žertovati smíme; a můžeš mi věřiti, že tě brzy, co se náboženství týče, na pokoji nechají, jestliže tě

jinak skutečně k vůli sobě znepokojovali a tobě se vysmívali. Nesmíš se však hned při prvním výsměšném slovíčku, při prvém zašilhání, při prvém soustrastném usmívání atd. se nechati másti a popustiti.

Nech ostatní, kteří tomu chtí, zahynouti, do záhuby se řítiti; víš lépe, jak věc se má. Zachraň duši svou!

Nech se smáti, kdo se smáti chce. Kdo se směje naposledy, směje se nejlépe!

XL.

Člověk nemá býti svatouškem, žádným pobožnůstkářem.

Odpověď: I Bůh uchovej! Svatouškem nemáš býti, jistě ne pobožnůstkářem. Kdo pak to tvrdí? Svatouškování není náboženství, nýbrž zneužívání, jaké mnozí s náboženstvím činí. Avšak z chyb těch lidí, kteří takto náboženství zneužívají (činí to obyčejně jen proto, že tomu lépe nerozumí) nesmíme náboženství obviňovati. Jest vůbec někde něco dobrého, čeho by nebylo zneužíváno, co by nesevšednilo? Zneužívání, výstřednosť musíme zavrhnouti, pravého však užívání se držeti.

Musíme pobožnými býti, a ne svatoušky. Nábožnosť miluje Bůh, pobožnůstkářství nemiluje. Pobožnosť v tvém srdci vyžaduje t. j. obětování tvých myšlének, tvého smýšlení pro Jeho službu, pro povinnosti, které nám ukládá. Žádá, abychom Jeho zákon milovali. Svatouškování však Bůh nechce v tvém srdci viděti, t. j. onu bezvýznamnou přepjatosť, ony ubohé a pověrečné pobožnůstky, následkem jejichž velice často na místo zanedbaných hlavních věcí bezvýznamnější, vedlejší věci se položí, pomíjející prostředky s nepomíjejícím účelem zaměněny bývají.

Konečně musíme též říci, že tato zneužívání tak velká, ani tak hrozná nejsou, aby si mnozí z toho výsměšky činili. Větším dílem nezarmucují nikoho, a škodí jen těm, kteří je provozují. V takové chyby upadají větším dílem tací lidé — (hlavně ženy, neboť muži nebývají nakloněni k tomuto způsobu přemýšlení a jednání) — kteří o pravém náboženství nejsou dobře poučeni.

Chybují a unavují se v jistých zevnějších bohoslužebných úkonech, které samy o sobě docela spasitelné jsou, pokud se nepřehánějí. Mají nápadné zevnější způsoby, trápí svědomí své nicotnými úzkostlivostmi. Ze špatně porozuměného zápalu nechají se hned uchvátiti a hubují, anebo horlí, kde by bylo mnohdy rozumější bývalo mlčeti a p. To jest svatouškování. Jest ovšem chybou. Avšak dej Bůh, aby na svět horší nepořádky nepřišly! Všichni onino lidé, kteří tak krutě na pobožnůstkářství se kasají, kteří se tak velice nad směšnostmi pobožnůstkářek rozpalují, jsou větším dílem mnohem horší, než onino, proti nimž do pole táhnou. Upomínají mne často na onoho člověka, který k doživotnímu žaláři odsouzen byl pro hroznou vraždu, ale docela bez sebe byl, když v žaláři a při donucovacích pracích zloděj za bezprostředního společníka mu ustanoven byl.

Není rozpustilosť, nemravný život, pijáctví, špatný příklad, zanedbávání nejsvětějších povinností, naprostá nevědomosť náboženská, nejsou to nectnosti, ba skutečné nepravosti? A směle to můžeme říci, že počet těch, kteří jsou proti svatouškování, desetkráte ve větších zločinech vězí. Jich celý život jest velké zneužívání, — jen zneužívání; co se jeví ve svatouškování, toho se sotva jeden z nich dopustí. Avšak táži se tě, milený příteli, odpovídej mi upřímně. Nebylo by to tisíckráte lépe pro ně, kdyby právě tuto chybu chtěli za všechny ony neřesti zaměniti?

Pobožnůstkářem nemáš býti, nikdy ne, ale buď křesťanem, a to dobrým křesťanem. Miluj svého Boha, služ mu věrně, zachovávej všechna Jeho přikázaní, konej všechny své povinnosti, abys se Bohu líbil, ku slávě Boží, buď ochotným k učení, jež ti sluha Boží na rozkaz Ježíše Krista přednáší.

XLI.

Život, jaký od nás křesťanství vyžaduje, jest však velice nudný, velice smutný. Všeho se zříkati a se lekati. Jaké jest to živobytí?

Odpověď: Pst! Pomalu! Pomalu, dobrý příteli! Neplaš se! Tak zlé to není. Křesťanský život nežádá od

tebe, abys se všeho bál, všeho odříkal. Přeháníš věc k neprospěchu svému vlastnímu. Ovšem, zákon církevní jest břemeno; avšak Ježíš Kristus, náš Pán, který sám jej věřícím předepsal, sám též tvrdil a oznamoval (v evangeliu sv. Matouše, kapitola 11., verš 30.): »Jho mé jest sladké a břímě mé jest lehké.«

Ostatně poohlédni se kolem sebe. Beze vší pochybnosti znáš dobré křesťany. Mají vzezření skutečně tak smutné, tak zasmušilé, tak odporné, tak nešťastné? Naopak musím ti říci, že všem opravdovým křesťanům, které znám, vnitřní spokojenosť, počestnosť a veselosť z obličeje září, tak že člověku jest veselo při pohledu na ně.

Toho ovšem nemohu zapříti, že, chce-li kdo opravdově dobrým křesťanem býti, musí se sám na pozoru míti a jistým ctnosti nebezpečným zábavám se vyhýbati. Nepopírám, že boj vůle proti těmto vášním často dosti těžký a tuhý jest. Avšak nalezneš ve světě, milený příteli, stav nějaký, který by neměl svých bojů, své odříkání sám s sebou nenesl? Při vyučení se tvému řemeslu, při výdělku živobytí svého musil jsi přece mnohé nepříjemnosti, ba protivenství snášeti, a do dnes musíš, a to ne málo. Nestojí tě dokonce tvá zábava též mnohou oběť?

A při všem tom mohl bys skutečně žádati, aby největší, nejdůležitější, nejpotřebnější dílo na světě, totiž dosažení věčného spasení, nic tě nestálo, docela nic? Ne, toho nemůžeš docela tak vážně žádati. A není to též možno!

Svět vidí, jak se lidé modlí, pokání činí, si rozmanité násilí činí, chudým almužnu udělují, své náruživosti potlačují, se smyslných zalíbení zříkají, zkrátka ty neb ony věci činí, které by jemu, světu totiž za těžko připadaly. Proto se domnívají lidé, že život křesťanský jest nepříjemný, přísný. Ale to je jen ona slupka. Nahlédni do vnitř, na jádro, a brzy najdeš, že srdce plno vznešených radostí jest, a že všechno ono v pravdě šlechetné snažení mu ony oběti, jež na pohled tak trpkými se zdají, lehkými a i dokonce příjemnými a sladkými činí. Když mnohý dobrý syn k vůli své matce

mnohé věci se zřekne, není právě tím, že se něčeho zřekl, dvakráte šťastným? Ano, křesťanské smýšlení, křesťanská láska všechno promění, co vyplnění našich povinností hořkého v sobě míti může, v sladkosť, podobně jako včely též hořkou šťávu v med proměňují. Zkus jedenkráte po křesťansku žíti, a přesvědčíš se o pravdivosti mého tvrzení.

To jsou věci, jež sami cítiti musíme; kdo nemá zkušeností v tomto ohledu, tomu slovy nemůžeme tuto zkušenosť dosti vyložiti. Vmysli se jen jednou ve dny svého dětství. Jest málo lidí, kteří by na ono čisté štěstí lásky Boží, jež alespoň v onom krásném a slavném dni svého prvého svatého přijímání měli, nevzpomínali. Tehdy jsi byl šťasten, a proč? byls čist, nevinný, nábožný, jedním slovem, byls opravdovým křesťanem.

Ach, buď opět co jsi tehdy byl, a budeš opět šťasten. Bůh tvého dětství žije ještě a jest tentýž; nezměnil se, jak ty jsi se změnil. Stále tě ještě miluje, denně a v každou hodinu očekává, že Jeho ztracený syn se navrátí. Neboj se Ho! Vždyť jest tvůj dobrý Spasitel, útočiště kajících hříšníků. Sám nám řekl: »Nikoho, kdo ke mně přichází, nezavrhnu.«

Vezmi i ty Jeho sladké jho, jho křesťanského života a opět nalezneš pokoj a poklid srdce, jedinou pravou radosť na tomto světě, po své však smrti dosáhneš věčné radosti v nebi.

XLII.

Mládí musí pominouti, se vybouřiti.

Odpověď: Ale jak? Snad v bláznivých šibalstvích? v pijáctví? v tom, abychom své peníze, svou česť, své zdraví, svoji spásu v sázku dávali a prohráli ve společnosti rozpustilých uličníků? abychom činili, co Bůh zapověděl? To přece je prazvláštní mravověda! S kterého místa sv. evangelia jsi ji mohl, milený příteli, vzíti, nemohu se domysliti, avšak sám zdravý rozum odporuje tomu.

Ovšem, ovšem, prožito musí býti mládí, ale ne prohýřeno! Prožito býti musí, jako celý život

v konání toho, co dobré a spravedlivé jest, a ve vystříhání toho, co zlé a špatné jest, ve věrném plnění povinností. Mezi mládím a stářím jest jen jediný rozdíl, že totiž mládí více živosti a sil má — co z toho následuje? že dobro s větším zápalem, větší obětavostí, větším nadšením konati má.

Pominouti musí též mládí, jako celý život, avšak v takovém spůsobu, aby Bohu a dobrým lidem se líbil, aby předehrou bylo úctyhodného, Bohem požehnaného stáří, aby zdaleka již velikou žeň chystalo, kterou duše v den odchodu svého z tohoto pozemského života na prahu věčnosti pohotově míti má.

Jest na světě něco krásnějšího, než čistě a ctnostně prožíti mládí? Něco dojemnějšího a lásky hodnějšího, než čistý, skromný, pracovitý mladík, který věren jest svým povinnostem?

Kéž by přece křesťanská mládež svoji důstojnosť a velkosť poznala! Za žádný poklad by nemohla svoji čistotu, svoji pravou česť ztratiti!

Ach! jednou-li je ztracena, nikdy více nemůže býti získána, tato zářící koruna čistého mládí. Lítosť má svou cenu a odměnu; — avšak ona přece není již více nevinností.

XLIII.

Ovšem, ovšem, až později chci vykonávati povinnosti náboženské, až nebudu tak velice zaměstnán. Později se chci vyzpovídati, jistě a pravdivě, ale až před smrtí. O, to jistě neučiním, abych bez sv. svátostí zemřel.

Odpověď: Tedy později, pravíš?

Jistě a opravdově.

Ovšem, milený příteli, platí-li pro tebe nějaké »později« a budeš-li míti v okamžiku smrti prostředky; avšak, avšak — jistě a opravdově, to jest velice pochybné. Jak mnozí říkali jako ty: »Zítra, později« — avšak nebylo jednou pro ně žádného později více, než: smrť a po smrti soud a pak věčnosť. Jak mnohý zanedbával zpovědi, mohl se lehce zpovídati — a když jednou chtěl — nemohl již.

Chceš se zpovídati až budeš umírati, pravíš? Milený příteli, kdo ti to však dal písemně, že Bůh smrť před zpovědí na tebe nesešle?

»Ach,« odpovídáš mi, »Bůh jest milosrdný!« Ovšem, takovým je, a na důkaz toho nabízí ti ještě dnes odpuštění tvých hříchů, kteréhožto odpuštění jistě nezasluhuješ. Avšak, uvaž to dobře; týž Bůh, který kajícímu hříšníkovi odpuštění přislibuje, nepřislíbil mu též zítřejší den. Ne, zcela naopak, varoval ho, aby stále připraven byl, poněvadž neočekávaně se dostaví.

Slyš, slyš, milený příteli, svého Pána a nejvyššího soudce, co praví (Matouš v kapitole 24.):

V. 42. »Bděte, **neboť nevíte, v kterou hodinu Pán přijde;**“

V. 44. »Bděte připraveni, **neboť nevíte, v kterou hodinu přijde Syn člověka;**“

V. 50. »Ano, přijdeť Pán toho služebníka v den, v kterýž se nenaděje a v hodinu, kterouž neví;«

V. 51. »a služebníka, kterého nalezne nepřipraveného, zavrhne . . . . a pak bude pláč a skřípění zubů.«

Nuže, co říkáš těmto výrokům? —

Hle, jaké to bláznovství jest, svoji věčnou spásu od pouhého »později« závislou učiniti a ji snad ztratiti!

Poslyš výjev, který je hrozný, ale pravdivý.

Mladík jeden zameškával z nedbalosti své náboženské povinnosti. Víru však měl přece ještě a kojil se nadějí, jako ty: »Později se chci opět vyzpovídati: za žádnou cenu světa nechtěl bych nezaopatřen zemříti.« Najednou těžce onemocní. Jeho matka mluví o spáse jeho duše, o knězi, o zpovědi. On však váhá a opět ji odkládá. Konečně se rozhodne vyzpovídati, a ihned spěchá přítel jeho pro kněze. Bylo to však pozdě večer, kněz byl právě k jinému nemocnému volán. Uplyne ještě několik okamžikův a tu jest volán sem, k tomu mladíku. Konečně byl nalezen a spěchá, co jen může: — avšak bylo pozdě — v hrozném záchvatu skonal nešťastník, vypustil duši v hrozném zoufalství.

Příklady o náhlých, nenadálých případech smrti přiházívají se denně. Teprve před nedávnem (v roku 1849.)

spadl v Paříži dělník, otec rodiny, člen spolku svatého Františka Xaverského pro společnou pomoc, s nepatrné výšky na dláždění. Zůstal na místě mrtev ležeti, aniž by hlesnul; — avšak tento poslouchal rady evangelia; každých osm dní se zpovídal a přijímal.

Kdyby tě ještě dnes večer něco podobného potkalo, byl bys připraven do věčnosti odejíti?

Jiný muž jde po ulici, klátí sebou, upadne; někdo mu přispěje ku pomoci a odnese ho do nejbližšího domu; lékař je povolán a prohlédne stav, musí však doznati, že nešťastník náhle zemřel, dokonce dříve ještě, než k zemi upadl. Tento však nebyl připraven.

Chceš ještě nyní na zítřejší den spoléhati, jedná-li se o spásu duše tvé? Mluvíš ještě nyní o nějakém »později«? Můžeš se k spánku spokojeně položiti s myšlenkou: »Jistě a opravdově, chci se před svou smrtí zpovídati? —

Chudý učedník šel před několika měsíci poprvé ku svatému přijímání, měl při tom ovšem jen jeden úmysl a určitý: »Dopustím-li se smrtelného hříchu, chci se v tentýž den zpovídati a nepůjdu dříve spáti, pokud jsem to nevykonal.«

Toto neštěstí ho potkalo. Bylo to v sobotu a bylo právě špatné počasí. Kněz bydlel vzdálen dosti daleko od něho. Nejdříve řekl Pavel sám k sobě: »Za několik dní se vyzpovídám.« Tu však mu přišel na paměť slib učiněný v den prvního svatého přijímání, a hlas jakýsi pravil mu uvnitř; »Učiň, cos přislíbil, jdi ke zpovědi!« Ještě váhá. Pak pokleká na kolena při tomto vnitřním boji a modlí se jediné »Zdrávas Maria,« aby tím dosáhl milosť, aby mu Bůh zjevil svou svatou vůli. Modlitba jest spása duše! — Pavel vstává a vydává se na cestu. Na zpáteční cestě potkává ho dáma, a táže se ho, odkud přichází. Vypravuje jí vše, pln radosti, se zářící tváří a ujišťuje ji, že bude nyní klidně spáti, ježto nabyl opět milosti a přátelství Božího.

Matka jeho nechává ho obyčejně v neděli déle spáti, než ve všední dny. Tak i druhého rána. Ťuká na dvéře jeho komůrky teprve o sedmé hodině a volá ho. Avšak

po uplynutí čtvrť hodiny ještě nevstal. Matka ho volá znova, a poněvadž se jí neozývá, tedy jde do vnitř a volá: »Vstávej, vstávej, lenochu! Nestydíš se? Téměř půl osmé!« A hle, chlapec se nehýbe — matka blíží se k posteli a uchopí jeho ruku, — je jako led studená, — ulekne se a pozoruje ho blíže, — s hlasitým výkřikem hrůzy padá ubohá matka bez vlády k zemi — její dítě bylo mrtvo, mrtvola byla již studená.

Dobře mu, že svoji zpověď neodložil na »později« ani na druhý den ne!

Kéž bys byl, milený příteli, který tyto řádky čteš, též tak moudrý! Kéž bys jednal, jak on!

Dokončení.

Snad, milený čtenáři, slyšíš ve světě, v dílnách, v denních listech anebo vůbec jinde, ještě jiné námitky proti svatému náboženství. Já jsem ti jen ony na mysl uvedl, které nejvíce rozšířeny jsou. . Možná! Ručím ti však za to, že nejsou o nic lepší než prázdné fráze, t. j. tvrzení a úsudky, které nátěr pravdy mají, ve skutečnosti však úskoky jsou. Oproti pravdě nemůže nikdo právo obdržeti. Kdyby snad podobná zde nezmíněná námitka tě měla potkati, pak následuj mé rady, milený příteli, vyhledej si důstojného kněze — Bohu díky, nemáme jich nedostatek mezi sebou; přívětivým přijetím můžeš býti jist již napřed. Vylož mu srdečně svoji námitku; ukáže ti, jak jí máš rozuměti.

Snaž se pilně ve svém náboženství býti poučen. Čím více je známe, tím více je milujeme. Čím více je milujeme, tím pilněji je vykonáváme. Přemnohý je napadá jen proto, že náboženství nezná, poněvadž si je jinak představuje než jakým je, — pak ovšem má dobrou výmluvu na ně láti, jemu se posmívati.

Přeji si, aby mé důvěrné rozmluvy s tebou, drahý příteli, ku spáse tvé duše byly.

Jestliže ta neb ona část příliš tvou pozornosť vyžadovala, čti pojednání ono ještě jednou a přemýšlej o něm. Budou-li se ti zdáti doklady, které jsem uvedl, nepostačitelné, i pak zachovej víru svoji na vždy, a věz,

že to má vina byla, ale nikdy, že se to věčné Pravdě za vinu klásti nemůže, kterou jsem hájiti chtěl.

Potřeba, abych ve svých rozmluvách byl co možná stručný, toho vyžadovala, neboť nechtěl jsem unavovati; ale i mé nedostatečné schopnosti jsou příčinou, že v této obraně slabé stránky nalezneš.

Ach, kéž by se mi bylo podařilo! Kéž bych byl v tvém srdci úctu k víře, lásku k ctnosti, zápal pro tvé blaho duše rozmnožil! Po tom jsem jen v této knížce toužil. Kdyby se mi to bylo podařilo, pak bych něčím alespoň byl přispěl k tvému spasení a knížečka má byla by dobrým dílem.

Vzývám Boha, aby knížečce této dal své požehnání, aby tobě žehnal, milený čtenáři, aby mně samému svého požehnání udělil.

Tím pak se loučím s tebou, dobrý můj čtenáři; na shledanou, dej Bůh, v nebi! Amen.

G. S.

Obsah.

Strana

Předmluva překladatelova 3
Předmluva 5
I. Nemluv mně o náboženství 7
II. Není žádného Boha 10
III. Smrtí se vše končí 12
IV. Náhoda vládne světem, neboť by nebylo tolik nepořádku na světě. Jak mnoho jest nepotřebného a špatného! Jak mnoho nedokonalostí! Zřejmo jest, že se o nás Bůh nestará 16
V. Náboženství jest dobré jen pro ženy 21
VI. Jen když jsem poctivec, dosti na tom jest. To jest to nejlepší náboženství; to stačí 22
VII. Mé náboženství v tom záleží, abych svému bližnímu dobro prokazoval 26
VIII. Náboženství mnoho káže o budoucím, věčném životě, mělo by však tímto pozemským žitím se zaměstnávati, mělo by veškeru pozemskou bídu mírniti a odstraniti; zde na zemi mělo by blaženosť rozšiřovati . 28
IX. Jsou však lidé učení a duchaplní, kteří nevěří v náboženství 35
X. Duchovní provozují řemeslo — nechte je žvástati . 38
XI. Ničemu nevěřím, než co pochopuji. Může rozumný člověk tajemstvím náboženství našeho věřiti? . . . 42
XII. Rád bych věřil; ale nemohu 45
XIII. Každé náboženství je dobré 47
XIV. Jest Ježíš Kristus více než mudřec? více než velký dobrodinec lidstva, velký prorok? Jest skutečně pravý Bůh? 52
XV. Jest mnohem pohodlnější protestantem býti, než katolíkem; tu i tam jest člověk křesťanem a jest to téměř jedno 62
XVI. Poctivý muž nemá víru svoji měniti. V náboženství, ve kterém jsme se zrodili, máme zůstati 70
XVII. Katolické náboženství sestárne, jeho doba uplynula . 72
XVIII. Držím se čistého evangelia, usiluji o prvotní křesťanství 73
XIX. Mám své vlastní náboženství. Každý má svobodu náboženství vykonávati, jak tomu rozumí. Sloužím Bohu dle vlastního způsobu 75
XX. Kněží jsou lidé jako ostatní; i papež i biskupové nejsou nic více než lidé. Jak mohou lidé neomylni býti? Boha chci rád poslouchati, ale ne jiných lidí, kteří lidmi jsou, jako já 76

Strana

XXI. Mimo církev není spasení. Jaká to nevraživosť! S tak ukrutným pravidlem nemohu souhlasiti 78
XXII. Avšak jak se dá srovnati snášelivosť ohledně osob s nocí bartolomějskou? 81
XXIII. Není pekla. Přišel již někdo odtamtud? 83
XXIV. Bůh jest příliš dobrotivý, než aby mne mohl zatratiti 86
XXV. Neposkvrňuje duši, co do úst vchází. Bůh nás nebude trestati k vůli kousku masa. Maso jísti v pátek nemůže hříšno býti, jako v jiný všední den 88
XXVI. Bůh nepotřebuje mé modlitby. Ví zajisté i bez modlitby, čeho potřebuji 90
XXVII. K čemu to může prospěti Pannu Marii a svaté ctíti? Jak nás mohou slyšeti? 92
XXVIII. Proč se již nedějí zázraky? 95
XXIX. K čemu latinsky mluviti? K čemu cizí řeč? . . . 98
XXX. Proč si dávají kněží za své úkony platiti? Vždyť božské prostředky našeho spasení nesmějí se prodávati 99
XXXI. Zpověď je vynález kněží 101
XXXII. K čemu pak je zpověď užitečná 107
XXXIII. Já však nepotřebuji se zpovídati; nemám si co vyčítati, nikoho jsem nezabil, neokradl, nikomu neublížil. Nevěděl bych, co mám ve zpovědnici říci 109
XXXIV. Já však znám tak mnohého pobožnůstkáře, který opravdově není lepší, než ostatní lidé. Ten neb onen, který se často zpovídá, ještě se nestal lepším . . . 111
XXXV. Jak může tělo Ježíše Krista v konsekrované hostii skutečně přítomno býti? To přece je nemožné . . 112
XXXVI. Nepotřebuji na mši sv. choditi; doma se mohu modliti právě tak dobře k milému Pánu Bohu 117
XXXVII. Avšak já nemám času 121
XXXVIII. Nemohu! Jest to velice obtížné 124
XXXIX. Ale lidé se mi vysmějí! Nechci si na podivína hráti; nutno jest se přispůsobiti, jak ostatní to činí . . . 125
XL. Člověk nemá býti svatouškem, žádným pobožnůstkářem 128
XLI. Život, jaký od nás křesťanství vyžaduje, jest však velice nudný, velice smutný. Všeho se zříkati a se lekati. Jaké jest to živobytí? 129
XLII. Mládí musí pominouti, se vybouřiti 131
XLIII. Ovšem, ovšem, až později chci vykonávati povinnosti náboženské, až nebudu tak velice zaměstnán. Později se chci vyzpovídati, jistě a pravdivě, ale až před smrtí. Ó to jistě neučiním, abych bez sv. svátostí zemřel 132
Dokončení 135

UNIVERSITNÍ BRNO KNIHOVNA